

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 12

24—29 mars.

Debatter m. m.

Tisdagen den 28 mars. Sid.

Interpellation av herr Bergh ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner	9
---	---

Onsdagen den 29 mars.

Riksbankens penningpolitik	12
----------------------------------	----

Anslag under riksstatens fjärde huvudtitel:

Inkallelser till repetitionsövningar m. m.	24
Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén	40
Anskaffning av tygmateriel m. m.	41
Hemvärnets övningar	42
Frivilliga skytteväsendet	45
Fartygsbyggnader	48
Anskaffning av flygmateriel m. m.	50
Försvarets forskningsanstalt	53

Anslag under riksstatens elfte huvudtitel:

Kurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler	54
Sexualhygienisk upplysningsverksamhet	57
Abortförebyggande åtgärder	58
Civilförvarsområdenas administration	62
Gasskyddsmateriel m. m.	64
Inköp av brandmateriel	70

Anslag till barnmorskeläroanstalterna	70
---	----

Anslag under riksstatens nionde huvudtitel:

Lantbruksnämnderna	71
Hushållningssällskapen	73
Ersättning för mistad fiskerätt m. m.	75
Väg- och flottledsbyggnader	78
Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	81
Lantmäteriets distriktsorganisation	84

Nöjesskattens förstatligande	84
------------------------------------	----

Kommunala investeringsliggare	87
-------------------------------------	----

Utvidgning av nyetableringsakkunnigas uppdrag	88
---	----

Interpellation av herr Wehtje ang. rätten att uttaga exportavgifter ..	92
--	----

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

	Sid.
Onsdagen den 29 mars.	
Bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan ang. 1945 års Helgeandsholmskommittés förslag till ordnande av riksdagshusplanen m. m. samt ang. årlig pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping	11
Statsutskottets memorial nr 51, ang. gemensam votering rörande tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer	12
Bankoutskottets utlåtande nr 4, ang. verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	12
— nr 5, ang. verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning	24
Bevillningsutskottets betänkande nr 29, ang. rätt för riksdagspartierna att stämpelfritt erhålla ett exemplar av upprättad röstlängd	24
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	24
— nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	54
— nr 49, ang. vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna	70
— nr 50, ang. tillgodoseende av beredskapssjukhusens utrustningsbehov	71
Jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under nionde huvudtiteln (jordbruksdepartementet)	71
Bevillningsutskottets betänkande nr 30, ang. avdragsrätt för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning	84
— nr 31, ang. nöjesskattens omändring till en helt statlig skatt	84
Bankoutskottets memorial nr 6, ang. användande av riksbankens vinst m. m.	87
— utlåtande nr 7, ang. viss ändring av riksbankens sedeltyper	87
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	87
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 12, ang. ändring av persontaxorna på statens järnvägar	87
— nr 13, ang. kompetensbestämmelser för dem, som handhåva enskilda vårdhem för sinnessjuka	87
— nr 14, ang. popularisering av den officiella statistiken	87
— nr 15, ang. prövning av frågan om kommunala investeringsliggare	87
— nr 16, ang. skydd åt beteckningen sjukgymnast	87
— nr 17, ang. återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete	88
— nr 18, ang. nedbringande av rökskadorna från industrier m. m.	88
— nr 19, om utredning ang. levnadsbetingelserna i vissa samhällen i Arjeplogs kommun	88
— nr 20, ang. utvidgning av de s. k. nyetableringssakkunnigas uppdrag	88

Fredagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 93, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.; samt

nr 113, angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 133, angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 135, angående s. k. legodriftsavtal rörande vissa staten tillhöriga gruvor i Västerbottens län m. m.; och

nr 141, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående provisorisk förhöjning av familjepening.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.;

nr 150, angående anslag till vissa iståndsättningsåtgärder å San Michele m. m.;

nr 151, angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 155, angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m.;

nr 156, angående statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.; samt

nr 158, angående vissa anslag till tvångsarbets- och alkoholistanstalter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 161, angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.; och

nr 162, angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 164, angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för hålkortsbearbetning av visst statistiskt material m. m.; samt

nr 168, angående anslag till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Mannerskantz'* motion, nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statskottet nedannämnda motioner:

nr 389, av herrar *Domö* och *Cassel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 390, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 391, av herr *Gillström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m.;

nr 392, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m.;

nr 393, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m.; samt

nr 394, av herr *Lundgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 395, av herr *Johannesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdriivares behandling, m. m.;

nr 396, av herr *Cassel* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdriivares behandling, m. m.;

nr 397, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdriivares behandling, m. m.; samt

nr 398, av herr *Söderquist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

Föredrogs och hänvisades till statskottet den av herr *Söderquist* m. fl. väckta motionen, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbrukskottet den av herr *Sundelin* m. fl. väckta motionen, nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.

Föredrogs och hänvisades till bankokskottet den av herr *Lindström* m. fl. väckta motionen, nr 401, angående dels åtgärder för konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal, dels ock en översyn av belysningsanordningarna därstädes.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Sunne* m. fl. väckta motionen, nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdriivares behandling, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbrukskottet den av herr *Petersson, Emil*, m. fl. väckta motionen, nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51, m. m.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 125, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 126, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51;

nr 131, angående vissa anslag till fängvården m. m.;

nr 134, angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 136, angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 145, angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 152, angående anslag till statens handels- och industrikommission m. m.;

nr 153, angående vissa anslag under tredje huvudtiteln;

nr 154, angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 159, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.;

nr 160, angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires;

nr 163, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;

nr 165, angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 166, angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m.;

nr 167, angående vissa åtgärder för arbetsvård åt partiellt arbetsföra;

nr 169, angående vissa anslag till riks-försäkringsanstalten för budgetåret 1950/51;

nr 170, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 171, angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.;

nr 172, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 173, angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlöande av präster m. m.;

nr 174, angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 175, angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 176, angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 177, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.;

nr 178, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift;

nr 179, angående anslag till Prisclearing å kaffe;

nr 180, angående subventionering av vissa varor m. m.;

nr 181, angående anslag till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning;

nr 182, angående anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.;

nr 183, angående anslag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, m. m.; samt

nr 185, angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för för budgetåret 1950/51 till barnmorskeläroanstalterna; samt

nr 50, i anledning av väckt motion om tillgodoseende av beredskapssjukhusens utrustningsbehov;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt för de i riksdagen representerade partierna att stämpelfritt erhålla ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd;

nr 30, i anledning av väckt motion om avdragsrätt vid taxering för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning; samt

nr 31, i anledning av väckta motioner om nöjesskattens omändring till en helt statlig skatt;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 6, angående användande av riksbankens vinst för år 1949 m. m.; samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående viss ändring av riksbankens sedeltyper;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande persontaxor på statens järnvägar;

nr 13, i anledning av väckt motion angående kompetensbestämmelser för dem, som handhava enskilda vårdhem för sinnessjuka;

nr 14, i anledning av väckt motion om popularisering av den officiella statistiken;

nr 15, i anledning av väckt motion angående prövning av frågan om kommunala investeringsliggare;

nr 16, i anledning av väckt motion om beredande av skydd åt beteckningen sjukgymnast;

nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete;

nr 18, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion om utredning angående levnadsbetingelserna för befolkningen i vissa samhällen i Arjeplogs kommun; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av de s. k. nyetableteringssakkunnigas uppdrag.

Anmäldes och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talman-
nen avlämnade motioner:

nr 404, av herr *Sundvik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.; och

nr 405, av herr *Andersson, Lars*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Öhman* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

Upplästes följande till herr talmannen inkomna anmälningar:

Till talmannen i riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anmäla, att jag på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag att bevista sammanträde i Strassburg med Europarådets ministerkommitté och sammanträde i Paris med rådet i Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete är hindrad deltaga i riksdagens sammanträden den $29/3$ — $12/4$ 1950.

Stockholm den $27/3$ 1950.

Östen Undén.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område å Kungl. Djurgården; och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1950/51 till statens avtalsnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 125, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50; och

nr 126, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51.

Propositionerna hänvisades, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 134, angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 136, angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar; nr 145, angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 152, angående anslag till statens handels- och industrikommission m. m.;

nr 153, angående vissa anslag under tredje huvudtiteln; samt

nr 154, angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av ett anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 163, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 165, angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 166, angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m.;

nr 167, angående vissa åtgärder för arbetsvård åt partiellt arbetsföra;

nr 169, angående vissa anslag till riks-försäkringsanstalten för budgetåret 1950/51;

nr 170, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 171, angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.; och

nr 172, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 173, angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 174, angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 175, angående understöd åt inrikes lufttrafik; och

nr 176, angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 177, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 178, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående anslag till Prisclearing å kaffe.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 180, angående subventionering av vissa varor m. m.; och

nr 181, angående anslag till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 183, angående anslag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, m. m.; samt

nr 185, angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Sundviks* motion, nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Andersson, Lars*, m. fl. väckta motionen, nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m.

Interpellation ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 4, 11, 49 och 50, bevillningsutskottets betänkanden nr 29—31, bankoutskottets memorial nr 6 och utlåtande nr 7, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 8 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 12—20.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 29 skulle uppföras näst efter bankoutskottets utlåtande nr 5 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 1 näst efter statsutskottets utlåtande nr 50.

Herr talmannen anmälde, att till kamraren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 186, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket; och

nr 191, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit

dels skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret med överlämnande av 1945 års Helgeandsholmskommittés betänkande med förslag till ordnande av riksdagshusplanen, m. m.;

dels ock framställning från fullmäktige i riksbanken angående årlig pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 406, av herrar *Weiland* och *Näs-gård*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, m. m.;

nr 407, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 408, av herr *Karlsson, Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 409, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 410, av herrar *Bergh* och *Velander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till understöd åt jorddelningsväsendet, m. m.; samt

nr 411, av herrar *Osvald* och *Nerman*, angående ändrade regler för framställande och besvarande av interpellation och enkla frågor.

Interpellation ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

Herr BERCH erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Enligt civila tjänstepensionsreglementet 1934 skulle tjänsteman, som kom i åtnjutande av pension för i reglementet avsedd tjänst och som vid avgången åtnjöt lön eller arvode för annan statstjänst eller annan pension för statsanställning till sådant belopp, att sammanlagda förmåner skulle överstiga 5 004 kronor om året, av den nya pensionen äga uppbära endast en tredjedel. Vissa gränsfall voro reglerade genom särskilda bestämmelser, varjämte vissa undantagsfall från reduktionsregeln förekommo.

Militära tjänstepensionsreglementet 1935 lämnade motsvarande regler för sammanträffande förmåner. Även enligt

Interpellation ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

detta reglemente funnos regler för gränsfall samt undantagsbestämmelser.

1947 års allmänna pensionsreglemente innehåller helt nya regler beträffande fastställande av pensionsbelopp i fall av sammanträffande förmåner. Efter den 1 juli 1947 skall det sålunda ankomma på Kungl. Maj:t att — obunden av föreskrifter i reglementet — besluta om och med vilket belopp pension skall utgå till befattningshavare, vilken vid avgång från statstjänst redan erhåller eller sedermera kommer i åtnjutande av tjänstepension enligt 1947 års eller annat reglemente.

Dessa nya regler komma att medföra att under en övergångstid vissa pensionstagare ha fått sina sammanträffande förmåner bestämda enligt de före den 1 juli 1947 gällande specificerade bestämmelserna, medan återigen andra fått sina förmåner avgjorda efter Kungl. Maj:ts fria prövning. Huruvida olika pensionstagare med i huvudsak likartade meriter i pensionshänseende tillerkänts ungefär samma eller olika pensionsförmåner, är sålunda beroende av

den praxis, som Kungl. Maj:t låtit utbilda för bestämmandet av pensionsbeloppet vid sammanträffande förmåner enligt 1947 års reglemente. Innehållet i denna praxis kan därför anses hava ett icke obetydligt allmänt intresse.

Jag anhåller således att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga.

Är herr statsrådet i tillfälle lämna kammaren en översiktlig redogörelse över den praxis som Kungl. Maj:t låtit utbilda för bestämmande av sammanträffande förmåner enligt 27 § i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 mars förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 22 och den 24 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 94, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 95, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av en mellan Sverige och Norge den 14 december 1949 avslutad konvention om ändring i konventionen mellan de båda länderna den 5 februari 1919 angående flyttlapparnas rätt till renbetning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 186, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 191, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att till utskottet inkommit

dels skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret med överlämnande av 1945 års Helgeandsholmskommittés betänkande med förslag till ordnande av riksdagshusplanen, m. m.;

dels och framställning från fullmäktige i riksbanken angående årlig pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Weiland* och *Näs-gård* väckta motionen, nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 407, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 408, av herr *Karlsson, Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 409, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herrar *Bergh* och *Velander* väckta motionen, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till understöd åt jorddelningsväsendet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till kammarens allmänna beredningsutskott den av herrar *Osvald* och *Nerman* väckta motionen, nr 411, angående ändrade regler för framställande och besvarande av interpellation och enkla frågor.

Ang. riksbankens penningpolitik.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Sedermera godkändes på gjord proposition den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Ang. riksbankens penningpolitik.

Under denna punkt hade utskottet till en början lämnat en kortfattad redogörelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen under år 1949, varefter utskottet gjort vissa uttalanden rörande bankofullmäktiges åtgärder beträffande valuta- och penningpolitiken. Punkten avslutades med en förklaring att utskottet velat för riksdagen omförmåla vad i detta ärende förekommit.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ewerlöf*, *Nordenson* och *Edström* ansett, att utskottets yttrande beträffande penningpolitiken bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Det har vid många tillfällen omvitnats, att det parti jag tillhör haft en avvikande mening i fråga om den penningpolitik som riksbanken bedrivit under senare år.

I stället för att föra en aktiv penningpolitik har riksbanken avstått från att begagna sitt främsta vapen för påverkande av skeendet genom att den har

spikat räntan på statens långa treor och låtit upprätthållandet av detta ränteläge bli mer eller mindre bestämmande för allt sitt görande och låtande. Härigenom har enligt vår mening riksbankens allt annat överskuggande uppgift att fristående från andra politiska intressen sörja för penningvärdets bevarande kommit att få sitta emellan.

Vi äro emellertid medvetna om att riksdagens majoritet i samförstånd med regeringen tagit ansvaret för denna politik, och då riksbanken i detta hänseende handlat i överensstämmelse med erhållna direktiv, kan frågan icke ge anledning till klander mot fullmäktige i sammanhang med dechargen för föregående års förvaltning. Det torde bli anledning att återkomma till denna för penningpolitiken grundläggande fråga senare under denna riksdag i sammanhang med den i utsikt ställda planen för övergång till en friare ekonomi från och med nästa år.

Men även om vi sålunda vid dechargeprövningen ansett oss bundna vid riksdagens direktiv, ha vi ändock ansett oss böra genom en reservation till bankoutskottets utlåtande fästa uppmärksamheten vid vissa drag i riksbankens under fjolåret förda politik, som enligt vår mening stå i mindre god överensstämmelse med bankoutskottets av fjolårets riksdag godkända uttalande.

Det gäller framför allt den starka likviditet på penningmarknaden som upprätthållits och alltjämt upprätthålles. I sitt utlåtande nr 11 till fjolårets riksdag yttrade bankoutskottet i detta ämne följande: »Utskottet har under de senare åren vid olika tillfällen framhållit vikten av att under inflationskonjunkturen en sådan penningpolitik föres, att penning- och kapitalmarknaderna icke ingives en känsla av penningriklighet. En viss penningknapphet hos kreditinstituten kan nämligen utöva en nyttig återhållande inverkan på den utanför statens kontroll liggade enskilda investeringen. Visserligen har, såsom nyss framhållits, den ökade lättnad på penningmarknaden, som i stort sett karakteriserat utvecklingen under år 1948,

Ang. riksbankens penningpolitik.

icke utlöst någon kreditexpansion. Stramhet på penningmarknaden är emellertid ett verksamt medel att begränsa den inflationsdrivande kreditefterfrågan och bör därför, inom ramen för rådande ränteläge, eftersträvas.» I majoritetsutlåtandet till årets riksdag erinrar utskottet om sitt i fjol gjorda uttalande och understryker angelägenheten av att riksbanken fullföljer sina strävanden att motverka en alltför stark likviditet i marknaden. Då det nu otvivelaktigt förhåller sig på det viset, att marknaden under föregående år har företett en stark likviditet, en likviditet som förefaller att allttjämt vara under utveckling, ha vi reservanter ansett det önskvärt att med vårt förslag till yttrande beträffande penningpolitiken ge eftertryck åt nödvändigheten av att åstadkomma större stramhet på penningmarknaden och åt vår uppfattning, att riksbanken i detta hänseende under dechargeåret icke gjort allt vad som bort göras.

Jag skall nu inskränka mig till att med några ord kommentera de synpunkter som vi framhållit i vårt förslag till yttrande på denna punkt.

Vi ha till en början tagit upp frågan om i vad mån den statliga upplåningen påverkar likviditeten, och vi ha visat upp med siffror i fråga om upplåningen under efterkrigsåren, att denna har varit av mer eller mindre stor omfattning men att det i varje fall för vart år har förelegat ett upplåningsbehov, detta trots att vi ha strävat efter att åstadkomma en överbalansering och trots att riksbanksfullmäktige vid flera tillfällen uttalat att denna överbalansering borde haft en sådan omfattning, att den motsvarat även kapitalbudgeten, så att något lånebehov för statens del icke behövt uppkomma. Nu har emellertid detta skett, trots att driftbudgeten varit överbalanserad, och för år 1948/49 förelåg det ett upplåningsbehov på 437 miljoner kronor. För nu löpande budgetår beräknas det, att statsskulden skall öka med minst 500 miljoner kronor, och det är väl åtskilligt som tyder på att ökningen kommer att ligga närmare 600 än 500 miljoner kronor. Vi

ha ju just i dagarna fått se riksräkenskapsverkets beräkning av budgetutfallet för innevarande år, och det är i själva verket mycket överraskande siffror som där redovisas. Under det att den ursprungligen fastställda riksstaten för det nu löpande budgetåret upptog en överbalansering av driftbudgeten med 679 miljoner kronor, kommer enligt riksräkenskapsverkets beräkningar denna driftbudget att i stället sluta på ett minus om 60 miljoner kronor. Det är alltså inte bara så, att hela det beräknade överskottet försvinner, utan det blir i själva verket en brist på denna driftbudget, och detta kommer ju att i samma mån öka lånebehovet under innevarande år. Detta är i och för sig ett mycket bekymmersamt förhållande. Skall det vara någon mening med den under senare år omhuldade synpunkten, att budgeten skall verka konjunkturutjämnande, vilket har fått taga sig uttryck i underbalansering under lågkonjunktur, så måste detta korrespondera med att man under en högkonjunktur ser till, att man i stället har en överbalansering, som i möjligaste mån bevarar jämvikten. Jag är fullt medveten om att den utomordentliga ökning av statsskulden, som skedde under krigsåren, var av sådan storleksordning, att man inte gärna kunde räkna med att under den högkonjunktur, som därefter följde, nedbringa statsskulden till dess gamla proportioner, men vad man borde ha kunnat uppnå hade varit att i alla händelser inte behöva öka statsskulden under dessa år. Så har emellertid nu skett, och det sker i en ökad omfattning. Detta har otvivelaktigt en inverkan på likviditeten på marknaden, kanske framför allt på grund av den metod för upplåningen, som användes. På senare tid har ju upplåningen huvudsakligen gått till så, att riksgäldskontoret har vänt sig till riksbanken och lånat hos denna mot skattkammarsväxlar, vilket ingenting annat är än en finansiering genom sedelpressarna. Dessa pengar släppas så ut på marknaden genom de olika utgifter som staten gör, men på olika vägar komma pengarna att i

Ang. riksbankens penningpolitik.

viss omfattning åter samlas på bankräkningarna. Sedan detta har skett, söker riksbanken placera skattkammarväxlar hos bankerna för att så att säga suga tillbaka dessa pengar. Detta sker naturligtvis också i större eller mindre omfattning, men man har väl anledning att räkna med att det alltid är någonting som kommer att stanna kvar i marknaden, och i varje fall innebär detta system, att det, för varje gång riksbanken på detta sätt ställer pengar till förfogande, blir en inflationstendens på marknaden genom att nya pengar komma i omlopp; det är ju först i efterhand som man suger upp dem. Det blir ju ett helt annat förhållande, om man går direkt till marknaden och lånar upp pengarna; då sker det genast en indragning från marknaden av likvida medel.

Emellertid kan det nu visas med siffror, som jag inte här skall gå in på mera i detalj, att resultatet av de operationer, som riksbanken har genomfört på marknaden och som ha inneburit att riksbanken dels har släppt ut pengar och dels dragit tillbaka pengar, har blivit att utsläppandet av pengar har överstigit indragandet med ett belopp av 175 miljoner kronor, som motsvaras av ett ökat sedelomlopp. Det är naturligtvis mycket svårt att säga vad det ökade sedelomloppet innebär, och om den saken tvista de lärde. Somliga säga att ökningen i sedelomloppet inte är någonting annat än en rent automatisk följd av att omsättningen har stigit och att vi nu ha en större nationalinkomst, vilket medför ett större behov av penningar i marknaden. Man talar också om att kassahållningen är större och att tesaureringen är mera omfattande, varigenom en större mängd penningar tagas i anspråk. Jag tycker emellertid att man har svårt att värja sig för tanken, att det i denna fortskridande ökning av sedelomloppet ligger, om inte direkt ett uttryck för inflation så i alla fall någonting som pekar på en utveckling i inflationistisk riktning.

Emellertid är det nu inte så, att det bara är dessa 175 miljoner kronor som

ha bidragit till en större rymlighet på penningmarknaden. Även skattkammarväxlarna, som bankerna i så stor utsträckning övertagit, kunna tjäna såsom underlag för kreditgivning; det är inte stor skillnad mellan bankernas likvida medel i form av kassamedel eller giro i riksbanken och skattkammarväxlar. De sistnämnda ha så kort löptid, att de kunna betraktas såsom underlag för en löpande kredit ungefär på samma sätt som de vanliga kassamedlen.

Nu kan man naturligtvis hänvisa till det jämförelsevis gynnsamma förhållandet, att bankutlåningen trots denna bankernas starka likviditet inte har stigit med mer än 200 miljoner kronor sedan föregående år, vilket tillskrives dels att bankerna medvetet ha iakttagit stor återhållsamhet och dels kanske också att efterfrågan på lånemedel inte har varit av samma omfattning som tidigare, detta måhända framför allt beroende på mindre lagerhållning än man tidigare har haft. Men det är otvivelaktigt att det i förefintligheten av denna mycket starka likviditet ligger en fara för kreditexpansion. Den lätta marknad, som man har hållit, har ju lett till att räntorna inte bara ha konserverats i sitt gamla läge utan under 1949 ha drivits tillbaka; till och med statens långa treor ha ju tillhandahållits till någon överkurs, och man kan se, hur andra räntor undan för undan ha pressats tillbaka. Avkastningen på industrilånen har minskats, och även räntan på skattkammarväxlar har gått ned.

Vad vi ha velat skjuta i förgrunden är att tiden nu borde vara inne för en övergång till en upplåning genom riksgäldskontorets försorg direkt på marknaden, framför allt i form av obligationslån i gammal ordning. Men även i den mån det finns anledning att placera skattkammarväxlar, borde det ligga närmare till hands att detta skedde direkt genom riksgäldskontoret för undvikande av den ogynnsamma effekt som enligt vårt sätt att se uppkommer genom att man går vägen över riksbanken. Under den konjunktur som har rått 1949 torde det otvivelaktigt ha varit möjligt att upplägga

Ang. riksbankens penningpolitik.

obligationslån utan att detta skulle behövt innebära en avvikelse från den fastställda räntan.

Nu säger man från riksbankens sida, att det inte spelar någon roll vilket man gör. Riksbanken har legat med ett stort innehav av obligationer sedan den tid, då man i stor omfattning fick stödköpa sådana, och samma sak gäller beträffande skattkamarväxlar. Man säger att det är naturligt att riksbanken i första hand får göra sig av med detta innehav, innan det blir fråga om att taga upp nya lån. Men jag tror att all praktisk expertis på detta område är beredd att vitsorda att ett lån, som lägges upp direkt på marknaden, rent psykologiskt har den effekten, att man får ett bredare underlag för placeringen; man når längre ut genom ett sådant lån än man når genom den fortlöpande, under hand skeende försäljningen från riksbankens sida. Därför skulle det ha varit möjligt att draga in mera pengar från marknaden, om man hade anlitat den utvägen än man har kunnat göra med den lånemetod som man nu har tillämpat.

Vi påpeka också att sättet för lånens upptagande har lett till att proportionen mellan den tillfälliga skulden och den fonderade skulden förskjutits på ett högst påtagligt sätt. Enligt de siffror, som riksgäldskontoret har tillhandahållit oss, innebär förskjutningen proportionellt vad som anges på sidan 13 i trycket, där andelen tillfällig skuld redovisas för åren 1945/46 till och med 1948/49. Under sistnämnda år utgjorde den tillfälliga skulden i förhållande till den fonderade inte mindre än 27 procent.

Det förefaller uppenbart att det ligger många otrygghetsmoment i att statskulden i en sådan omfattning är placerad som tillfällig skuld, varmed man här menar skuld med kortare löptid än fem år. Man behöver ju bara tänka sig, hur det skulle ställa sig i ett kritiskt läge, där man finge räkna med att alla dessa på korta pengar stödda förbindelser skulle komma att kastas tillbaka mot riksbanken.

Även i något längre perspektiv sett innebär statsskuldens placering en

ogynnsam utveckling. Vi ha väl för 1950-talet att räkna med utomordentligt ökade behov av statliga investeringar. Det har ju i olika sammanhang anmälts, hur vi på olika områden — sjukhus, skolor m. m. — ha samlat upp investeringsbehov vilka röra sig om miljarder och återigen miljarder. Om vi skola kunna klara den saken, måste detta förutsätta att vi ha återställt en säker och med förtroende omfattad obligationsmarknad, där statsmakterna kunna vända sig direkt till allmänheten. Den uppgift, som man nu kommer att stå inför, är att dels försöka åstadkomma en sanering av den utomordentligt omfattande tillfälliga skulden och dels att bereda marknaden för att dessutom kunna mottaga långsiktiga placeringar av betydligt större omfattning än vi under dessa år ha haft att räkna med. Man skulle då gärna vilja ifrågasätta, huruvida man inte just borde ha begagnat de år, som nu ha förlöpt och under vilka kraven i detta hänseende ha varit i hög grad nedskruvade, till att åstadkomma en sådan sanering och bereda marknaden för de krav som komma att ställas på den under de kommande åren.

När så devalveringen kom under 1949 och man i anledning därav räknade med en åtstramning av marknaden, uteblev varje åtgärd i sådan riktning. Riksbankschefen yttrade visserligen i ett anförande den 19 september 1949 i samband med devalveringen, att växelkurspolitiken måste kompletteras med en allmänekonomisk politik som med kraft och bestämdhet motverkade prisstegring, alltför stora investeringar och kreditutvidgningar. Men, som sagt, efter devalveringen lika väl som före densamma har penningpolitiken bedrivits så, att en riklig penningmedelsförsörjning upprätthållits, en politik som icke låter sig väl förena med strävandena att genom en minskning av efterfrågetrycket återställa en naturlig och stabil ekonomisk jämvikt.

Det är självklart att mitt huvudintresse här inte är att tala om den snö som föll i fjol, trots att det är fråga om en decharge för vad som skedde under år

Ang. riksbankens penningpolitik.

1949. Huvudintresset knyter sig naturligtvis till vad som skall ske under den närmaste framtiden, och då stå vi inför detta tills vidare inte närmare preciserade skede, som skall inträda från och med den 1 januari 1951 och som ju allmänt har karakteriserats så, att det skall innebära en övergång till en friare ekonomi.

Då frågar man sig, under vilka förhållanden vi skola möta det läget. För mig förefaller det uppenbart, att om det över huvud taget skall vara möjligt att gå ut i en friare ekonomi från och med den 1 januari 1951, förutsätter detta att vi möta det nya läget med en penningpolitik som icke utmärker sig för en sådan penningriklighet och stark likviditet som för närvarande är fallet. Eljest lära vi inte få den motståndskraft som erfordras för att möta den situationen, och det är till stor del för att sätta diskussionen i gång kring dessa frågor som vi ha ansett det angeläget att understryka dessa synpunkter i sammanhang med dechargen.

Det är också en annan omständighet som jag föreställer mig skulle i och för sig kräva en större stramhet på penningmarknaden, nämligen vår övergång till frilistning. Vi närma oss ju nu 70 procents frilistning, och detta är i och för sig utomordentligt tilltalande med hänsyn till vårt intresse av att handeln skall bli så fri som möjligt, men jag undrar, om det inte behövs något korrektiv för att detta system skall lyckas, och jag tror att det viktigaste korrektivet därvidlag är att vi inte ha en alltför likvid penningmarknad och att man därigenom får en naturlig broms på möjligheterna att sväva ut i detta sammanhang.

Det är med hänsyn till dessa framtidsperspektiv som vi mena att det vore anledning för riksdagen att understryka de synpunkter som vi ha utvecklat närmare i vår reservation.

Jag skall nu inte upptaga tiden längre, herr talman, utan ber att till den kraft och verkan det hava kan få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:
Det är ju inte så stora motsättningar

mellan bankoutskovsmajoritetens uttalande och reservationen rörande penningpolitik, som har förts såväl av riksbanken som av riksgäldskontoret. Det är högern som ensam har reserverat sig; vi andra ha enats om majoritetstuttalandet.

Man frågar sig då, vad det är som skiljer högern från oss andra. Förut har ju räntan spelat en betydande roll, men jag kan inte se, att högerreservanterna i sitt utlåtande ha annat än rent tillfälligt omnämnt räntesatserna. Herr Ewerlöf var ju i sitt uttalande för en stund sedan inne på det kapitlet, men han hänvisade till en kommande behandling i anknytning till den vanliga propositionen rörande riksbankens guldinlösen. Man kan av detta sluta sig till att vi inte gravlagt striden om räntan; den bara vilar, och den återfinnes i herr Ewerlöfs lömska planer.

Men det kan också tänkas, att högerreservanterna räkna med att man skall kunna nå samma resultat med den politik som de ha valt i år. I högerreservationen sägs, att »den åtgärd, som främst bort ifrågakomma för att åvägabringa den önskvärda stramheten på penningmarknaden, hade varit att söka direkt på marknaden placera långa statsobligationer».

Det finns naturligtvis en sanning i det talet. Det hade varit fördelaktigt, om riksgäldskontoret hade kunnat låna i öppna marknaden, men å andra sidan kan man kanske rent allmänt anmärka, att riksgäldsfullmäktige inte böra låna annat än när de behöva pengar. När man läser högerreservationen, får man nästan den föreställningen, att de skola låna för att hålla den allmänna marknaden stram. Det finns ju folk och institutioner, som låna för lånandets egen skull, men det kan tänkas att den politiken drabbas av salig Dumboms gamla förkastelse: ju mera man lånar, desto mera sätter man sig i skuld.

Nu är det solklart, att riksgäldsfullmäktige ha haft behov av att låna pengar av vem det nu vara månne, men de ha inte lånat mot långa obligationer under de senaste två eller tre åren. De ha

Ang. riksbankens penningpolitik.

huvudsakligast hållit sig till skattkammarväxlar, och det tycka reservanternas mening i stället ha gått ut på marknaden och där placerat långa obligationer.

Jag vill i alla fall erinra om att det inte är så många månader sedan det ansågs uteslutet, att riksgäldsfullmäktige skulle få några pengar i den allmänna marknaden på långa obligationer. Jag vill inte påstå, att det har rått något krig mellan riksgäldsfullmäktige och innehavarna av pengar här i landet, men något som liknar ett krig var det väl i alla fall för inte så förfärligt länge sedan. Jag vet inte, om det rörde sig om räntan — högerreservanterna nämna ingenting om den — men det är ju inte uteslutet, att det var räntesatserna som lågo bakom den där spänningen, som fanns och som gjorde att riksgäldsfullmäktige inte ansågo sig kunna våga att vädja till den öppna marknaden, när det gällde att placera ett större eller mindre lån.

Riksgäldsfullmäktige ha i stället sålt skattkammarväxlar. Riksbanken har ställt sådana till förfogande, men riksbanken har också utbjudit skattkammarväxlar åt affärsbankerna, och riksbanken har dessutom sålt äldre obligationer. Det anse nu högerreservanterna är mindre effektivt än en nyemission av obligationer skulle vara. Jag minns inte riktigt, hur herr Ewerlöf uttryckte det, men ungefär så var meningen.

Man kan ju ha delade åsikter, om det är mera effektivt att bjuda ut nya obligationer eller att sälja gamla. När fullmäktige ha köpt obligationer för att hålla uppe kursen, tillförde de marknaden mera pengar och gjorde den mera likvid. Det är klart att när de sedan sälja samma obligationer, draga de in pengar från marknaden och göra den mindre likvid. Det måste vara en operation i motsatt riktning, när man gör på det sättet.

Nu säger herr Ewerlöf, att det blir ett bredare underlag, när man bjuder ut en nyemission på den allmänna marknaden, och det kan man ju säga. Men när

det rör sig om ungefär enahanda penningbelopp, kan det väl komma på ett ut, om man säljer gamla obligationer eller bjuder ut nya. De penningpolitiska verkningarna inom samma ekonomiska ram borde vara ungefär desamma.

Herr Ewerlöf påstår, att riksbanken inte har fört någon aktiv politik, ja, han sade inte »riksbanken»; han sade inte alls vem han menade. Men det är ju riksgäldsfullmäktige, som bjuda ut obligationer. Riksbanken hjälper väl till, men närmast borde anklagelsen riktas mot riksgäldskontoret. Men herr Ewerlöf menar kanske att riksgälden och riksbanken äro samma bolag; det är staten som uppträder än i den ena skepnaden, än i den andra. Ja, om man räknar med riksgäldsfullmäktiges herr ordförande, så borde han vara herr Ewerlöf till lags, ty han uttalade sig i bankoutskottet på ungefär samma sätt som herr Ewerlöf gjort här i dag.

Jag måste emellertid bestrida, att det är riktigt att riksbanken inte har fört en aktiv politik. Man kan inte komma ifrån, att det penningpolitiska läget har förbättrats under den senaste tiden. Även räntan, som för ett par år sedan visade en tendens till stegring, har nu släppt taget. Herr Ewerlöf var inne på samma sak, då han såsom en ogynnsam effekt av den förda penningpolitiken pekade på att räntan har börjat sjunka.

Jag tror tvärtom att riksbanksfullmäktige ha fört en ganska effektiv politik och en ganska aktiv politik, såsom herr Ewerlöf sade i sitt uttalande nyss. Visserligen ha vi inte fått någon räntehöjning, men räntehöjningen är ju ett medel och inte ett mål. Om man kan nå samma resultat utan att höja räntan, är det ju så mycket bättre.

Herr Ewerlöf menar kanske, att det är synd, att regeringen inte vill ha någon räntehöjning, emedan det skulle rubba grundvalarna i dess allmänna ekonomiska politik. Jag tycker inte att det är någon synd, att man hjälper regeringen i den avsikten och att man samarbetar med den. Om riksbanken har dragit sitt strå till stacken, är den

Ang. riksbankens penningpolitik.

inte värd att lastas för det, utan snarare att prisas.

Jag tror för min del inte att räntan är eliminerad som ett penningpolitiskt medel. Den kommer säkert att göra sig gällande och komma till användning, kanske snart nog. Herr Ewerlöf har pekat på de förändringar i den allmänna politiken, som kanske äro förestående. Det kanske tar slut med lönestoppet, och vi kanske upphäva de subventioner, som ingå som en grundval i den allmänna politiken. Vi kanske redan i höst stå inför stora och djupt ingripande löneförhandlingar, som skulle effektivt och aktivt omdana hela vårt ekonomiska underlag. Jag vill inte profetera någonting, men jag anser det inte uteslutet, att i en sådan situation en räntehöjning kan erbjuda sig som ett medel att hindra en inflation, som eljest lätt skulle kunna vinna insteg. Jag säger »kanske», men jag för min del räknar med den som ett medel som står till förfogande.

De långa obligationerna äro det som reservanternas gräla om i sin reservation i år. Herr Ewerlöf har lovat, att reservanternas skola komma igen senare med tyngre medel, men den anmärkning, som för närvarande kan riktas mot de penningvårdande institutionerna, är att de inte gått ut i den allmänna marknaden och placerat långa obligationer.

Jag vill säga att jag tycker också att det hade varit bra, om riksgäldsfullmäktige hade kunnat göra det. Jag bara beklagar, att det fanns en tid, när de inte kunde eller inte vågade vädja till den allmänna marknaden, emedan den inte var villig att ställa pengar till förfogande. Det är mycket möjligt, att riksgäldsfullmäktige ha dröjt en vecka eller kanske några månader för länge med att ändra politik, men när det är fråga om ett krig, tror jag inte att det spelar så förfärligt stor roll, om det slutar en månad förr eller senare.

Jag tror emellertid att riksgäldsfullmäktige i höst komma att gå ut i den allmänna marknaden och där placera ett större lån med långa obligationer. Herrar Ewerlöf och Nordenson och Edström komma sålunda att få sin heta

längtan uppfylld. Ja, jag har ingen fullmakt att tala å riksgäldsfullmäktiges vägnar, men jag är övertygad om att deras avsikt är att gå den vägen. Då ha reservanternas fått som de velat, och då skulle de strängt taget inte ha anledning att här anmäla en avvikande mening.

Det är inte så förfärligt mycket vi slåss om i det här utlåtandet och i den här reservationen, men principiellt är det två saker, som stå emot varandra, räntehöjningen och operationerna i den allmänna marknaden. Riksbanksfullmäktige ha opererat i den allmänna marknaden, och jag måste påstå, att de ha gjort det med en betydande skicklighet och med ett gott resultat, och det resultatet visar, att den metoden är lika bra som den där med räntehöjningar, som ju högern betraktar som ett medel som alltid ger effekt. Högern räknar i det avseendet inte med de ogynnsamma verkningar av annat slag, som kunna bli en följd av att det medlet kritiklöst användes, men regeringen, som inte bara har att bevaka penningmarknaden utan också har att föra en djupt ingripande ekonomisk politik, kan inte bortse från de andra verkningarna. Man måste nog konstatera, att bankofullmäktiges politik har lett till det resultat, som högern vill komma fram till men med andra medel.

Herr Ewerlöf menar att det viktiga är nu, att man återställer förtroendet till obligationsmarknaden. Jag vill då fråga honom, vad det är som har rubbat det förtroendet eller om det över huvud taget rubbats. Förtroendet kan väl inte vara rubbat, eftersom herrar Ewerlöf och Nordenson så ivrigt längta efter att riksgäldsfullmäktige ännu en gång skola vädja till den där marknaden. Jag tror att det, som skulle kunna rubba förtroendet, vore de aktioner, som man spårade verkningarna av för ett par, tre år sedan, och även den agitation, som högern ofta gör sig till till för i bankoutskottet, när dessa frågor äro på tal. Om man gräver ned den där stridsyxan, så tror jag att förtroendet återvänder av sig självt.

Nu säger herr Ewerlöf till slut, att det

Ang. riksbankens penningpolitik.

är nödvändigt att hålla tillbaka likviditeten. Jag vill bara konstatera, att det understryker även bankoutsnittet, då det yttrar: »Med erinran om utskottets i fjol gjorda uttalande vill utskottet understryka angelägenheten av att riksbanken fullföljer sina strävanden att motverka en alltför stark likviditet i marknaden.» Det är alltså precis detsamma som högerreservanterna ha kämpat för. Strängt taget vilja vi komma fram till samma mål, men jag tycker inte att det sätt, som reservanterna från högern ha anvisat, är så genialt, att man bör knäfalla därför.

Herr EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! När herr andre vice talmannen gör gällande, att skillnaden mellan uppfattningarna hos utskottsmajoriteten och reservanterna i själva verket skulle vara mycket liten, och dessutom ställer i utsikt, att vi skulle bli bönhörda i fråga om ett lån på marknaden senare under året, har jag endast att konstatera, att jag är utomordentligt tillfredsställd över det. Jag åsnyftar inte att göra skillnaden större än den behöver vara, och ju mindre den kan bli genom tillmötesgående — och jag vill gärna säga ömsesidigt tillmötesgående — desto bättre tror jag att det är för vår penningpolitik.

Jag ville närmast säga några ord med anledning av herr andre vice talmannens apostrofering av högerens kända önskan att få höjda räntor och hans tal om att det skall vara ett medel, som man kritiklöst vill använda o. s. v. Det är ju en utmålning av vår ståndpunkt, som ingalunda motsvarar verkligheten. Vad vi ha gjort gällande och alltjämt göra gällande är att det är orimligt att betaga riksbanken möjligheten att använda det vapen, som i alla fall är det effektivaste, när det gäller att föra en aktiv penningpolitik, nämligen en rörlig ränta. Vi ha inte på något sätt något intresse av höjda räntor i och för sig — det är inte ett dugg det vi kämpa för — utan vi kämpa för att i riksbankens penningpolitik skall få ingå möj-

ligheten att använda den rörliga räntan, vare sig det sedan är fråga om att höja eller sänka den. Om man däremot har en spikad ränta och låter allting annat rätta sig därefter, anse vi att det leder på sned i olika situationer, och det är hög tid, att riksbanken får tillbaka sin möjlighet att använda det medel som räntan utgör. Vad ger herr andre vice talmannen anledning att tala om ett kritiklöst användande av räntan? Jag utgår naturligtvis från att räntan skall användas med den allra största urskillning.

Nu är det emellertid inte räntan som är huvudtemat. Jag har utgått ifrån att frågan om räntan inte hör hemma i denna diskussion, eftersom det är fråga om dechargen för 1949, utan att det är ett tema som vi få taga upp i senare sammanhang.

Jag ber slutligen få understryka vad herr andre vice talmannen sade om att riksgäldsfullmäktiges ordförande inom utskottet — och för övrigt också i den offentliga debatten — framfört synpunkter på upplåningen som sammanfalla med våra.

Talaren avbröts här av herr talmannen, som påpekade att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga angivna tiden för kort genmäle nu vore ute.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll härefter ordet för kort genmäle och anförde: Herr Ewerlöf säger, att högerreservanterna ha ansett att en rörlig ränta inte nödvändigtvis är detsamma som en höjd ränta. Det kan ju vara riktigt pro forma, men för dagen är väl det allmänna önskemålet en höjd ränta. Jag vill erinra om att det inte är så länge sedan riksbanken sänkte räntan, och jag har ingenting emot att deklarerat, att jag ansåg att det var en dumhet att göra det. Under de senare åren har parollen varit att försöka hålla näringslivet och ekonomin på ett så jämnt plan som möjligt, och det är väl inte för mycket sagt, att förutsättningen för att kunna göra det är att man hål-

Ang. riksbankens penningpolitik.

ler de faktorer, som reglerar marknaden, i jämvikt, även räntan.

Herr NORDENSON: Herr talman! Till vad herr Ewerlöf här har anfört har jag intet att tillägga. Jag skall bara göra några randanmärkningar.

I årets remissdebatt påtalade jag det sätt, varpå såväl finansplanen som bankofullmäktige i sin rapport till bankoutskottet redovisade vår valutaställning. Det skedde i bägge fallen i kronbelopp, och med hänsyn till devalveringen kommo ingående och utgående poster att redovisas efter olika å-värden, och de differenser mellan posterna, som kunde uträknas, blevo därför ganska vilseledande trots den anmärkning, som gjordes i not om att det var olika värden. Man fick lätt det intrycket, att vi hade ökat vår tillgång av guld och dollar i högre grad än vad som var fallet. Jag framhöll då nödvändigheten av att de valutor, som inte hade undergått någon förändring, redovisades i respektive valutors belopp, så att dollar verkligen blevo redovisade i dollar och guld i dollar eller kilogram.

I bankoutskottets utlåtande har man nu återgivit en tabell, som uppställts efter den princip, som jag talade om i remissdebatten, och jag ber att få uttala min stora tillfredsställelse över att utskottet här har tillgodosett detta önskemål.

Här kan man nu utan vidare utläsa, att vår guldbehållning gått ned med 11 miljoner dollar, under det att vår dollarbehållning har gått upp med 43 miljoner dollar under 1949. Utskottet framhåller också, att vi använt guld motsvarande 8 miljoner dollar för att fullgöra en utbetalning enligt Washington-översenskommelsen, att 37 av de 43 miljonerna dollar flutit in genom Marshallhjälpen och att vi, om dessa båda transaktioner inte ägt rum, skulle ha fått en ökning av behållningen av guld och dollar med endast 3 miljoner dollar.

Här ha vi fått en klar bild av den verkliga situationen. Det hade varit önskvärt att även schweizerfranc redo-

visats på samma sätt, så att man exakt hade kunnat se, vilka förändringar som skett på den punkten. Nu veta vi i alla fall bättre, var vi stå, och riskera inte att hänge oss åt några illusioner.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten vid en liten detalj, som är ganska märklig. Utskottsmajoriteten yttrar beträffande bankernas likvida tillgångar, att man till dem kan räkna inte bara kassamedel utan även skattkammarväxlar och statsobligationer, vilka, som man säger, för närvarande när som helst kunna försälgas till riksbanken. Det är alldeles riktigt, och jag tror att det är skäl för de personer, som äro anhängare av en låst ränta, att observera detta förhållande. Det innebär i själva verket, att man har förvandlat treprocentiga statsobligationer till a-vista-papper. Man har alltid hävdad den uppfattningen, att räntan bör vara olika på kortsiktiga och långsiktiga papper, och det har kommit till uttryck på det sättet, att obligationer, som vi betrakta som långsiktiga, ge tre procents ränta, medan vi på skattkammarväxlarna betala en eller en och en halv procent — den varierar men är i alla fall väsentligt lägre än räntan på obligationerna. Dessa skattkammarväxlar äro emellertid papper på sikt — sex månader, ett år eller längre tid — och här ha vi således kommit till det ganska egendomliga förhållandet, att en treprocentobligation är i högre grad realiserbar än ett papper, som löper med en lägre ränta. Vi ha gjort papperet med den högre räntan till ett a-vista-papper. Jag har endast velat stryka under det för att visa, vilka egendomliga resultat man kommer till genom att hårt låsa sig fast vid en viss ränta.

Jag skall inte i det här sammanhanget gå in på räntepolitiken i vidare mån än att jag skulle vilja konstatera, att andre vice talmannen genom sina upprepade uttalanden om att han är anhängare av den rörliga räntan i själva verket har kommit att stå mycket närmare högerns ståndpunkt än flertalet av medlemmarna av hans eget parti, vilket jag naturligtvis måste konstatera med tillfreds-

ställelse, även om han inte själv vill vidkännas det.

Till sist ber jag, herr talman, att, såsom vi ha gjort redan i reservationen, få understryka det uttalande, som riksbankschefen gjorde i samband med devalveringen den 19 september 1949. Riksbankschefen framhöll då, att det för att devalveringen skall bli till gagn för vårt ekonomiska liv är angeläget, att den kompletteras med en restriktiv »allmänekonomisk politik, som med kraft och bestämdhet motverkade prisstegring, alltför stora investeringar och kreditutvidgningar». Vi äro säkerligen alla ganska ense härom. Tyvärr måste jag dock konstatera, att riksbanken knappast har fört en politik i överensstämmelse med dessa riktlinjer. Detta kan emellertid inte uteslutande läggas riksbanken till last, ty riksbanken har ju numera fått så hårda direktiv från regeringen och riksdagen, att den i stort sett berövats sin handlingsfrihet. Såsom herr Ewerlöf redan påpekat, har riksbanken berövats sitt viktigaste penningpolitiska medel, nämligen den rörliga räntan, och är även i många andra avseenden bunden. Därför måste också denna allmänekonomiska diskussion överflyttas till att föras i samband med den debatt om regeringens ekonomiska politik, som jag förmodar att vi komma att få anledning att upptaga, när vi få den proposition som väntas och som skall ange regeringens avsikter för det kommande året.

Jag har dock, som sagt, vid detta tillfälle velat understryka, att vi, kanske i högre grad än vad vi velat göra klart för oss, ha bundit riksbanken vid regeringens politik på sådant sätt att riksbanken berövats sin handlingsfrihet och den möjlighet att föra en självständig politik som den rätteligen bör äga. Det är därför synnerligen önskvärt att vi framdeles inrikta våra ansträngningar på att återkomma till sådana förhållanden, att riksbanken får möjlighet att på ett annat sätt än för närvarande självständigt och effektivt fylla sin stora uppgift: att försvara den svenska kronans värde.

Ang. riksbankens penningpolitik.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av herr Ewerlöf och mig avgivna reservationen.

Herr WEHTJE: Herr talman! Med några ord vill jag anknyta till den reservation, som utskottets högermän ha avgivit beträffande penningpolitiken, och i övrigt till vad som här redan har framhållits i debatten av bankoutskottets vice ordförande.

Det kan vara frestande att säga, att det mest utmärkande draget för svensk penningpolitik de sista åren är, att en sådan politik helt enkelt icke existerat. Att föra penningpolitik i ordets verkliga mening innebär nämligen att vidtaga sådana åtgärder som — utan att ingripa i produktionens, handelns och kapitalmarknadens enskildheter — äro ägnade att skapa den knapphet på betalningsmedel som svarar mot tillgången på varor och tjänster vid en önskad prisnivå. Det märkliga är, att riksbankens huvudmän, d. v. s. riksdagen och bankoutskottet, gång efter annan och senast i fjol våras inskäppt vikten av att penning- och kapitalmarknaderna icke skola få en känsla av penningriklighet. Men denna rekommendation har berövats sitt verkliga innehåll, då det samtidigt sagts, att en av förutsättningarna för den ekonomiska politiken skall vara, att stabiliseringen av den låga kapitalräntan vidmakthålles.

Det är inte bara en besvärlig balansgång, som riksdagsmajoriteten därmed ålagt riksbankens ledning, utan i själva själva verket har riksbanken ställts inför en alldeles olöslig uppgift. Eftersom fastläsningen av räntan i direktiven uttryckligen angivits som det främsta målet, har riksbanken icke haft annat val än att ge upp det samtidigt uppställda men med räntestabiliseringen oförenliga önskemålet om att marknaden skall hållas stram. Under ett något tidigare skede ökades penningmarknadens likviditet genom att riksbanken köpte upp en stor del av statens utelöpande obligationer för att hindra att kurserna föllo och att räntan steg. I fjol har riksban-

Ang. riksbankens penningpolitik.

kens värdepappersportfölj kunnat minskas, men i stället har banken släppt ut pengar genom att köpa utländska valutor till större belopp än de samtidiga försäljningarna av statspapper. Lättheten på penningmarknaden har blivit ytterligare markerad genom att statens skuldsättning ökats och genom att den statliga upplåningen skett i form av skattkamarväxlar, alltså papper som mycket snart kunna förvandlas i reda pengar. Det är för övrigt värt att — som den föregående ärade talaren gjort — framhålla, att fastlåsnings- och obligationsräntan vid 3 procent innebär, att också de långa statsobligationerna i bankernas och allmänhetens hand blivit i praktiken jämställda med avistatillgodhavanden. Dessa obligationer kunna nämligen, så länge räntestabiliseringen upprätthålles, när som helst realiserats utan nämnvärd förlustrisk. En återspeglings- och ökad likviditet ger affärsbankernas samlade behållning av kassamedel samt svenska statspapper och obligationer. Denna behållning utgjorde vid det senaste årsskiftet 23,3 procent av inlåningen mot 17,9 procent vid slutet av år 1948.

En mycket likvid penning- och kapitalmarknad utgör alltså ett underlag för en kreditexpansion, som kan ge inflationen en ny stöt framåt. Att detta inte inträffade under fjolåret, berodde på att balansen stöttades upp med byggnadsregleringen och lönestoppet, och kanske framför allt på affärsbankernas frivilligt åtagna återhållsamhet i kreditgivningen. Det finns åtskilligt fog för påpekandet, att när riksbanken har hindrats att själv driva penningpolitik, ha i stället de privata bankerna fått hand om den centralbanksmässiga uppgiften att ransonera penningtillgången!

Under den tid, som vi nu närmast ha framför oss, är det framför allt i två hänseenden, som det är ganska betänkligt med den nuvarande höga likviditeten.

För det första ger den upphov till en drivhusmässig inlandskonjunktur, som inte har tillräcklig förbindelse med det kallare ekonomiska klimatet ute i värld-

den och den allt hårdare internationella konkurrensen. I denna konstlade atmosfär förväxlas en riklig tillgång på pengar med verkligt välstånd, och de reella framsteg, som onekligen ha vunnits i vår inre ekonomi, ges alltför stora proportioner. Under sådana förhållanden blir det, när vi komma till höstens viktiga uppgörelser och avtalsförhandlingar, svårt att finna det fasta underlaget för den erforderliga återhållsamheten på alla håll. Följden härav kan bli, att den svenska kostnadsnivån, som man sökte anpassa till världsmarknaden genom devalveringen i fjol, ånyo kan komma att avlägsna sig från världsmarknadsnivån.

Det andra riksmomentet tangerar det nu nämnda. Med stor tillfredsställelse ha från alla håll, inte minst från näringslivet, hälsats Parisorganisationens — Marshallorganisationens — och vår egen regerings strävanden att riva ned de barriärer, som hämma utrikeshandeln, och få till stånd en liberalisering av importen genom frilistesystemet. Detta har redan nu en betydande omfattning i europahandeln, och ytterligare lättnader diskuteras. Samtidigt står på programmet införandet av större frihet även i de intereuropeiska betalningarna. Alla dessa liberaliseringsåtgärder måste emellertid bygga på en tillräckligt fast inre ekonomisk politik, som målmedvetet bekämpar alla tendenser till jämviktsrubbingar. I åtskilliga viktiga europeiska länder synes man numera ha hejdat inflationen. Hos oss har man däremot ännu icke vidtagit någon motsvarighet till den stabilisering av penningmarknaden, som på andra håll antingen följde på devalveringen i september eller redan dessförinnan kommit till stånd. Vår oförändrat lätta penningmarknad och rikliga tillgång på betalningsmedel kan komma att stimulera efterfrågan på de frilistade varorna därhän, att valutareserven — även till den del den redovisas i mjukvalutor — åderlättes mer än vi ha råd till. Jag vill inte säga, att de mycket höga totala licenssiffrorna för frilisteimporten, cirka 450 miljoner kronor i januari och 250 miljoner kronor i februari,

Ang. riksbankens penningpolitik.

eller t. ex. den mycket starka efterfrågan på frilistade bilar, i och för sig äro direkta orosanledningar. De återspegla väl något av den första yra glädjen att åter få beta på gröna ängar och inrymma nog ganska mycket som bara är luftiga förhoppningar, vilka inte leda till avslut. Men siffrorna mana likväl till eftertanke. De penningvårdande instanserna skulle illa fatta sin uppgift, om de icke nu vaksamt följde utvecklingen och målmedvetet strävade efter att upprätthålla balansen mellan våra valutareserver och importönskemålen. En aktiv och tillräckligt stram penningpolitik är det främsta medel som de därvid ha att lita till.

Herr talman! Jag ber att få uttala min anslutning till den vid bankoutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Bara ett par repliker!

Herr Nordenson var elak, när han ansåg att jag står närmare högern än vad mitt parti gör genom att jag ansluter mig till tanken på rörlig ränta. Jag måste påpeka, att min principiella uppfattning därvidlag säkerligen delas av hela det parti, som jag tillhör, och även av regeringen. Jag har ingen anledning att interpellera finansministern, men om jag frågade honom, skulle han nog svara, att han i princip ingenting har att invända mot den rörliga räntan. Den möjligheten måste bibehållas såsom ett medel som kan användas i de situationer, då det är nödvändigt att tillgripa det.

Med anledning av vad herr Wehtje här sagt vill jag endast framhålla, att räntan icke är lägre i Sverige än i andra länder. Det är verkligen sällan som vi få höra några rapporter om att räntan höjts i Amerika, England eller något annat land. I allmänhet har man kommit ifrån att i sin ekonomiska politik använda räntan såsom ett medel. I Amerika är räntan faktiskt inte högre än vad den är här i Sverige. Man har i stället numera allmänt övergått till metoden med operationer i den allmänna marknaden

och har så småningom funnit, att man kan komma till samma resultat på den vägen som genom de rörliga räntorna.

Jag har, herr talman, bara velat erinra om dessa fakta för att inte den föreställningen skall vinna insteg, att metoden med en fast och relativt låg räntesats är något som vår regering ensam hittat på. Man har samma problem i alla länder och löser det i allmänhet på ungefär samma sätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att densamma skulle läggas till handlingarna med godkännande av utskottets yttrande, dels ock, av herr *Ewerlöf*, att punkten skulle läggas till handlingarna med godkännande av det yttrande, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på punktens läggande till handlingarna med godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att punkten 1 i bankoutskottets utlåtande nr 4 skall läggas till handlingarna med godkännande av utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, lägges punkten till handlingarna med godkännande av det yttrande, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.*Punkterna 2—4.*

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt för de i riksdagen representerade partierna att stämpelfritt erhålla ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1.***Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.**

Under fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade chefen för försvarsdepartementet för nästa budgetår räknat med att repetitions- och efterutbildningsövningar vid armén skulle ske icke såsom hittills åldersklassvis utan krigsförbandsvis. Vid genomfört system skulle i princip varje år repetitionsövningar i krigsfältförband komma att fullgöras av värnpliktiga till antal motsvarande två åldersklasser och i lokalförsvarförband av värnpliktiga till antal motsvarande en åldersklass. Enligt en inom arméstaben utarbetad preliminär plan hade inkallelserna under nästa budgetår beräknats komma att omfatta

värnpliktiga till ett antal av högst två och en halv åldersklasser, varav omkring en och halv för fältförbanden och omkring en för lokalförsvarförbanden. Detta kunde beräknas motsvara inkallelser av omkring 70 000 man. Departementschefen hade däremot räknat med inkallelser av värnpliktiga till ett antal av endast omkring en och en halv åldersklass, motsvarande omkring 40 000 man eller 1 200 000 tjänstgöringsdagar. Kostnaderna för en övningsverksamhet i denna omfattning hade beräknats uppgå till omkring 14 miljoner kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* m. fl. (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarsson* m. fl. (II: 245), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till repetitionsövningar för lokalförsvarförbanden anvisa utöver Kungl. Maj:ts förslag dels till i motionerna angiven fördelning å i desamma närmare angivna anslag 7 812 000 kronor, dels ock till övningsammunition för dessa övningar å Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. ett anslag av 2 500 000 kronor. Motionärernas förslag innebar bland annat, att utöver vad departementschefen föreslagit omkring 30 000 man skulle inkallas.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Göran*son och *Holmbäck* (I: 286) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm m. fl. (II: 345), hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att till repetitionsövningar krigsförbandsvis inkalla en styrka motsvarande ungefär 50 000 man, därav ungefär 10 000 man ur lokalförsvarförband i ett eller två militärområden, samt att för detta ändamål anvisa, utöver av Kungl. Maj:t beräknade 14 000 000 kronor, 3 500 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 128) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander* m. fl. (II: 155), hade hemställts, att

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 1, i vad denna rörde anslag för inkallande av 40 000 värnpliktiga till efterutbildningsövningar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört bland annat:

»Även med allt beaktande av angelägenheten ur försvarsberedskapssynpunkt att snarast möjligt igångsätta regelmässiga repetitions- och efterutbildningsövningar anser utskottet i likhet med departementschefen icke möjligt att redan under nästa budgetår i full omfattning förverkliga det i arméstabens plan tänkta programmet. Sålunda är såsom departementschefen framhållit en begränsning av detsamma med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden påkallad under det första året det nya systemet tillämpas. Vidare är det organisatoriska förarbetet för övergången till ifrågavarande system så krävande, att även detta skäl ger anledning att begränsa programmet för övningar i krigsförband. Viss hänsyn måste givetvis även tagas till det statsfinansiella läget.

Då alltså en begränsning av inkallelserna under nästa budgetår måste ske, anser utskottet därvid ur flera synpunkter mest angeläget, att övningsverksamheten under nämnda budgetår i huvudsak begränsas till fältarméns krigsförband, där en viss eftersläpning föreligger. Detta skulle innebära inkallelser av värnpliktiga till ett antal av omkring en och en halv åldersklass, motsvarande omkring 40 000 man. Kostnaderna här för kunna uppskattas till omkring 14 miljoner kronor. Av det anförda följer, att utskottet icke kan biträda de i motionerna I:195 och II:245 samt I:286 och II:345 gjorda yrkandena, att riksdagen nu skulle å riksstaten för nästa budgetår anvisa medel utöver Kungl. Maj:ts förslag för inkallande jämväl av lokalförsvarsförbanden, liksom ej heller den i motionerna I:128 och II:155 gjorda framställningen om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om anordnande av övningar, om vilka här är fråga. Beträffande medelsanvisningen gör utskottet hemställan under vederbörliga punkter i det följande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att motionerna I:195 och II:245, I:286 och II:345 samt I:128 och II:155 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits

A. av herrar *Mannerskantz, Lundgren, Skoglund* i *Doverstorp* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:195 och II:245 och med avslag å motionerna I:286 och II:345 samt I:128 och II:155, besluta, att repetitions- och efterutbildningsövningar skulle anordnas i den av reservanterna föreslagna omfattningen;

B. av herrar *Sundelin, Malmberg* i *Skövde*, *Ståhl* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:286 och II:345 och med avslag å motionerna I:195 och II:245 samt I:128 och II:155, besluta, att repetitions- och efterutbildningsövningar skulle anordnas i den av dessa reservanter föreslagna omfattningen;

C. av herr *von Heland*, som dock ej antytt sin mening.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde finna, föreligger i statsutskottets utlåtande nr 4 rörande utgifter på fjärde huvudtiteln ett mycket stort antal reservationer. Av dessa är mellertid det största antalet en direkt följd av reservationerna vid punkt 1:o), vilka avse anordnandet av efterutbildningsövningar. Reservationerna 2)—11) innebära endast en uppräkningsav anslagen, vilket skulle bli en följd av ett bifall till någon av reservationerna vid punkt 1:o). Delvis är detta också fallet i fråga om punkt 38:o), avseende anslag till tygmateriel m. m.

I sin utrikespolitiska deklaration för en vecka sedan varnade regeringen det svenska folket för att se alltför pessi-

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

mistiskt på den utrikespolitiska situationen. Denna varning torde knappast vara befogad. Det svenska folket har sannoligen aldrig varit benäget att bedöma den utrikespolitiska situationen alltför pessimistiskt. Snarare har det alltid förhållit sig så, att det svenska folket på detta liksom på så många andra områden gjort sig skyldigt till önsketänkande. Folket, lika litet som huvuddelen av de ledande, har icke i tid insett de utrikespolitiska farorna och på grund härav vidtagit nödvändiga försvarspolitiska åtgärder. Så var fallet före år 1914, och så var det också under hela 1930-talet.

Få i detta land torde ha klart för sig det ohyggliga faktum, att ett krig inom en icke alltför avlägsen framtid förefaller att vara, om icke ofrånkomligt så dock utomordentligt sannolikt samt att våra utsikter att hålla oss utanför en konflikt förefalla vara mycket små. Vidare torde få ha tänkt sig in i det förhållandet, att ett förlorat krig, eller endast en övergående ockupation av en östmakt, kommer att medföra en fysisk förintelse av mycket stora delar av det svenska folket. Dessa förhållanden måste inverka på försvarspolitiken.

Det svenska försvaret måste vara så organiserat, att det kan göra en maximal insats redan i början av ett krig. Några möjligheter för att i den situationen förbättra utrustning eller utbildning finnas icke. Det svenska försvaret måste vidare använda varje vapenför man. Vårt land kan dock icke räkna med annat än att vi måste vara kvantitativt underlägsna, och därför måste vår försvarsmakt om möjligt stå kvalitativt högre än den eventuella motståndarens styrkor. Tyvärr ha vi av politiska skäl fått en utbildningstid, som är avsevärt mycket lägre än den eventuella motståndarens. Det gäller emellertid att i varje fall ta ut den tid, som är fastställd i gällande värnpliktslag, men detta vill regeringen tyvärr icke nu göra.

Sedan år 1945 ha repetitions- och efterutbildningsövningar i stort sett varit inställda. Endast en årsklass (1944) har fullgjort repetitionsövning, och några 10 000-tals man ha inkallats till efterut-

bildning för att kunna fylla vakanser i krigsorganisationen. Enligt värnpliktslagen skulle sammanlagt 12 årsklasser under motsvarande tid ha inkallats för repetitions- och efterutbildningsövningar. Detta medför att huvuddelen av de krigsplacerade värnpliktiga icke ha kunnat bibringas erforderlig kompletterande utbildning med de nya vapen och det nya taktiska förfarande, som framkommit under och efter kriget. Ännu allvarligare är, att varken statbefäl, reservbefäl eller det värnpliktiga befälet fått någon övning i att föra förband.

Departementschefen föreslår, att repetitionsövningar nu åter skola anordnas och att de skola organiseras krigsförbandsvis i enlighet med värnpliktskommitténs enhälliga förslag. Det är med stor tillfredsställelse som vi konstatera, att repetitionsövningar åter komma till stånd.

Värnpliktskommittén har enhälligt yrkat, att även efterutbildningsövningar krigsförbandsvis måtte komma till stånd snarast möjligt med hänsyn till deras utslagsgivande betydelse för rikets försvarsberedskap och krigsförbandens kvalitet. Enligt en inom arméstaben upprättad plan skulle under nästa budgetår omkring en åldersklass av lokalförsvarfsförbanden inkallas till efterutbildningsövning, men departementschefen har tyvärr icke upptagit detta yrkande. I en partimotion har högern hemställt, att riksdagen måtte besluta att dessa efterutbildningsövningar skola komma till stånd och att riksdagen måtte höja därav berörda anslag. Kostnaderna för de föreslagna efterutbildningsövningarna uppgå till 12 810 000 kronor.

Det är enligt vår uppfattning riktigt att, om en nedskärning i de militära myndigheternas förslag vidtages, denna i första hand träffar efterutbildningsövningarna, men vi anse en sådan nedskärning utomordentligt farlig. Sedan krigsslutet år 1945 ha åldersklasserna 1918—1922 utgått ur värnpliktsåldern, och i år bortfaller även åldersklass 1923. Motsvarande antal värnpliktiga ha efter hand omkrigsplacerats till lokalförsvarfsförbanden från fältförbanden, men

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

dessa värnpliktiga ha, med undantag av några tiotusental man, icke erhållit någon som helst omskolning eller efterutbildning. Sådan omskolning är nödvändig, även om den värnpliktige efter omplaceringen tillhör samma truppslag, t. ex. infanteriet, som han tidigare utbildats vid. Detta sammanhänger därmed, att fältförbandens organisation och utrustning i väsentliga avseenden är helt annan än lokalförsvarfsförbandens, sammanhängande med de olika uppgifter, som dessa förband ha. Medan ett skyttekompani ur infanteriets fältförband är beväpnat med endast två lätta kulsprutor men däremot med ett antal granatkastare och andra offensiva vapen, disponerar ett kust- eller gränsförsvarskompani ur infanteriets lokalförsvarfsförband upp till tolv tunga kulsprutor men inga offensiva vapen. Den omkrigsplacering utan efterutbildning och omskolning, som ägt rum under åren efter krigsslutet, innebär sålunda, att en stor del av lokalförsvarfsförbandens tunga vapen icke kunna betjänas. Detta är desto allvarligare som gräns- och kustförsvarfsförbanden och lokalförsvaret vid flygfälten kunna förutsättas få ta emot den första stöten vid angrepp. Detta gör det utomordentligt angeläget, att dessa brister avhjälpas så snart som möjligt. Ett steg i avhjälpan det av dessa brister tages genom att man enligt högermotionen åter börjar anordna efterutbildningsövningar i enlighet med värnpliktslagens bestämmelser. Även vid ett bifall till reservationen återstår dock att avarbeta den stora balansen, som finns av åldersklasser, vilka icke gjort några efterutbildningsövningar.

Departementschefen har såsom skäl för att han frångått chefens för armén förslag framhållit, att en begränsning med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden vore påkallad, att det organisatoriska förarbetet för övergången till repetitions- och efterutbildningsövningar krigsförbandsvis vore så krävande, att det möter tekniska svårigheter att i full utsträckning anordna dessa övningar första året, och att slutligen det stats-

finansiella läget nödvändiggjorde största sparsamhet.

Värnpliktskommittén har samrått med arbetsmarknadsstyrelsen, som förklarar, att ur arbetsmarknadssynpunkt skulle det icke möta något hinder att under nästa budgetår anordna efterutbildningsövningar, detta desto mera som repetitions- och efterutbildningsövningar äro avsedda att komma till stånd vid olika tidpunkter; repetitionsövningarna komma att äga rum under hösten, september—oktober, under det att efterutbildningsövningarna äro avsedda att anordnas under våren. Enligt från arméstaben inhämtade upplysningar möter det icke några hinder ur teknisk synpunkt, alltså beträffande inkallelserna och sådant, att anordna dessa efterutbildningsövningar. Icke heller de statsfinansiella skälen få enligt vår uppfattning i detta sammanhang tillmätas avgörande betydelse. Det är, herr talman, här endast fråga om att anordna de övningar, som äro fastställda i gällande värnpliktslag. Det är enligt vår uppfattning utomordentligt viktigt — jag har tidigare upprepade gånger tillåtit mig att påpeka detta — att lagstadgade repetitions- och efterutbildningsövningar regelbundet anordnas i den utsträckning gällande värnpliktslag föreskriver och att frågan om dessa övningar icke får bli ett problem, som varje år skall lösas med hänsyn till då föreliggande statsfinansiella eller arbetsmarknadspolitiska synpunkter. I remissdebatten har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet glädjande nog anslutit sig till denna synpunkt, och jag vill uttala den förhoppningen att han, även om han inte gjort det i år, i framtiden medverkar till att värnpliktslagens föreskrifter härutinnan komma att i full utsträckning tillämpas.

För att behandlingen av den nu föreliggande huvudtiteln skall gå snabbare, torde det vara lämpligt att jag med herr talmannens tillstånd något motiverar även de reservationer, som på några andra punkter avgivits av representanter för högern. Med hänsyn till den nu pågående försvarsutredningen har högern icke begärt några anslag, som på något sätt

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

kunde hindra ett genomförande av utredningens blivande förslag. På två punkter har dock högern yrkat, att riksdagen skall bevilja ökade anslag. Den ena gäller anskaffning av tygmateriel för armén och den andra anslaget till försvarets forskningsanstalt.

Anslaget till arméns tygmateriel har under en följd av år varit otillräckligt för den modernisering av arméns materiel, som krigserfarenheterna gjort ofrånkomlig. Behovet av tygmateriel har sammanfattats i en materielplan 1949, vilken utöver tidigare anmält förnyelsebehov även upptager de mest trängande behoven i frågan om luftvärnets modernisering. Denna plan har kostnadsberäknats till 230 miljoner kronor. För kommande budgetår ha myndigheterna begärt 98 miljoner kronor i beställningsbemyndiganden. Detta motsvarar ett av ÖB tillstyrkt genomförande av materielplanen på tre år jämte ersättning för genomskador och förluster avgången materiel. Departementschefen föreslår dock ett beställningsbemyndigande endast på 35 miljoner kronor, alltså något mer än tredjedelen av det äskade beloppet. Genom den av departementschefen företagna nedskärningen finns icke möjlighet att fullfölja den redan planerade anskaffningen av radar för luftvärnet. Enligt vår uppfattning måste det anses vara av största vikt att denna materiel snarast möjligt tillföres vårt försvar. För närvarande finns möjlighet att importera densamma, men hur länge denna möjlighet står öppen, torde vara ovisst. I en högermotion yrkas, att riksdagen måtte medgiva ett beställningsbemyndigande i fråga om tygmateriel på ytterligare 7 miljoner kronor.

I reservationen vid punkt 44 yrkas därjämte en ökning av reservationsanslaget till tygmateriel med 2,5 miljoner kronor. Denna ökning sammanhänger med anordnandet av efterutbildningsövningar och avser förbrukning av ammunition under dessa övningar.

I fråga om försvarets forskningsanstalt har högern yrkat, att anslaget till avlöningar ökas med 940 000 kronor och anslaget till viss forskningsverksamhet med

2,8 miljoner kronor. Såsom motiv för denna ökning är nog att hänvisa till vad statsrådet och chefen för handelsdepartementet i samråd med chefen för försvarsdepartementet anfört i fråga om behovet av medel för vindtunnelanläggning. Departementschefen betonar där, att det visat sig, att man i fortsättningen knappast kan räkna med att i någon mera betydande omfattning få del av de mer aktuella utländska forskningsresultaten på detta område. Vårt land kan visserligen icke tävla med stormakterna, när det gäller vetenskaplig forskning, men det är dock av utomordentligt stor betydelse att vi söka efter måttet av våra krafter följa med på detta område. Försvarets forskningsanstalt har i samråd med vederbörande försvarsgrenschefer uppgjort en plan för anstaltens verksamhet under de närmaste åren. På grund av de beskrningar i anslagen, som statsrådet vidtagit, finnes icke möjlighet att genomföra denna plan, till förfång för vårt försvar. Såsom jag tidigare trambållit måste vi i vårt försvar bygga på kvalitet. För att detta skall vara möjligt måste även den vetenskapliga forskningen göra sina insatser i försvaret. Detta kan icke ske utan att nödiga medel ställas till förfogande.

Herr talman! Till några andra punkter, vid vilka reservationer föreligga, skall jag senare återkomma och ber alltså att i fråga om punkt 1. få yrka bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag vågar nog påstå att trots de många reservationer, som äro fogade till detta utskottsutlåtande, meningsskiljaktigheterna inte äro så oerhört stora.

I statsverkspropositionen ges en översikt över anslagsberäkningarna för försvarsändamål för nästa budgetår. Däri upptagas anslagen under fjärde huvudtiteln till i runt tal 839 miljoner kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med nära 43 miljoner kronor. Utskottet har under fjärde huvudtiteln på ett par punkter

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

föreslagit mindre höjningar. I fråga om hemvärnet föreslås sålunda en höjning av anslaget med 100 000 kronor, och beträffande det frivilliga skytteväsendet föreslås också en höjning med 100 000 kronor. De reservanter, som förordade de största höjningarna av anslagsbeloppen, stanna vid att förordade höjningar på sammanlagt omkring 20 miljoner kronor, jämfört med departementschefens förslag. I och för sig är detta givetvis en betydande höjning, men procentuellt sett innebär det en höjning med endast omkring 2,3 procent på hela huvudtiteln.

Den fråga, som i det här sammanhanget nog måste anses vara den viktigaste och som ingående berörts av den föregående ärade talaren, är frågan om inkallelserna till repetitions- och efterutbildningsövningar. Såsom herr Lundgren här redogjort för, har inom arméstaben utarbetats en plan för inkallelserna under nästa budgetår. Enligt den planen skulle inkallelserna komma att omfatta värnpliktiga till ett antal motsvarande omkring två och en halv årsklasser, eller cirka 70 000 man, fördelade med cirka 40 000 man på fältförbanden och 30 000 man på lokalförsvarsförbanden. Departementschefen föreslår med hänsyn till rådande arbetsmarknads- och statsfinansiella läge inkallelser av endast omkring 40 000 man, motsvarande en och en halv årsklass, för enbart fältförbanden. Högerns representanter i utskottet förordade i reservationen inkallelser enligt arméstabens plan av cirka 70 000 man, vilket skulle betyda en merkostnad på omkring 12 miljoner kronor, enligt vad herr Lundgren upplyste om nyss. Från folkpartihåll ha väckts motioner, däri det förordas att inkallelser av värnpliktiga skolas åtminstone i någon omfattning även till lokalförsvarsförbanden. Man framhåller i motionerna att det givetvis är viktigt, att inkallelser ske även till dessa förband. Departementschefen ger ju också uttryck åt den uppfattningen, att i enlighet med värnpliktskommitténs förslag inkallelserna böra äga rum enligt en viss plan. I folkpartimotionerna har framhållits, att det ändå skulle vara värdefullt att åtminstone i någon utsträck-

ning inkalla värnpliktiga även för övningar i lokalförsvarsförband under nästa budgetår, varigenom man också skulle vinna en viss erfarenhet. De på grund av dessa inkallelser ökade kostnaderna skulle inte bli så stora. De skulle stanna vid mellan tre och fyra miljoner kronor. Det är ju klart att det ur försvarssynpunkt kunde vara befogat att gå med på högerreservanternas förslag. Vi från folkpartiet ha dock ansett, att man måste ta hänsyn till de av departementschefen anförda skälen, nämligen det rådande arbetsmarknadsläget och det statsfinansiella läget. Vi ha därför ansett oss nödsakade att stanna vid att förordade inkallelser i den mindre omfattning som föreslagits i de från folkpartihåll väckta motionerna.

I reservation B. vid denna första punkt har jag jämte tre andra ledamöter av utskottet yrkat bifall till folkpartimotionerna i ärendet. På ett flertal andra punkter där vi också intagit en från utskottsmajoriteten avvikande mening är detta föranlett av ställningstagandet vid denna första punkt. Beträffande reservation 16), som gäller telemateriel för flygvapnet, ha vi biträtt yrkandet om en höjning med 6 miljoner kronor. Det är alltså samma yrkande som herr Lundgren här framställt.

Herr talman! Jag ber alltså att nu få yrka bifall till reservationen B. under förevarande punkt.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Trots de många reservationer, som äro fogade till detta utlåtande av statsutskottet om fjärde huvudtiteln, äro skiljaktigheterna i uppfattning, såsom den siste ärade talaren framhöll, inte så synnerligen stora.

Högern har velat gå något längre beträffande inkallelser för övningar i lokalförsvarsförband, och även folkpartiet har gått något längre än utskottsmajoriteten, till vars förslag det parti som jag tillhör anslutit sig. Folkpartiet har sökt finna en medelväg beträffande inkallelser för övningar vid lokalförsvarsförbanden, som skulle omfatta 10 000 man och kosta någonting mellan tre och

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

fyra miljoner kronor. Detta blir ju dock en halvmesyra, och de som velat få tillstånd en ökning av övningarnas omfattning ha inte kunnat ena sig om ett gemensamt förslag.

Det hade visserligen varit önskvärt, att vi kommit så långt att vi kunnat tillämpa värnpliktslagens bestämmelser i fråga om repetitions- och efterutbildningsövningar. Dessa inkallelser ha ju under flera år uppskjutits, huvudsakligen beroende på de ekonomiska förhållandena, läget på arbetsmarknaden m. m. I år har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet emellertid funnit nödvändigt att föreslå övningar omfattande en och en halv årsklasser i fältförband. Man tar på det sättet ett steg mot en förbättring och ett bortarbetande av den eftersläpning, som på detta område rått under flera år. Vi hoppas att förhållandena skola bli sådana, att man skall kunna fullfölja de värnpliktigas övningar på sätt som föreskrives i värnpliktslagen. Då nu för första gången det nya systemet skall tillämpas, har emellertid statsrådet ansett lämpligt att med hänsyn till läget på arbetsmarknaden iakttaga en viss återhållsamhet och således inte fullfölja dessa inkallelser i hela den utsträckning som angives i värnpliktslagen. Om inkallelser skulle ske i full utsträckning, skulle det innebära, att man finge inkalla tre årsklasser värnpliktiga, två i fältförband och en i lokalförsvarsförband. Detta skulle sannolikt framkalla en belastning på arbetsmarknaden, och dessutom har man att brottas med en del organisatoriska svårigheter, när det gäller att ordna inkallelserna, varjämte naturligtvis hänsyn måste tagas till de ekonomiska förhållandena.

Det skulle bli en rätt avsevärd ökning av kostnaderna, om riksdagen skulle bifalla vad högern här begärt. Det skulle innebära en ökning med något över 27 miljoner kronor, jämfört med vad som föreslås i den kungl. propositionen. Av denna ökning skulle 10 à 12 miljoner kronor hänföra sig till de utvidgade övningarna, 7 miljoner kronor till beställning av tygmateriel, 100 000

kronor till ritningsarbeten för byggnade av fartyg, 6 miljoner kronor till telemateriel för luftbevakningen samt 3,4 miljoner kronor till försvarets forskningsanstalt. Det statsfinansiella läget är dock för närvarande så ansträngt, att utskottsmajoriteten inte kunnat ansluta sig till dessa förslag. Ett förverkligande av folkpartiets förslag åter skulle medföra en anslagshöjning av sammanlagt 10 à 12 miljoner kronor.

Inom mitt parti ha vi inte ansett oss i nuvarande läge kunna biträda förslag, som skulle leda till så kraftiga öknningar av försvarsbudgeten. Ett faktum är ju att försvarsbudgeten för kommande budgetår redan höjts med åtskilliga tiotal miljoner kronor jämfört med innevarande budgetår. Den har för budgetåret 1950/51 beräknats till 840 841 000 kronor, medan den för innevarande budgetår uppgick till 796 297 100 kronor. Det är ju en ganska avsevärd ökning. Man kan ju säga, att den delvis står i proportion till det ändrade läget, men ramen för dessa beställningsbemyndiganden för Kungl. Maj:t har dock utökats avsevärt. Summa summarum skulle beställningarna komma att uppgå till 347 miljoner kronor. För detta belopp bör ju åtskilligt kunna anskaffas.

När vi inte ansett oss kunna biträda högerns reservation, i vilken påyrkas en ökning av tygmaterielbeställningarna med 7 miljoner kronor, är det därför att vi äro av den uppfattningen, att det belopp, som utskottsmajoriteten föreslår, skall vara till fyllest för att Kungl. Maj:t i huvudsak skall kunna tillgodose de mest trängande behoven, även i de avseenden som högern här önskar tillgodose.

Vi ha inte heller ansett oss kunna biträda förslaget om övningarnas utsträckning, vilket ju skulle medföra inkallande av betydligt flera värnpliktiga än som i propositionen förutsattes. Enligt högerns förslag skulle 70 000 man inkallas, visserligen fördelade på ett par perioder under året för att undvika en koncentration till en enda kortare tid, men det blir i varje fall 70 000 man, som skola inkallas, och det är klart att det

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

kan bli ganska kännbart på arbetsmarknaden och även för jordbruket. Det är främst dessa synpunkter man måste ta hänsyn till, men därtill komma de organisatoriska svårigheter, som ändå föreligga, när man skall övergå till ett nytt system, och vidare kostnadsfrågan. Detta är anledningen till att vi inte kunnat biträda dessa förslag.

Vad sedan beträffar försvarets forskningsanstalt har visserligen styrelsen för denna ådagalagt, att det där kan finnas ett stort behov att tillgodose, men även utskottsmajoritetens förslag, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts anslagsäskanden, innebär ju en betydande ökning av anslaget i förhållande till innevarande budgetårs anslag. Det är ändock inte små belopp som anslås till forskning inom försvaret, ty vi ha ju inte bara de direkta anslagen till försvarets forskningsanstalt, utan det för-siggår ju forskning även på andra områden. Till försvarets forskningsanstalt skulle enligt utskottsmajoritetens förslag utgå ett sammanlagt belopp av 7 175 000 kronor, vartill komma 400 000 kronor på kapitalbudgeten. Till flygtekniska forskningsanstalten föreslås för drift-kostnader 2 166 000 kronor och på kapitalbudgeten 1 400 000 kronor, alltså för denna anstalt summa 3 566 000 kronor. Det är som synes inte så små belopp, som utgå för dessa ändamål. Dessutom bedrivs det ju forskning vid högskolor och vid en hel del företag, som naturligtvis i många avseenden tjäna samma ändamål.

Jag vill likväl hoppas, att Kungl. Maj:t skall finna det möjligt att längre fram bättre tillgodose denna forskning, som jag anser ha stor betydelse för vårt försvars utveckling. Det är dock endast några år sedan denna anstalt inrättades. Anslagen till densamma ha år efter år ökats, och jag motser att man även i fortsättningen skall gå samma väg. Även om det nu inte är möjligt att tillgodose denna anstalts anslagsäskanden på alla punkter, är det min förhoppning att den likväl skall kunna bedriva sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Det har ju varit möjligt

att utlägga beställningar även inom denna gren av forskningen.

När jag alltså, herr talman, har anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, är det i den förhoppningen, att det inom ramen av de belopp, som nu komma att anvisas, skall vara möjligt att tillgodose försvarets behov i olika avseenden på ett någorlunda tillfredsställande sätt, och jag ber att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit under den föredrag-na punkten.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Den motion, som jag tillsammans med mina partikamrater har avlämnat med anledning av föreliggande proposition, berör endast en detalj i fråga om försvaret och kostnaderna för detsamma.

Med denna motion ha vi emellertid också velat markera, att vi äro motståndare till den våldsamma upprustning som för närvarande försiggår. Den nuvarande försvarsorganisationen innebär, enligt vad överbefälhavaren nyligen framhållit, en årlig genomsnittskostnad av inte mindre än 1 300 miljoner kronor. Vi anse det vara en orimligt tung belastning för ett land som vårt att i fredstid offra så väldiga summor på militärväsendet. Det är ju framför allt de små och medelstora inkomsttagarna, som få betala lejonparten av de miljoner, som nu vråkas ut för militära ändamål. Dessa befolkningskategorier, som pressas under lönestopp och en orimligt tung skattebörda, kunna med all rätt kräva av statsmakterna litet mindre frikostighet, när det gäller militära anslag, och litet mera generositet, när det gäller social omvårdnad och när det gäller en lättnad av skattetrycket.

Jag vill emellertid understryka, att när vi från kommunistiskt håll vända oss mot den nuvarande miljonrullningen till militära ändamål, är det inte några pacifistiska eller försvarsnihilistiska synpunkter som ligga till grund härför, utan det är andra överväganden som varit avgörande. Vår positiva inställning till frågan om att försvara landets nationella oavhängighet ha vi så

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

många gånger tidigare understrukit i denna kammare och på andra platser, att jag finner det överflödigt att i dag ytterligare klargöra denna vår inställning. Jag vill här endast framhålla en sak, nämligen att man inte kan mäta viljan att försvara landets nationella frihet med det antal miljoner man är beredd att votera igenom för militära ändamål. Så enkelt är ju inte problemet. Erfarenheterna från det andra världskriget lärde oss ju en hel del i det avseendet. Inte minst den franska arméns sammanbrott var ett skolexempel på att det inte bara är antalet miljoner eller miljarder till rustningar som avgör ett lands försvarsförmåga, utan avgörande är i första hand inställningen hos de män, som fått förtroendet att handha utbildningen av soldaterna och som ha fått förtroendet att förfoga över den krigsmateriel, som landet med sina produktiva resurser kan framställa. Och i det avseendet finns det verkligen åtskilligt i vårt försvarsväsendes högsta ledning som måste karakteriseras som långt ifrån tillfredsställande. Jag skall emellertid inte i detta sammanhang gå in på dessa frågor, då jag förmodar att det blir tillfälle att senare återkomma till en allmän omprövning av försvarsväsendet, när 1949 års försvarsutredning framlagt sina förslag.

Jag vill för dagen endast i största korthet beröra det förslag, som framförts i den kommunistiska motionen. Vi vända oss där emot att det i år skall inkallas 40 000 man till efterutbildningsövningar. Vi betrakta nämligen dessa inkallelser såsom icke nödvändiga för närvarande. Vi se i dem snarare ett uttryck för att statsmakterna fallit undan eller kanske gripits av den upprustningspsykos, som i ett flertal länder frammanas av de krafter, som äro i färd med att söka organisera ett nytt världskrig, och vi tycka, att det vore mera på sin plats, att Sverige demonstrerade sin tro på att freden kan bevaras än att delta i det vapenskrammel, som vissa imperialistiska stormakter organisera.

Jag vill erinra om att Sverige för

närvarande, trots att det är fred, har en betydligt starkare militär organisation än vi någon gång hade under det andra världskriget, och därtill kommer de ekonomiska konsekvenser som dessa tämligen omfattande inkallelser komma att medföra. Det rör sig härvidlag inte bara om de 14 miljonerna, som försvarsministern räknar med att dessa inkallelser skulle komma att kosta, utan det innebär också att 1 200 000 arbetsdagar gå förlorade, en sak som ovillkorligen kommer att medföra en kännbar ekonomisk belastning för tusentals familjer i detta land.

Det är dessa skäl, herr talman, som varit avgörande för vårt ställningstagande i denna fråga, och jag ber med denna korta motivering att få yrka bifall till motionen nr 128 i första kammaren.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Vi ha nu hört, hur man på främmande håll ser på våra försvarsproblem, och vi ha ingen anledning att närmare gå in på den saken. Jag begärde ordet, herr talman, närmast med anledning av vad herr förste vice talmannen anförde.

Herr förste vice talmannen redogjorde för de skäl, som varit vägledande för utskottsmajoriteten, och dessa skäl sammanfalla ju med vad departementschefen anförde i statsverkspropositionen.

Herr förste vice talmannen ville göra gällande att den omständigheten, att man inkallar tre åldersklasser, skulle innebära en så stark belastning på arbetsmarknaden, att det skulle vålla svårigheter. Det är dock, herr talman, inte någon sällsynt företeelse med inkallelser av denna omfattning. Vi ha haft många tidigare härordningar, då vi samtidigt haft tre åldersklasser inkallade till repetitionsövningar.

Vad de ekonomiska skälen beträffar, som förste vice talmannen upprepade, vill jag säga, att det väl ändå, herr talman, är ganska anmärkningsvärt, att man skall åberopa ekonomiska skäl såsom ett hinder för att uppehålla de i värnpliktslagen föreskrivna övningarna. Ingen

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

människa vill ju av liknande skäl inställa exempelvis undervisningen i fortsättningskolor eller dylikt. Lika litet finns det något skäl att på grund av den nuvarande ekonomiska situationen inställa i värnpliktslagen föreskrivna övningar. Man kommer alltid, om man så vill, att kunna åberopa ekonomiska skäl mot militära övningar.

Herr förste vice talmannen ville vidare göra gällande, att högern begär tillsammans 27 miljoner kronor i sina försvarsmotioner. Detta är felaktigt. Högerens partimotioner upptaga 12 812 000 kronor i kostnader för efterutbildningsövningar, till försvarets forskningsanstalt 940 000 kronor i avlöningar och 2 800 000 kronor för viss forskningsverksamhet. Det gör tillsammans 16 552 000 kronor.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Här resoneras det om arbetsmarknadsbekymmer och om ekonomiska besvärigheter precis som om det gällde vilken fråga som helst, där man antingen kan besluta sig för en åtgärd eller låta bli den. Det är därför jag skulle vilja föra in i debatten det momentet att här kan det komma att gälla livet.

Jag vet inte om det är så många här i kammarerna, som ha haft personliga upplevelser i samband med mobiliseringar, när det brinner utanför knutarna, men jag har haft några erfarenheter i det avseendet, som jag skulle vilja slippa att någonsin mera få vara med om. Det var i samband med den hastiga inryckningen i början av september 1939 vid det andra världskrigets utbrott, då det gällde att snabbt sätta upp de mobiliserade förbanden. Jag hade personligen ett sådant förband på ungefär 250 man att svara för. Vi hade då inte hunnit att ordna oss för ett sådant snabbt uppsättande av fältförband. Det fattades en oerhörd mängd materiel av olika slag. I detta avseende skulle vi väl vara bättre rustade, om vi råka i samma situation inom den närmaste tiden, men det sämsta av allt var den hetero-

gena sammansättningen av det förband man fick in. Förbandet hade inte varit samlat förut, och det kom in människor, som aldrig i sitt liv hade haft någon militär utbildning. Många hade visserligen hanterat ett mausergevär, men inte kulsprutegevär och ännu mindre kulsprutor eller granatkastare, alltså de vanliga vapnen vid infanteriet. För att något litet vänja denna hastigt hopsamlade trupp vid något som kunde likna fältmässiga förhållanden skulle man efter fyra dagar anordna fältskjutning med skarp ammunition med dessa värnpliktiga, som faktiskt hade skräcken målad i sina ansikten — fastän ingen människa hade tänkt att skjuta på dem — bara av rädsla för att de visste att de inte kunde hantera dessa vapen. Vi ansågo oss inte heller ha möjlighet att ägna någon tid åt att lära dem hantera vapnen, då man inte kunde vara riktigt säker på när förbandet skulle avresa till någon krigsskådeplats. Den som har sett detta och sett den oerhörda livsfara, som de andra kamraterna i förbandet, som voro något mera trimmade, utsattes för genom de andras vårdslöshet och obekantskap med sina vapen, vill inte i första taget låta några skäl, vare sig av arbetsmarknadspolitisk eller ekonomisk art, hindra att man gör allt vad man kan för att slippa att se sådant upprepas. Den som kommer ihåg hur det såg ut här i landet natten mellan den 9 och 10 april 1940, då stora mängder småförband av lokalförsvarsnatur — av just sådan natur som vi avse i vår reservation — drogos samman och som minns inte bara vilken allmän röra och ineffektivitet, för att inte säga nästan hopplös oreda, som rädde, utan även vilket bristande självförtroende, som präglade nästan varenda man som rafsades ihop i dessa lokala förband, han vill säkert inte heller utsätta sig för risken att ånyo uppleva något dylikt. Nu blev det ju inte något krig för Sveriges del, men det är ju eventualiteten av ett krig vi måste räkna med, herr talman, och skulle det ha blivit krig i april 1940, så hade många tusen av våra svenska unga män fått offras alldeles i

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

onödan. Det är för att man skall slippa utsätta sig för sådana risker i fortsättningen, som vi förmenat att man inte kan stå till svars med att låta skäl av den art, som förste vice talmannen här har räknat upp, få vara avgörande för hur det skall gå i sådana situationer, ty det är just dem vi måste tänka på.

Att sedan herr Öhman anser att det inte är behövt att kalla in dessa åldersklasser, förstår jag, ty han vill ju att det skall vara så lätt som möjligt för detta land att komma i beroende av ett annat land, och då är det ju fullt logiskt att han vill, att man inte skall försvåra detta ytterligare.

Jag har tyckt, herr talman, att det kunde vara aktuellt att dra fram dessa synpunkter för att vi litet mera skola tänka på vad som kan hända i en framtid, alltså det ögonblick, då måhända trupper skola samlas för att försvara vårt land. Det är dessa synpunkter, som böra få väga mest, ty det är dock, herr talman, här fråga om en för staten primär uppgift, för vilken andra uppgifter måste vika.

Herr von HELAND: Herr talman! Herr Lundgren ansåg det obehövt att bemöta herr Öhman, då det enligt hans mening inte var någon idé att bemöta kommunisterna i försvarsfrågan. Jag tror emellertid att det är rätt viktigt att bemöta dem så till vida att man tillrättalägger felaktigheter, som komma från deras håll, så att inte någon, bara därför att dessa felaktigheter stå obemötta, skulle kunna få den uppfattningen, att det som sägs från detta håll är riktigt.

Herr Öhman började sitt anförande med att opponera mot den väldiga upprustning, som pågår och som enligt hans påstående skulle kosta 1 300 miljoner kronor om året, och han hänvisade till överbefälhavarens uttalande om vad organisationen skulle kosta. Redan detta var ju ett felaktigt påstående från herr Öhmans sida. Det är ju på det sättet — och det är ju det jag är efter år har kritiserat den nuvarande försvarsorganisationen för — att vi ha en så stor

organisation, att om den skulle få allt vad som hör till organisationen, skulle det kosta omkring 1 300 à 1 400 miljoner kronor om året. Men så mycket anvisas ju inte. Om herr Öhman, som har motionerat i denna fråga, bara hade läst fjärde huvudtiteln, så hade han kommit underfund med den saken, ty redan på s. 7 — och så långt borde han kunnat orka läsa huvudtiteln — redovisas vad försvaret har kostat under de år som gått. Det visar sig då, att om man lägger till anslagen till nya kapitalinvesteringar har det anvisats under budgetåret 1948/49 806 miljoner kronor, under budgetåret 1949/50 817 miljoner kronor, och under budgetåret 1950/51 är ju avsikten att anvisa 876 miljoner kronor. Nu måste jag återigen påpeka, att det är detta som jag anser är det felaktiga med hela försvarsfrågan för dagen — att man har en organisation, som skall kosta bortåt 1 400 miljoner kronor men som inte får mer än 900 miljoner. En sådan organisation måste bli ihålig. Det är den anmärkningen jag har velat framföra med min blanka reservation på denna punkt.

Herr Öhman fortsatte med att säga att han protesterar mot inkallandet av de 40 000 värnpliktiga, därför att det inte är nödvändigt. Ja, därvidlag ger jag ju högern och folkpartiet rätt, när man från det hållet säger, att om man har en organisation och om man i den har inlemmad en viss övningstid, kommer det att bli brister i organisationen, där est inte övningstiden kan utnyttjas. Det är alltså detta som är felet med organisationen, att man inte kan ta ut den övningstid, som skulle behövas för att göra organisationen effektiv.

Om herr Öhman fick bestämma, skulle tydligen vår försvarsorganisation mycket hastigt bli fullständigt värdelös, ty i en dylik organisation ingår ju en viss övningstid, om man har värnpliktsutbildning. Herr Öhman kan ju för övrigt jämföra vår övningstid med övningstidens längd i exempelvis Ryssland för att konstatera att vi inte på långa vägar ha samma övningstid som i det landet.

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

Sedan talade herr Öhman om den upp- rustningspsykos, som rådde här i lan- det och som tydligen var en smitta från de makter, som vilja organisera fram ett nytt världskrig. Ja, jag vet ju inte vilka länder herr Öhman åsyftar, som på detta sätt vilja organisera ett nytt världskrig, men utrikesdebatten härom- dagen borde ha givit vid handen, att vi i vårt land åtminstone inte vilja orga- niserar fram något krig, utan tvärtom vilja försöka hålla den alliansfria lin- jen för att på detta sätt markera, att vi äro motståndare mot att det över huvud taget resoneras om krig i vår dystra tid.

Nu förklarade herr Öhman att det inte var några pacifistiska synpunkter, som lågo till grund för hans inställning, utan att det var av andra orsaker som han inte ville gå med på miljonerna till försvaret. Han påpekade, att man inte kan mäta viljan att försvara sig med ut- gångspunkt från det antal miljoner, som anslås till militära ändamål. Detta är naturligtvis riktigt, men sedan gjorde herr Öhman gällande, att kommunisterna ståndpunkt skulle bero på att de inte äro nöjda med inställningen hos dem, som leda vår försvarsmakt. Jag kan hålla med herr Öhman så till vida, att man har hört ett och annat dumt ut- talande från högre officerare. Men var- för skall man förbehålla kommunisterna att göra alla dumma uttalanden i detta land? Det är fullständigt felaktigt att misstänka lojaliteten hos befä- let i Sveriges försvarsmakt, därför att ett och annat oförsiktigt uttalande gö- res av någon högre militär myndighet. Jag tror för min del, att man ingen- stans kan finna en mot sitt land mera lojal befälskår än den svenska, och jag tror att man allmänt inom svenska folket har samma känsla när det gäller befälskårens lojalitet.

Nu kommer väl herr Öhman att säga, att det är jag och inte han som pratar dumt. Naturligtvis kan man ha olika uppfattning om den saken, men jag kunde inte underlåta att redan nu gå upp i debatten, herr talman, när jag hörde herr Öhman uttala sig på detta, som jag tyckte, dumma sätt.

Men eftersom jag nu har ordet och

eftersom debatten här har fått röra sig om olika punkter i det föreliggande ut- skottsutlåtandet, kanske jag också får passa på att uttala mig om en speciell fråga, nämligen anslaget till anskaffning av flygmateriel, som behandlas i punkt 89. Under utrikesdebatten framförde jag den uppfattningen, att villkoret för den svenska alliansfria linjen är att vi ha en stark försvarsmakt, som ingjuter respekt för vår neutralitetsförklaring. Vär- det av den alliansfria linjen eller neu- tralitetspolitikerna står säkerligen i direkt proportion till försvarets styrka. Och herr Öhman måste väl hålla med om att varje ställningstagande till vårt försvars- väsen måste grundas på en bedömning av vilken nytta vi kunna ha av det. Och jag anser att vi ha största nyttan av vår försvarsmakt, om vi tack vare den lyckas skapa respekt för vår alliansfria linje. Bondeförbundet har i gruppnotio- ner såväl i år som förra året utförligt motiverat, att partiet ur denna synpunkt anser det synnerligen viktigt att flyg- vapnet upprustas. Jag får kanske lov, herr talman, att sammanfattningsvis an- föra skälen till att vi hävda att just flyget bör upprustas med tanke på vårt utrikespolitiska och försvarspolitiska läge.

Det första krav, som i orostider ställes på vårt försvar, är vilja och förmåga att avvärja neutralitetskränkningar. Krigserfarenheter och utvecklingsten- denser ge för vår del tydligt vid handen, att de flesta och allvarligaste kränk- ningarna med all sannolikhet komma i luften. För neutralitetsskyddet erford- ras alltså, som vi se på saken, ett starkt jaktflyg.

Om vår neutralitetspolitik skulle miss- lyckas, d. v. s. om en stormakt skulle be- sluta att utnyttja vårt territorium eller att betvinga oss, kommer vårt land tro- ligen att som första åtgärd utsättas för luftkrigföring mot hemorten. Erfarenhe- ten har ju lärt oss, att luftkrig mot hem- orten kan bli avgörande för ett lands motståndskraft, och detta gäller framför allt mindre stater, som bekämpas av en stormakts strategiska bombflyg. Man måste sålunda räkna med att en mindre stat med svagt luftförsvar kan tvingas

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

till underkastelse eller eftergifter enbart med luftkrig eller hot härom.

På militärt håll är man vidare ense om att en krigsavgörande invasion inte kan sättas i gång, förrän betryggande lufther-ravälde skapats. En invasion till lands eller sjöss mot Sverige skulle sålunda, särskilt om den invaderandes kommunikationslinjer äro långa, glesa eller sårbara, bli möjlig endast om det svenska flygvapnet krossats.

Under punkt 89 finns nu en reservation av högermän och folkpartister till förmån för utbyggd luftbevakning och framför allt anskaffning av telemateriel. Jag ger naturligtvis reservanterna fullständigt rätt i att dessa ting höra till de viktigaste när det gäller att gå utöver statsrådets förslag, men då man nu vet att det är omöjligt att få till stånd beslut om en kostnadsökning, synes det mig riktigt att se efter, om det inte finns önskemål som äro ännu viktigare. Jag har då för min del kommit till den uppfattningen, att det är ett ännu viktigare önskemål att den ökning av flygflottiljernas slagkraft möjliggöres, som riksdagen redan tidigare i princip har beslutat.

Bondeförbundets vid 1949 års riksdag framlagda förslag om flygvapnets förstärkning innebar en utökning av den förstärkning, som i princip beslöts vid 1948 års riksdag. Bondeförbundet vill icke, med hänsyn till att försvarsutredningens arbete står så nära sin avslutning, föreslå att riksdagen i år beslutar fullfölja det tidigare principbeslutet, vilket skulle innebära förstärkning av fyra dagjaktflottiljer. Bondeförbundet förutsätter emellertid i årets gruppmotion, att riksdagen, så snart försvarsutredningens förslag framlagts, kommer att gå in för principbeslutets genomförande. Med hänsyn härtill hemställas i motionen, att åtgärder vidtagas och penningmedel ställas till förfogande, så att denna förstärkning säkerställas och så att flygplanen kunna byggas på egna verkstäder och i direkt följd på den redan beslutade förstärkningen av sex flottiljer. Det är med tillfredsställelse som vi bondeförbundare hälsa utskottets ytt-

rande med anledning av vår motion: »Därest utredningen kommer att föreslå, att 1948 års förberörda riksdagsbeslut skall fullföljas, och detta vinner statsmakternas stöd är det givetvis önskvärt, att, då den fortsatta förstärkningen i första hand bör grundas på den inhemska industrien, industriella åtgärder vidtagas i syfte att denna förstärkning kan säkerställas utan fördröjning. Utskottet förutsätter givetvis, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spørsmål och tillser att medel stå till förfogande för angivna behov.» Jag finner detta utskottets yttrande tillfredsställande och överensstämmande med önskemålet i vår motion.

Jag har med dessa ord, herr talman, dels velat bemöta några av herr Öhmans påståenden och dels förklara, varför bondeförbundets representanter i utskottet inte ha reserverat sig på punkt 89 om anskaffning av flygmateriel utan funnit att utskottets uttalande är tillfredsställande. Jag kommer alltså, som jag också har antytt med min blanka reservation, att följa utskottet på om jag minns rätt alla punkter.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! I mitt förra anförande yttrade jag att högerens reservationer, om de bifölles av riksdagen, skulle medföra en ökning av anslagen till försvaret med omkring 27 miljoner kronor. Herr Lundgren har sedan bemött detta yttrande och anser, att det inte är riktigt. Jag skall tillåta mig att gå igenom de olika punkterna för att ytterligare precisera min uppfattning.

Ett bifall till högerens reservation vid punkt 1:o) skulle medföra en anslagsökning av 10 312 000 kronor. Därtill kommer emellertid en kostnadsökning för utbildningsammunition med 2 500 000 kronor. Häri innefattas övriga av högeren avgivna reservationer, i den mån de ha sammanhang med punkt 1:o).

Vid punkt 44:o), anskaffning av tygmateriel, har reservation avgivits av herrar Mannerskantz, Lundgren, Skoglund i Doverstorp och Hjalmarson. De ha uttalat, att de inte påyrka annan höjning

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

av beställningsbemyndigandet än att detsamma uppräknas med 7 miljoner kronor. Även om inte hela detta belopp direkt belastar årets budget, har jag ansett att högern dock påyrkar en ökning med i sin helhet detta belopp.

Vid punkt 72:o) har reservation avgivits av herrar Mannerskantz, Lundgren, Ståhl och Wedén. Herr Lundgren har vid samtal gjort mig uppmärksam på att denna reservation inte understödes av högern, utan endast biträdades av två ledamöter av högerpartiet, nämligen herrar Mannerskantz och Lundgren. Yrkandet här avser ju endast, att 100 000 kronor skulle anvisas till ritningsarbeten för utbåtsjaktfartyg, och det har alltså som belopp inte någon större betydelse.

Vid punkt 89:o) har reservation avgivits för anskaffande av luftbevakningsmateriel, huvudsakligen telemateriel, och bland reservanterna befinner sig också två högermän. Det är ju möjligt, att högern som parti inte ger sin anslutning till denna reservation. Yrkandet går ut på en ökning med 6 miljoner kronor av det belopp, som utskottsmajoriteten vill anvisa till utläggande av beställningar å flygmateriel. Jag har i varje fall ansett, att detta förslag delvis har fått stöd av högern.

Vid punkterna 99:o) och 101:o), som gälla försvarets forskningsanstalt, ha samtliga högermän i utskottet reserverat sig för anslagshöjningar. I fråga om dessa poster bör det därför inte kunna bli tal om några invändningar.

Skulle jag alltså korrigerar den slutsumma jag nämnde, måste ändringen tydligen gå i den riktningen, att högern yrkar anslagshöjningar med ytterligare 2,5 miljoner kronor, nämligen till utbildningsmateriel för de värnpliktiga. Jag tog inte med detta belopp första gången, men jag tror i alla fall att det bör räknas med, i all synnerhet som herr Lundgren i sitt anförande själv nämnde, att detta var en kostnadsökning. Sedan kan man naturligtvis tvista om huruvida ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att utlägga beställningar skall anses belasta budgeten.

Jag anser mig med det sagda ha givit belägg för den uppgift jag lämnade i mitt första anförande. I vad mån högern vill stå för reservationerna blir ju dess ensak.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Herr von Heland trodde, att jag skulle komma att karakterisera hans anförande som dumt. Jag skakade genast på huvudet. Jag tycker inte, att man skall använda en värderingsnorm av det slaget i den politiska debatten. En sådan nedbusning av den politiska diskussionen överlåter jag gärna till herr von Heland och andra, om ni trivas med det. Vi föredra att tala sakligt om de frågor, som det här gäller.

Innan jag tar upp några av de sakfrågor, som herr von Heland också var inne på, ber jag få säga att det är olika politiska meningar, som bryta sig mot varandra i detta sammanhang. På vissa punkter kan jag till och med instämma i herr von Helands uppfattning. Exempelvis i fråga om alliansfriheten tror jag att kommunisternas uppfattning står ganska nära den mening, som bondeförbundet företräder, under förutsättning att det här verkligen rör sig om att i praktiken genomföra en faktisk alliansfrihet, så att denna inte bara blir en mask för någonting annat.

Herr von Heland anmärkte på att jag nämnt siffran 1 300 miljoner. Jag förstår inte denna anmärkning, om det inte möjligen förhåller sig så att herr von Heland inte hörde upp när jag talade. Jag återopade ju vad ÖB har sagt, nämligen att den nuvarande försvarsorganisationen fordrar en genomsnittlig årskostnad av 1 300 miljoner kronor. Jag är väl medveten om att så stora anslag inte upptagits i årets budget och inte heller i fjolårets. Men detta beror ju på andra omständigheter, nämligen att man uppskjuter viss materielanskaffning och att det, som herr von Heland sade, finns vissa luckor i den organisation, som är uppbyggd. Men när den faktiskt utnyttjas, komma vi ju till den kostnad som jag här angav. Jag kan tillägga att jag tycker, att

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

också den summa på upp emot 900 miljoner kronor, som nu skall anslås, är i högsta laget med hänsyn till de resurser landet har och med tanke på att vi för närvarande befinna oss i fred. Det är ett faktum, att vi nu ha en starkare militär organisation på fötter än vi hade någon gång under kriget.

Vad beträffar officerskåren har jag inte alls velat hävda, att hela denna kår skulle vara opålitlig i förhållande till landet och till en alliansfri utrikespolitisk kurs. Däremot har jag i dag antytt och vid tidigare tillfällen här i kammaren pekat på vissa kretsar inom den högsta militära ledningen, som öppet demonstrera mot den kurs, som regeringen och statsmakterna slagit in på. Det är för sådant jag har velat varna, och jag tror att var och en, som läser Ny militär tidskrift och studerar de tal, som av och till hållas, skall ge mig rätt i att det finns anledning för statsmakterna att hålla ett vakande öga på dessa företeelser.

Medan jag ändå har ordet, herr talman, skulle jag kanske också ett ögonblick vända mig till herr Mannerskantz, som tar det hela så lättvindigt att han säger, att det är klart att herr Öhman intar sin ståndpunkt till de militära frågorna därför att han vill att det skall bli så lätt som möjligt för Sverige att komma i beroende av ett annat land. Jag skall inte fordra för mycket av högerns representanter, men jag begär i varje fall att herr Mannerskantz kommer med åtminstone en skymt av bevis för en sådan ärerörig beskyllning som att jag såsom representant för det kommunistiska partiet skulle här i riksdagen företräda en politik i syfte att föra vårt land i beroende av en stormakt. Någon liten hyfsning måste det ändå vara. Och kom fram med den minsta lilla skymt av bevis för ett sådant påstående. När har det kommunistiska partiet i tal eller skrift företrätt en mening, som ger det minsta belägg för herr Mannerskantz' påstående? Däremot komma vi mycket väl ihåg var högerpartiet stod under tiden 1941—1943. Då lågo ni, mina herrar, och kröpo på magen för Hitlertyskland och voro färdiga att anpassa er till en hit-

lertysk triumf i kriget. Det var först efter Stalingrad, när det började gå bakåt för den tyska krigsmaskinen, som ni på nytt tänkte på att anlägga sådana där högsvenska anletsdrag.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Herr förste vice talmanens yttrande har ju klargjort hur det förhåller sig med högerns i olika reservationer framställda yrkanden. Det är ju, som också herr förste vice talmannen framhöll, en viss skillnad mellan vad högern har yrkat i partimotioner och de yrkanden om bifall till motioner från annat håll, som biträtts av enskilda högermän.

Jag vill endast tillägga, herr talman, att jag är fullt på det klara med att också ett beställningsbemyndigande måste betalas, såsom herr förste vice talmannen nämnde i fråga om anslaget till tygmateriel. Men man har ju traditionellt, om jag så får säga, inte räknat ett sådant bemyndigande som en utgift för det kommande budgetåret, och därför hade jag inte tagit med det beloppet.

Jag tror alltså att våra uppgifter på dessa punkter stämma ganska bra överens.

Herr von HELAND: Herr talman! Endast ett par repliker till herr Öhman!

Herr Öhman sade i sitt senaste anförande, att han endast hade omnämnt överbefälhavarens påpekande, att den nuvarande organisationen skulle kosta 1 300 miljoner. Men samtidigt äro vi ju överens om, herr Öhman, att så stora anslag inte utgå på fjärde huvudtiteln. Och herr Öhman vet lika väl som jag, att det pågår en försvarsutredning just i syfte att få till stånd en annan militär organisation. Innan man har fått veta, vilket organisationsförslag denna utredning kommer att framlägga och inom vilken kostnadsram det kommer att hålla sig, tycker jag att man borde kunna låta bli att tala om upprustningspsykos.

Sedan anmärkte herr Öhman på att jag använde ordet »dumt» och ansåg att detta skulle vara en »nedbusning». Jag

Ang. inkallelser till repetitionsövningar m. m.

trodde för min del inte att ordet dumt skulle kunna anses farligt. Det står ju i den svenska ordlistan, och jag vet verkligen inte vilket annat ord jag skulle använda, herr Öhman. När herr Öhman påstår, att det skulle vara onödigt eller felaktigt — jag minns inte vilket ord han använde — att inkalla 40 000 man till övningar, då har jag ingen annan benämning för herr Öhmans yttrande än att det är dumt. Kan herr Öhman säga mig en annan glosa, som skulle vara mera riktig, så skall jag använda den. Men jag framhåller ännu en gång, att om vi ha en militär organisation som förutsätter inkallelser av de värnpliktiga för att organisationen skall bli effektiv, då måste det vara dumt, om man säger att det är felaktigt att inkalla de värnpliktiga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; 3:o att det förslag skulle godkännas, som innehölles i herr Sundelins m. fl. vid punkten anförda reservation; samt 4:o att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 128 och II: 155.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Lundgren* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Mannerskantz m. fl. reservation.

Herr *Sundelin* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. anförda reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 4 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i den av herr Sundelin m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 30.***Anslag till avlöningar m. m. till värnplikliga vid armén.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Avlöningar m. m. till värnplikliga för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl. väckt motion (II: 92) hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta om en höjning av de värnplikligas daglön till minimum 2 kronor samt besluta att en utryckningspremie, beräknad efter 1 krona per tjänstgöringsdag, skulle tilldelas den värnpliklige efter fullgjord tjänst.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Utskottet får erinra, att enligt beslut av 1948 års riksdag höjdes penningbidraget till de värnplikliga med 50 öre för dag. Ett vid 1949 års riksdag motionsvis väckt förslag om ytterligare höjning av penningbidraget avslogs av riksdagen. Vidare må nämnas, att frågan om beredande åt de värnplikliga av en särskild utryckningspremie var föremål för prövning vid 1946 års riksdag utan att föranleda någon riksdagens åtgärd. Under erinran härom och med hänsyn till den stränga sparsamhet med statsutgifter, som alltjämt måste iakttagas, anser sig utskottet icke nu kunna förorda någon ökning av de värnplikligas konstanta förmåner vare sig såsom en ytterligare höjning av penningbidraget eller i form av en utryckningspremie. Den i ämnet väckta motionen avstyrkes alltså.

Mot departementschefens beräkning av medelsbehovet under förevarande anslag har utskottet icke något att erinra.

Under återopande av vad utskottet nu och i det föregående under punkt 1 anfört får utskottet hemställa att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 128 och II: 155, I: 195 och II: 245 samt I: 286 och II: 345, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionen II: 92, till Armén: Avlöningar m. m. till

värnplikliga för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor.»

Herr **NORLING**: Herr talman! Upprepade gånger har den kommunistiska gruppen i riksdagen genom motioner framställt förslag om att de värnplikligas daglön skulle höjas till 2 kronor. Då 1945 års försvarskommission avlämnade sitt betänkande, innehöll det samma förslag som kommunisterna i sina motioner företrätt, nämligen att de värnplikligas daglön skulle bestämmas till 2 kronor. Riksdagen godkände dock inte försvarskommissionens ståndpunkt, utan höjde värnpliktslönen endast med 50 öre till 1 krona 50 öre per dag.

I den nu föreliggande motionen upprepa vi på nytt kravet att de värnplikligas daglön bör höjas till 2 kronor. Prisstegringen har gjort att de värnplikliga fått allt svårare att klara sig med den nuvarande daglönen. Utom kost och logi och den fria beklädnaden ha ju de värnplikliga också en del personliga behov som böra tillfredsställas. Man behöver toalettartiklar, tidningar och tobaksvaror, och någon gång behöver man gå på bio o. s. v. Men med 1 krona och 50 öre om dagen kan man inte under nuvarande förhållanden tillgodose dessa personliga behov.

I motionen har också aktualiserats en annan fråga, som väcker mycket stort intresse bland de värnplikliga. Även om man omedelbart efter slutad värnplikstjänstgöring kan återinträda i sitt ordinarie arbete, får man i de flesta fall gå och vänta en vecka, ja kanske fjorton dagar, på att få ut någon avlöning. På den ringa dagavlöning man haft under värnplikstjänstgöringen har man inte kunnat spara ens så mycket att det räcker till en kopp kaffe, när man kommer hem från värnplikten, och ännu mindre har man kunnat spara något för de kostnader man har under tiden tills den första lönen för arbetet utbetalas. Därför ha vi också i denna motion aktualiserat frågan om en utryckningspremie för värnplikliga, d. v. s. att ett visst belopp för dag skulle avsättas för de värnplikliga under deras värnplikstjänstgö-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

ring, som de skulle utfå efter slutad värnplikt. På det sättet skulle dessa som slutat kunna erhålla ett hopsparat belopp så snart de komme ut i förvärvsarbetet igen. De sluppe då att låna sig fram under de första veckorna utan hade en möjlighet att med dessa hopsparade medel kunna försörja sig tills de finge den första avlöningen utbetalad för sitt ordinarie arbete, ty även om man utför ett produktivt arbete, så kommer ju avlöningen först i efterskott.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motionen nr 92 i andra kammaren.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 92; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 31—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.**Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1950 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 70 miljoner kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* m. fl. (I: 196) och

den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 243) hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att beställningar å tygmateriel till armén finge utläggas inom en kostnadsram överstigande den av Kungl. Maj:t föreslagna med 7 miljoner kronor.

Den av motionärerna föreslagna höjningen av beställningsbemyndigandet var avsedd för anskaffning av radar för luftvärnet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 196 och II: 243, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1950 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 70 miljoner kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 128 och II: 155, I: 195 och II: 245 samt I: 286 och II: 345, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven, med 12 A betecknad reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Hjalmarson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 196 och II: 243, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med av reservanterna angivna grunder medgiva utläggande av beställningar av tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 77 miljoner kronor;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 195 och II: 245 ävensom med avslag å motionerna I: 128 och II: 155 samt I: 286 och II: 345, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning

Anslag till hemvärnets övningar.

av tygmateriel m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 32 500 000 kronor.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare under principdebatten anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation vid punkten 44, som betecknats med A och som avgivits av herr Mannerskantz m. fl.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågasvarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 45—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Anslag till hemvärnets övningar.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 975 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckte den ena inom första kammaren av herr *Heüman* m. fl. (I: 131) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg* m. fl. (II: 46), hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget för hemvärnets övningar skulle fastställas till 1 200 000 kronor i stället för föreslagna 975 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 131 och II: 46, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 075 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Sven Larsson, Gustaf Karlsson, Berling, Leander, Andrée, Bergström, Mårtensson* i Uddevalla, *Lindholm, Persson* i Vinberg och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 46, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 975 000 kronor.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Vid behandlingen i utskottets plenum av denna punkt visade det sig, att första avdelningen hade träffat en kohandel om en anslagshöjning här utöver vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Det föreligger ju två likalydande motioner, som avdelningen stöder sig på. I dessa påyrkas en höjning med 225 000 kronor av anslaget för hemvärnets övningar, och denna kohandel, som jag sade — det kanske är litet värslöst uttryckt, herr talman, men jag fick inte fatt i något bättre ord — går ut på en anslagshöjning med 100 000 kronor.

Det är emellertid några reserveringar i utskottet, som inte vilja gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Dessa reserveringar kunna inte underlåta att ställa frågan, om det inte skulle vara lämpligt, med hänsyn till vad som nu är fallet vid behandlingen av alla huvudtitlar, där stor återhållsamhet får iakttagas, att dessa »militärfrämjare» ändå skulle kunna ålägga sig samma disciplin i ekonomiskt hänseende som vi enkla civilister få göra vid behandlingen av frågor om anslag till sociala och kulturella ändamål. Enligt vår mening kan man inte utan vidare här säga att detta anslag partout skall utgå när det gäller hemvärdet. Från reserveringarnas sida hävdar man, att i detta fall lika stor hänsyn måste tagas till de ekonomiska förhållandena som när det gäller behandlingen av anslag till andra och, som jag personligen ser det, minst lika behjärtansvärda ändamål.

Jag vill bara erinra kammarens ledamöter om behandlingen här av t. ex.

Anslag till hemvärnets övningar.

en punkt under femte huvudtiteln förliden onsdag, då det hade äskats en höjning av anslaget till husmoderssemesterstipendier med 200 000 kronor. Utskottet hade funnit sig nödsakat att gå emot detta med hänsyn till den statsfinansiella situationen, och jag hävdar bestämt, att man kan och måste behandla varje förslag om anslagsökning utöver vad Kungl. Maj:t har hemställt på samma sätt. Jag skulle för övrigt, ärade kammarledamöter, betrakta det rent av som orättfärdigt, om kammaren skulle höja anslaget på denna punkt, medan där emot alla dessa utslitna husmödrar inte kunna få den hjälp som de behöva, därför att man i det fallet tagit hänsyn till de ekonomiska omständigheterna.

Motionärerna ha åberopat höjda järnvägs- och busstaxor, höjda drivmedelspriser, höjda instruktörsarvodet och förbättrade traktamentsförmåner, för att detta anslag till hemvärdet skulle höjas med 225 000 kronor, och samma omständigheter åberopar avdelningen för en höjning med 100 000 kronor. Reservanterna hålla före att hemvärdet kan fullgöra sin uppgift även med det anslag, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Med hänsyn till önskan, herr talman, om att talarna inte skola vara alltför långgrandiga vid de olika punkterna — en önskan som jag vet finns — och med hänsyn till vår digra föredragningslista, vill jag inte längre uppehålla tiden. Jag yrkar sålunda bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt av utskottets utlåtande.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Hemvärdet växte ju fram under kriget och hade då en mycket dominerande ställning i hela vårt land. Det uppskattades då inte bara för sina möjligheter att hjälpa till med försvaret under den svåra tid, som då rådde, utan också därför att det blev ett slags organisation, som skulle utträtta allt möjligt nyttigt i de olika landsändarna. Efter kriget blev det helt naturligt en period, då intresset för hemvärdet svalnade och då, får man säga, det mer eller mindre låg

litet i lägervall — det är helt naturligt efter det att nationen så länge hade varit på spänn. Nu har det gått några år sedan krigets slut. Nu ha ånyo här framträtt farligheterna i tiden, och det har återigen blivit så att hemvärdet och intresset för detta börjat växa till. Det vore mycket olyckligt, om man, när man ser ett sådant växande intresse, som också tagit sig uttryck i en ökad rekrytering till hemvärdet, inte skulle ta vara på detta ökade intresse just när det går att göra det.

Det är också så att en hel del kostnader ha stigit. Om man här inte stöttade under med den relativt obetydliga summa, som det nu är fråga om — ty avdelningen har inte gått med på motionärernas förslag i dess helhet, utan endast på en ökning med 100 000 kronor —, vore det mycket beklagligt. Man skulle då försumma detta tillfälle att ta vara på det återigen växande intresset för hemvärdet och bli tvungen att minska rörelsens omfattning, eftersom en hel del kostnader som sagt har stigit. Det är detta som utskottet har ansett att man inte bör göra.

Det gäller här en folkrörelse så god som någon annan i vårt land och, som jag tror, en folkrörelse, som inte bara är till direkt nytta när det gäller att fylla de uppgifter som närmast äro pålagda den, utan också till nytta i psykologiskt hänseende genom att skapa fram en anda som kommer att visa sig vara gagnelig för landet. Det är nämligen nu inte bara så att det är besvärligt med vår ekonomi, utan det är även så, herr Gustaf Karlsson, att tiden är ond. När det då gäller att vidtaga sådana åtgärder, vilka behöva vidtagas för att vi skola kunna värja oss emot den form av ondska i tiden, som kommer utifrån, måste det anses vara viktigare att göra det, än att laga att folk får resa på semester. Jag kan inte hjälpa att jag anser, att man måste ta denna tidens allmänna farlighet och ondska i betraktande, när man bedömer dessa saker. Jag tycker därför, att denna sak måste sättas i samklang med de yttre farorna och bedömas på ett annat sätt än

Anslag till hemvärnets övningar.

allt möjligt annat som man vill genomföra här i landet. Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEÜMAN: Herr talman! Enligt vad som framgår av vederbörande handlingar ha myndigheterna beräknat medelsbehovet för hemvärnets vidkommande för nästa budgetår till 5 616 000 kronor. Departementschefen har nedskrivit det begärda äskandet till 4 561 000 kronor, d. v. s. med 1 055 000 kronor. Det utgör ungefär 20 procent av vad man har räknat med att behovet skulle vara under det kommande budgetåret.

Man har från hemvärnets sida ansett att man får finna sig i nedskärningar på de olika posterna med undantag för den, som berör anslaget till övningar. Man har ansett denna del av hemvärnets verksamhet vara så viktig, att man funnit sig böra begära en förhöjning av det av departementschefen äskade beloppet. Arméförvaltningen har beräknat ett behov i fråga om övningsanslag till 1 200 000 kronor, och departementschefens förslag stannar vid 975 000 kronor, d. v. s. 225 000 kronor mindre än vad arméförvaltningen har beräknat.

Herr Karlsson sade i sitt anförande, att han tyckte att hemvärdnet kunde klara sig på det anslag, som det haft hitintills under de senaste budgetåren och som nu föreslagits av departementschefen. Men det har det inte kunnat göra, herr Karlsson. Redan budgetåret 1948/49 fick man gå in med ett äskande om tilläggsanslag, vilket också bifölls av Kungl. Maj:t, och innevarande budgetår har man också måst gå in med begäran om tilläggsanslag. Den saken ligger ju under behandling, och jag vet ännu inte hur det går med den.

Övningsanslaget är som sagt av ganska stor betydelse särskilt på grund av att hemvärnets verksamhet har utvidgats efter beslut, som fattats av Kungl. Maj:t. Man tycker då att det är egendomligt, när hemvärdnet får nya uppgifter, att inte samtidigt de anslag, som äro till för att det skall kunna fylla sina uppgifter på

detta område, också höjas. Vi få ju räkna med att hemvärdnet är en frivillig organisation och att man, om intresset för hemvärdnet skall kunna upprätthållas, måste se till att dess övningar kunna bedrivas på ett fullt tillfredsställande sätt. Om det skall kunna ske, måste man ju ha tillgång till fackutbildat folk såsom instruktörer — jag tänker då på yrkesmilitärer. I hemvärnets uppgift ingår till ganska stor omfattning bland annat sprängtjänst, och det är en så allvarlig gren av utbildningen att man inte gärna vill överlåta till vem som helst att vara instruktör vid sådana tillfällen. Det har nämligen den allra största betydelse att man har yrkeskunnigt och specialutbildat folk till denna undervisning.

Äskandet om anslagsökning hänger bland annat samman med att omkostnaderna för hemvärnets verksamhet ha stigit betydligt på olika områden på grund av prisfluktuationer och även i fråga om till instruktörerna utgående arvoden, som stigit med anledning av riksdagens egna beslut.

Det är således en mycket viktig gren av hemvärnets verksamhet som detta anslag skulle täcka. Det har till mig privat framförts den uppfattningen, att hemvärnsmännen såsom sådana skulle ha något slags ersättning ur detta anslag, men så är ingalunda förhållandet. Hemvärnsmännen ha ingen som helst ersättning för sitt arbete, utan detta sker fullkomligt frivilligt och utan något som helst krav på ersättning. Hemvärnsmännen ha inte någon personlig reventy av detta anslag, utan det går uteslutande till kostnader för materiel och instruktörer.

Herr Karlsson sade, att man borde ålägga sig en viss disciplin. Jag skulle skämtsamt vilja säga herr Karlsson, att hemvärnets verksamhet också går ut på att disciplinera folk, och jag tror att hemvärnsmännen äro tillräckligt disciplineerade för att tåla en jämförelse med lek-männen eller »civilisterna», som han uttryckte sig.

Herr Karlsson gjorde också en jämförelse mellan det ifrågavarande anslaget och anslaget till husmodersstipendier, och jag har ingenting att erinra mot vad

Anslag till frivilliga skytteväsendets befrämjande.

herr Karlsson sade på den punkten i fråga om vikten av att kunna utöka anslaget till husmodersstipendierna. Men det är i alla fall den skillnaden att där gällde det en utsträckning av semester-möjligheterna, medan vi här diskutera, om man skall inskränka de möjligheter, som förut ha funnits för hemvärnet att bedriva sin verksamhet.

Herr talman! Med vad jag här sagt ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Petersson, Emil*.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Det har nämnts, att tiden är så allvarlig att detta högre anslagsbelopp ovillkorligen skulle behövas. Jag vill bara säga, att jag tillmäter Kungl. Maj:t något större möjlighet att bedöma, vad som behöver anvisas till den ena eller andra försvarsgrenen, än vilken som helst av kammarens ledamöter och till och med statsutskottets majoritet tillsammans, och det är därpå som jag i allt väsentligt stöder mig. Det kan omöjligt vara så att regeringen åsidosätter så allvarliga ting som här ha antytts, ty om det hade varit så allvarligt med denna sak, hade säkert regeringen föreslagit denna höjning av anslaget.

Jag vädjar till kammaren att här inte gå utöver vad regeringen har föreslagit, och jag yrkar således ännu en gång bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

kändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Karlsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 67.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 51 och 52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Anslag till frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *von Heland* m. fl. (I: 112) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg* m. fl. (II: 45), hemställt, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 690 000 kronor, där-

Anslag till frivilliga skytteväsendets befrämjande.

vid anslagsökningen, 250 000 kronor, skulle avses för skjutbanors underhåll.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»I de föreliggande motionerna har upplysts, att de för skjutbanors underhåll för innevarande budgetår till förfogande stående medlen, 167 000 kronor, redan förbrukats samt att enligt verkställda beräkningar förväntas vid utgången av budgetåret 1950/51 komma att föreligga en brist av omkring 350 000 kronor. Med hänsyn härtill och till angelägenheten av att befintliga skjutbanor äro i fullgott och framför allt riskfritt skick synes utskottet nödvändigt, att medel i något så när tillräcklig omfattning stå till förfogande för banornas underhåll. Utskottet anser därför en höjning av skytteanslaget för här ifrågavarande ändamål ofrånkomlig men anser att förstärkningen med hänsyn till det statsfinansiella läget bör kunna begränsas till 100 000 kronor. Utskottet föreslår alltså, att anslaget för nästa budgetår uppföres med ett till 1 540 000 kronor förhöjt belopp. De i ämnet väckta motionerna ha härigenom endast delvis tillmötesgått.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 112 och II: 45, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 540 000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Sven Larsson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Berling, Leander, Rosenberg, André, Ward, Bergström, Mårtensson*, i Uddevalla, *Lindholm, Thapper, Persson* i Vinberg och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 112 och II: 45, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Herr **ROSENBERG**: Herr talman! I denna punkt har statsutskottets majoritet med stöd av ett par likalydande motioner, väckta i båda kamrarna, föreslagit en höjning av skytteanslaget för tillgodoseende av skjutbanornas underhåll med 100 000 kronor utöver det av statsrådet föreslagna beloppet. Vi reservanter ha för vår del även erkänt att det kan vara önskvärdt en höjning av anslaget på denna punkt såväl som på många andra.

Att låta underhållet av skjutbanorna komma i en särskild klass framför t. ex. underhållet av så många andra ting, som vi ha nödgats avvisa eller hålla tillbaka krav på anslag till, synes oss reservanter inte vara nödvändigt. Under denna riksdag har det vid många tillfällen talats om vårt svåra statsfinansiella läge, som bjuder oss att vara återhållsamma när det gäller statsutgifter. Vi ha funnit att just på denna punkt en sådan återhållsamhet är mycket lämplig att iakttaga.

Från motionärernas sida har anförts, att säkerhetssynpunkten skulle vara ett av de främsta skälen till att anslaget till underhåll av skjutbanorna skulle höjas, men man kan säga, att säkerhetssynpunkter kunna anföras även för ett bättre underhåll av gator, vägar och broar och liknande ting. Främst med hänsyn till att man här såväl som på en tidigare behandlad punkt bör kunna avsluta sig till Kungl. Maj:ts förslag och till den ekonomiska ram, som är uppdragen för fjärde huvudtiteln, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr von **HELAND**: Herr talman! Vid behandlingen av en föregående punkt anförde herr Gustaf Karlsson någonting som jag tyckte var rätt egendomligt. Han sade, att han i sådana här frågor litade på att regeringen bäst begrep, hur anslagen skulle fördelas. Men om man resonerar på det sättet, undrar jag vad vi egentligen ha här att göra. Borde man inte då kunna dra in hela riksdagen och få en väldig besparing i statsutgifterna för att i stället tillgodose sådana ända-

Anslag till frivilliga skytteväsendets befrämjande.

mål, som herr Karlsson tycker det är lämpligt att använda pengarna till. Jag menar, att vi riksdagsmän dock äro här för att personligen pröva Kungl. Maj:ts förslag och inte bara lita på att det som Kungl. Maj:t föreslår är det bästa i alla avseenden. Det är naturligtvis ur den synpunkten som motionärerna ha framlagt sina motioner och försökt att få riksdagens ledamöter att inse att detta anslag är viktigt just ur risksynpunkt. Jag förstår inte att den föregående ärade talaren kan jämföra risken på en skjutbana, där avlossade kulor kunna gå mycket oberäkneligt åt olika håll, med risken att gå på en gata eller något liknande. Risken måste väl vara betydligt större, när man handskas med kulor, än när man åker omkring på gatorna.

Nu är läget ytterst bekymmersamt, därför att skjutbanorna under beredskapstiden även användes och sålunda voro utsatta för stort slitage av beredskapsförbanden och därför att en skjutbana måste underhållas för att inte bli livsfarlig. Jag kan nämna, att det, när motionen väcktes, förelåg behov av medel till skjutbanorna på 275 000 kronor. Man anmäler nämligen till överstyrelsen, när en skjutbana blivit så utsliten, att den måste underhållas. Småreparationer utföra naturligtvis föreningarna själva, men när det är ett större arbete som måste utföras, vänder man sig till överstyrelsen. I överstyrelsen var man bekymrad över, att man hade endast 175 000 kronor av skytteanslaget till förfogande för dessa krav utifrån landet. Det var alltså redan i januari en brist på 100 000 kronor. Sedan motionen väcktes ha ytterligare inkommit krav på 45 000 kronor, och man var alltså i mars uppe i en brist på 145 000 kronor. En sakkunnig på detta område har beräknat, att man kan vänta sig framställningar om ytterligare 205 000 kronor till reparation av skjutbanor under återstoden av budgetåret 1949/50, och därmed skulle man vara uppe i en brist på 350 000 kronor, ett behov som man alltså inte kan tillgodose av brist på medel. Detta är väl, mina damer och herrar, rätt allvarsamt, när det gäller så farliga saker att handskas med som skjutbanor.

Jag skall redovisa ett typiskt exempel på hur det ligger till; det gäller ett ärende som kom in för några veckor sedan. Sedan nya skjutbanan i Falköping hade iordningställt och använts en tid, framfördes från närboende jordbrukare klagomål rörande riskmomentet för markområdena bakom skjutbanan. Efter utredning därom på platsen föreslog den sakkunnige skjutbanofficeren kompletterande säkerhetsanordningar och förvärv av visst markområde för att säkerställa skjutningen, men länsstyrelsen i Skaraborgs län, till vilken ärendet gick genom skytteförbundets överstyrelse, hade redan den 21 juli 1943 utfärdat förbud för skjutning på banan tills vidare. Banan får alltså på grund av riskerna inte användas. Nu har Falköpings stad för att komma ifrån ett expropriationsförslag förbundet sig att själv satsa 8 000 kronor av de 22 000 kronor, som behövas för gamla skjutbanans iordningställande, om skytteförbundet kan bidra med de resterande 14 000 kronorna, men där står man ju utan pengar. Nu har emellertid skytteförbundets överstyrelse sagt, att om det beviljas minst 100 000 kronor av riksdagen, skola de få 12 000 kronor, så att de kunna sätta i gång, och då kan Falköpings stad ordna med den skjutbanan.

Sådana ärenden förekomma ideligen. Man har ibland svårt att få använda banorna emedan de äro farliga, och man kan riskera att få den ena banan efter den andra avstängd. Och ni mena väl inte, att skyttarna, som offra inte bara fritid utan också pengar till vapen och ammunition, dessutom skola bekosta dessa dyrbara underhållsarbeten på skjutbanorna?

Vi ha tidigare under första punkten diskuterat repetitions- och efterutbildningsövningarna, och högern och folkpartiet ha opponerat sig mot att man inte gjort alla inkallelser som enligt lagar och förordningar hade bort ske. Om man nu begränsar den ordinarie utbildningstiden, borde väl statsmakterna vara tacksamma för att folk frivilligt vill bibehålla sina färdigheter, och detta gäller såväl den nyss behandlade punkten om hemvärnet som denna punkt. Det billi-

Anslag till fartygsbyggnader.

gaste sättet att underhålla de värnpliktigas utbildningsmöjligheter är väl att hjälpa dem till denna frivilliga vapentjänst.

Jag är naturligtvis rädd för att man, som herr Karlsson i Munkedal nyss antydde, skall känna sig så bunden av Kungl. Maj:ts förslag, att man inte heller i år beaktar denna punkt tillräckligt, men här ha nu motionärer påpekat förhållandet. Anser man att man får ta olycksfallsrisken eller risken för att skjutbanorna avstängas, kan man ju låta bli att bifalla detta yrkande, men, herr talman, jag tycker verkligen, att riksdagen borde kunna kosta på sig denna lilla höjning, i all synnerhet som man därigenom även ger ett handtag åt hemvärnet, ty hemvärnsmännens skjututbildning bedrives i mycket hög grad på skjutbanorna, och när man nu avslag yrkandet under punkt 50, borde man åtminstone kunna bifalla utskottets förslag på denna punkt, då detta också är ett visst handtag åt hemvärnsmännen, nämligen för deras möjligheter att kunna få tillgång till skjutbanor för sin utbildning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosenberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;
Nej — 72.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 54—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Anslag till fartygsbyggnader.

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna utökning av nybyggnadsprogrammet för marinens fartyg i den omfattning som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1950 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 16 miljoner kronor;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I:287 till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

I motionen I:287, av herrar *Emil Petersson* och *Bergvall*, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta anvisa 100 000

kronor för igångsättande av erforderliga ritningsarbeten för ubåtsjaktfartyg.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz, Lundgren, Ståhl* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) godkänna — — — 1950 angivits;
b) bemyndiga — — — miljoner kronor;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 287 till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 30 100 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Under denna punkt ha motionärer anhållit, att det skulle anvisas ett anslag på 100 000 kronor för att påbörja ritningar till speciella ubåtsjaktfartyg. Nu är det visserligen så att dessa fartyg ännu icke ha föreslagits av försvarskommissionen, som ju håller på med denna sak, men om man besinnar att vår stora granne i öster har byggt ut sitt ubåtsvapen i mycket hög grad, kan man nog vara ganska säker på att man inte kan underlåta att vidtaga särskilda åtgärder för att bekämpa utbåtsfaran.

Det förhåller sig också så, att det just för ögonblicket finns ritarpersonal disponibel för detta ändamål vid örlogsvarvet i Karlskrona, men om man inte kan börja med detta arbete, blir det väl nödvändigt att avskeda dessa ritare. De ha naturligtvis inte svårt att för dagen få anställning inom industrien i övrigt, men det är inte lika lätt att sedan få tillbaka dem, och då de äro speciellt inriktade på sådana här slag av ritningar, så är det nog inte lämpligt att utsätta sig för den risken. Det är främst med hänsyn till dessa synpunkter, som vi reservanter här ha funnit oss böra stödja den väckta motionen. Det är nog inte riktigt bra, att man låter det bli luckor i arbetena vid våra örlogsvarvs ritkontor, när man kan så relativt billigt låta driften där löpa kontinuerligt, i all syn-

Anslag till fartygsbyggnader.

nerhet som man kan räkna ut, att detta arbete får sättas i gång relativt snart efter det att försvarskommissionens betänkande är färdigt. Dessa fartyg äro ju heller inte några stora, dyra enheter, och vi ha ju just kommit mer och mer fram till den ståndpunkten, att man inom vår marin skall lägga an på lättare fartygsenheter. Allt talar i själva verket för att just dessa fartyg komma att ingå såsom en naturlig del av vår flotta.

Jag tror också det är viktigt, att man inte förspiller alltför mycket tid, ty jag misstänker att det tar ganska lång tid att göra nya konstruktioner för sådana här byggen, och vi veta inte om den tiden kommer att stå till förfogande framdeles. Därför är det även ur den synpunkten bäst att ta det säkra för det osäkra, när man ändå kan vara tämligen viss om att dessa fartyg komma att bli erforderliga.

Jag ber alltså att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Som motionär är jag givetvis tacksam för att några reservanter vilja stödja motionen, och herr Mannerskantz har talat väl för den. Denna motion hade inte kommit till, om förhållandena vid våra marinverkstäder — statens egna företag — hade varit normala, men nu är det ju känt, att speciellt varvet i Karlskrona hotas av arbetslöshet, och fastän det nog görs ansträngningar från försvarsdepartementet att i någon mån neutralisera denna arbetslöshet, kvarstår den som ett hotande spöke.

Nu kan man ju göra den invändningen, att denna fartygstyp inte är beslutad ännu, men marinförvaltningens chef har tillstyrkt byggandet av fyra undervattensbåtsjaktfartyg av denna typ, och överbefälhavaren har biträtt hans mening. Jag är ganska lyhörd på denna punkt därför att jag hör hemma i örlogsstaden Karlskrona, och jag vet och kan vitsorda, att många sjömilitära skriftställare hävda, att man bör ha sådana fartyg.

Man skulle också kunna göra den in-

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

vändningen, att det kanske är äventyrligt att gå händelserna i förväg, innan statsrådet tagit ställning till frågan. Departementschefen å sin sida vill naturligtvis inhämta, vad försvarskommissionen kommer med, innan han väljer ståndpunkt. Men de två synpunkter som herr Mannerskantz påpekat göra, herr talman, att jag vill ivrigt hemställa till kammaren att taga detta språng. En del ritare skulle annars försvinna från varvet och icke finnas att tillgå senare, och det är, som herr Mannerskantz antydde, ont om sådana; det har jag också fått bekräftat från vederbörligt håll. Man har mycket svårt att sedan få dugligt folk, när man skall sätta i gång detta bygge, om de nu försvinna. Vidare skulle man, om vi nu bifalla motionen, vinna ett år, och det skulle betyda mycket, sett från synpunkten av att man skulle kunna bereda arbete på våra örlogsvarv. Det är därför enligt min mening inte någon äventyrlig politik vi ge oss på, om vi gå händelserna i förväg och anslå detta belopp för ritningar. Vi ha därmed fördelar att vinna, och vi veta inte vad som kommer att hända. Det är därför bäst att se om sitt hus i tid.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Emil*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt

efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Emil*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 30.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 73—88.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1950 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 230 miljoner kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *von Heland* m. fl. (I: 111) och den and-

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

ra inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådombeslut (II: 237), hade hemställt, att riksdagen ville för budgetåret 1950/51, utöver vad som föreslagits av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln, till industriella förberedelser, syftande till att säkerställa förstärkningen av återstående fyra dagjaktflottiljer, till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Fröderberg* m. fl. väckt motion (II: 347) yrkats, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar av telemateriel till luftbevakning och jaktstridsledning inom en kostnadsram av 12 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 347 bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1950 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 230 miljoner kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 111 och II: 237 till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrarna *Mannerskantz*, *Sundelin*, *Lundgren*, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 347 bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad reservanterna förordat medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 236 miljoner kronor;

b) med — — — 135 000 000 kronor.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Denna punkt har ju tidigare i dag berörts av herr von Heland, som då menade, att detta ändamål kunde skjutas undan, emedan det var viktigare att man kunde fullfölja förstärkningen av flygflottiljerna, som bondeförbundet motionerat om i en partimotion. Jag undrar om inte det är så, att just denna sak — tillräckligt väl utförda signalförbindelser, som möjliggöra snabba rapporter från luftbevakningen till ledningen av jaktflyget — är den förnämsta delen av kuppberedskapen, alltså för att minska riskerna i begynnelsen av en konflikt. Det kan väl aldrig heller tänkas, att inte sådan här telemateriel av olika slag kommer att anses erforderlig av försvarskommissionen. Sådan materiel måste alltid finnas. Det är visserligen sant, att denna materiel kan tillverkas inom landet och i det avseendet kanske inte ligger på samma plan som radarutrustningen, som måste importeras och som kanske inte kan komma in sedan det blivit en akut konflikt, men å andra sidan måste denna materiel finnas redan från början, och även om den kan tillverkas inom landet, så hinner man säkerligen inte tillverka den i så god tid, att den finns när den behövs. Dessutom kan man ju också räkna med att en hel del av den industri som tillverkar sådan materiel kan bli sönderslagen. Vi reservanter ha därför ansett, att man icke kan stå till svars med att underlåta att anskaffa sådan materiel, som just i början av ett krig är ofrånkomligen nödvändig. Motionärerna ha visserligen begärt bemyndigande till beställningar för 12 miljoner kronor, men vi ha ansett att det för att komma i gång skulle vara tillräckligt med hälften av detta. Det behöver inte tagas upp något anslag på nästa års budget, utan det är ett av de under senare år vanliga beställningsbemyndigandena, som man här äskat. Det gäller här att förbereda en snabb anskaffning. Som vi talat om tidigare i andra sammanhang, veta vi inte säkert, när det kan bli nödvändigt, men det är nödvändigt att

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

räkna med att vi kunna behöva vara i ordning relativt snabbt.

Jag anser visserligen inte det nu sagda vara någon fullödlig och uttömmande motivering, men jag anför samma skäl som min vän på bohusbänken tidigare i dag: vi skola väl se till, att vi komma härifrån till den tidpunkt biljetterna äro tingade, och därför, herr talman, skall jag begränsa mig till denna motivering och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! På grund av att debatterna i båda kammarna i dag löpt parallellt har jag icke blivit i tillfälle att följa diskussionen i denna kammare och inte heller här haft tillfälle att framhålla några synpunkter, som jag emellertid i andra kammaren har anført och som följaktligen kommit till riksdagens protokoll.

Jag vill, när denna punkt nu kommit på tal, allenast säga, att herr Mannerskantz nog målar vårt läge i fråga om utbyggandet av luftbevakningstjänsten i väl mörka färger. Vi hålla praktiskt taget sedan 1945 på med att utbygga luftbevakningssystemet. Vi planera naturligtvis att utbygga detta system över hela landet, och det är alldeles uppenbart, att vi betrakta det såsom en mycket väsentlig, för att inte säga en av de allra vitalaste och allra nödvändigaste beredskapsåtgärderna för att vi över huvud taget skola kunna vara stridsdugliga i händelse av krig.

Programmet har emellertid på grund av bristen på möjligheter att skaffa telemateriel och annan materiel och i någon mån på grund av knapphet på anslag måst föras fram i en relativt begränsad takt. Jag tror dock att vi kunna säga, att vi i alla fall för dagen ha kommit ganska långt och ha kunnat bygga ut detta system inom vissa av våra militära områden på ett bra och jag kan nästan säga fullständigt sätt. Däremot ha vissa luckor måst lämnas på andra håll, där luftbevakningen inte ansetts så viktig som på de håll, där vi redan ha nått en full utbyggnad av systemet.

Vad beträffar anslagens storlek ha myndigheterna underställt Kungl. Maj:t olika arbetsalternativ, och jag har stått inför nödvändigheten att begränsa min hemställan om anslag till riksdagen. Jag vill emellertid försäkra herr Mannerskantz, att även om Kungl. Maj:t inte skulle bli benådad med den höjning av anslagen, som herr Mannerskantz för sin del har förordat, kommer programmet i alla fall att kunna på ett rimligt sätt genomföras. Jag vill framför allt peka på att detta anslag delvis inte avser att utbygga systemet ytterligare, utan att än mera förbättra det i dess redan utnyttjade del; t. ex. att anskaffa dubbla ledningar emellan olika luftbevakningsstationer för att man inte skall behöva lida alltför stor skada, om en av dessa ledningar skulle komma att förstöras. Emellertid är det klart, att man vid en avvägning av olika anslag inom försvaret med hänsyn till angelägenheten mycket väl kan tänka sig att eftersätta en sådan förbättring för att i stället använda tillgängliga medel till annat.

Jag har endast velat lämna dessa uppgifter därför att jag tycker att herr Mannerskantz svartmålad läget alltför mycket.

Herr MANNERSKANTZ: Jag vill endast säga, att jag tror mig kunna konstatera, att allt vad som nyss sades av statsrådet tyder på att om riksdagen skulle vilja lämna sitt bifall till dessa beställningsbemyndiganden så skulle det passa statsrådet utmärkt bra. Han anser uppenbarligen, att detta är en ganska primär uppgift inom försvaret.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt

berörda yrkande; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 89, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 90—98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99.

Anslag till försvarets forskningsanstalt.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* m. fl. (I:197) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II:242),

Anslag till försvarets forskningsanstalt. hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 utöver Kungl. Maj:ts förslag anvisa dels till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar ett anslag av 940 000 kronor, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet ett anslag av 2 800 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:197 och II:242, såvitt nu vore i fråga,

a) ur personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt utesluta under rubriken Tjänstemän å övergångsstat upptagna befattningar för en laborator i lönegrad Ca 29 och en kemisk assistent i lönegrad Ca 25;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Wedén* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:197 och II:242, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av 1 befattning för kamrerare i lönegrad Ca 27 samt under rubriken Tjänstemän å övergångsstat upptagna befattningar för 1 laborator i lönegrad Ca 29 och 1 kemisk assistent i lönegrad Ca 25 — uppföras ytterligare befattningar för 9 laboratorer i högst lönegrad Cp 9, 1 byrådirektör i lönegrad Ca 31, 1 kassör i lönegrad Ca 15, 4 laboratorer i lönegrad Ce 31, 5 förste forskningsingenjörer och 1 förste forskningsläkare i lönegrad Ce

Om bidrag till kurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler.

29 samt 14 forskningsingenjörer i lönegrad Ce 27;

Punkterna 1—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

Punkten 92.

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 250 000 kronor.

Om bidrag till kurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II:100 till Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

Herr LUNDGREN: Med hänvisning till vad jag anförde under principdebatten nyss ber jag endast, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Mannerskantz m. fl.

I motionen II:100, av fröken *Liljedahl* m. fl., hade hemställts, att i enlighet med ett av medicinalstyrelsen avgivet förslag 3 175 kronor måtte anvisas för en repetitions- och kompletteringskurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, att kammarerna skulle antaga det förslag, som inefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Bergström*, *Svensson* i Ljungskile och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt fru *Ericsson* i Luleå ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

»Vad beträffar den i motionen II:100 berörda frågan om anordnande av en repetitions- och kompletteringskurs för å barnavårdscentral anställda sjuksköterskor, hyser utskottet den uppfattningen, att en dylik kurs skulle fylla ett viktigt behov. Ifrågavarande sjuksköterskor ha arbetsuppgifter av självständig natur, och det är därför av särskild vikt, att de bliva införstådda med nya rön och erfarenheter på medicinens och barnpsykologiens område. Med hänsyn härtill och då ifrågavarande verksamhet åtminstone delvis får anses hittills ha haft karaktär av försöksverksamhet, anser utskottet det angeläget, att den av medicinalstyrelsen och motionärerna föreslagna kursen kommer till stånd, i all synnerhet som kostnaderna härför äro förhållandevis obetydliga. Med hänsyn till anslagets natur torde anordnandet av ifrågavarande kurs icke behöva föranleda någon uppräknig av anslagsbeloppet.

Punkterna 100—136.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 137.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsätande kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Om bidrag till kurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler.

Under återopande av det anförda får utskottet, som i övrigt icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställa, att riksdagen må

a) till Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

b) i anledning av motionen II:100 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anført.»

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Här föreligger en motion om anslag till anordnande av en repetitions- och kompletteringskurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentralerna. Medicinalstyrelsen begärde i augusti förra året anslag för anordnande av en sådan kurs. Detta anslag beräknades till 3 175 kronor, vilket ingalunda är någon stor summa med hänsyn till det ändamål det här rör sig om.

Motiveringen är bland annat den, att det på detta område har gjorts många nya rön och erfarenheter, som man anser att de människor, som ha hand om denna utomordentligt viktiga verksamhet, skola få del av för att på det sättet än mer än vad hittills har kunnat ske effektivisera arbetet inom detta område av barnavården. Vid våra barnavårdscentraler bedrivs ju också undervisning för blivande mödrar. Det är klart, att detta kräver kännedom om de nyare erfarenheterna och upptäckterna på dessa områden, och det krävs till yttermera visso pedagogiska kunskaper för att vederbörande skall kunna utöva denna undervisningsverksamhet på ett riktigt och lämpligt sätt.

Verksamheten vid barnavårdscentralerna började som bekant redan 1938, alltså för tolv år sedan, och därefter har ingen kompletteringskurs anordnats. Det ligger, tycker jag, i öppen dag, att en sådan kurs behövs. Verksamheten har ju byggts ut under den tid, som har förflutit sedan dess start, och kan nu omfattas omvårdnad av barn ända upp till skolåldern. Såsom också har framhållits i motionen ha sköterskorna på detta om-

råde själva en mycket stark känsla av behovet av en sådan kurs, och de ha också ett stort intresse för den vidareutbildning, som här skulle kunna meddelas dem. Det kan för jämförelsens skull ha sitt intresse att nämna, att vi under flera år ha anordnat kompletteringskurser för exempelvis skolsköterskor, och jag anser, att det i minst lika hög grad behövs för sköterskorna vid barnavårdscentralerna.

Den verksamhet, som här bedrivits, har fått sitt uttryck i en ständig minskning av barnadödligheten, en minskning som har fört fram Sverige till att bli det främsta landet i detta hänseende. Vi ha den lägsta barnadödligheten i världen. Jag kan inte bevisa det, men jag är ganska övertygad om att verksamheten vid våra barnavårdscentraler har en väsentlig del i denna lyckliga utveckling.

Jag menar alltså, att det är nödvändigt, att de som ha hand om dessa viktiga uppgifter i möjligaste mån få tillfälle att följa utvecklingen på området.

Nu säger departementschefen, att han inte kan förorda medicinalstyrelsens förslag, vilket dock, framhåller han, i och för sig är beaktansvärt. Utskottet har ungefär samma inställning. Utskottet säger, att det i och för sig kan vara önskvärt och lämpligt med en sådan kurs, vilken, som man uttrycker det, skulle »fylla ett visst behov». Men, fortsätter utskottet, här liksom på andra områden måste man iaktta återhållsamhet med statsutgifterna. Och så tillägger man, att behovet här icke är trängande. Jag skulle vara frestad att fråga: Hur veta herrarna, att inte behovet är trängande? Jag har tagit mig för att resonera med en del människor, som äro kunniga och praktiskt erfarna på detta område, och de ha sagt mig, att behovet tvärtom är ganska trängande. Behovet känns främst hos dem, som utöva verksamheten.

Det är klart, att det här som på alla andra områden måste ske en avvägning mellan de olika utgifterna, som böra ordnas efter angelägenhetsgrad. Men om man erkänner, att en sådan kurs som den som här föreslås skulle fylla ett be-

Om bidrag till kurs för sjuksköterskor vid barnavårdscentraler.

hov, så måste man fråga sig: Äro vi verkligen så långt nere i ekonomisk misär i detta land, att vi inte ha råd att för en summa av 3 175 kronor effektivisera vården av våra späda barn och av förskoleåldersbarn samt vården och undervisningen av mödrar? Jag måste säga, att jag tycker det har gått bra långt, om man på den vägen kan komma med en hållbar motivering för ett avslag på detta krav.

Nu framhålles det i reservationen, att det inte behövs någon uppräknig av det anslag, som här är föreslaget. Emellertid är det klart, att man inte skall sticka huvudet i busken. Skulle man besluta anordnandet av en kurs, är det uppenbart att den kostar den summa, som här är beräknad, och den måste tas ut förr eller senare. Men för närvarande behövs det ingen uppräknig av anslaget.

Herr talman! Det vore mycket att tillägga, men jag skall följa föredöme tidigare i dag och begränsa mig till det nu sagda. Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till reservationen under punkt 92.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag undrar om det sista, som den högt ärade talarinnan sade, var riktigt sant — nämligen att det fanns mycket att tillägga! Jag tycker att hon har tagit med ungefär allt vad som var att säga från hennes sida. Det var nog sant och riktigt alltsammans, men det var ju inte hela sanningen, och det är den jag nu skulle komplettera, hade jag tänkt.

Tredje avdelningen i statsutskottet består av idel landstingsmän. Jag tror också, att samtliga sitta i sitt landstings förvaltningsutskott. De stå i en ganska nära kontakt med den verksamhet, som landstingen utöva även i fråga om den förebyggande mödra- och barnavården. Vi ha i allmänhet inte inom våra landstingsområden hört, att det skulle föreligga något så trängande behov av sådana kurser som det här gäller. Hade det funnits ett sådant behov, så hade det nog efter vanligheten funnit en möjlig-

het att tränga fram till ens öron — önskemål, krav och behov får man i allmänhet höra. Det är bara när allting är som det skall vara, som man i regel inte får höra någonting.

Redan av detta tycker jag man kan dra den slutsatsen, att även om det finns ett behov — det är väl klart att det så gör — så är detta inte så trängande, att man inte kan skjuta på det ett eller annat år.

Vidare är det väl så, att sköterskorna vid barnavårdscentralerna stå i en sådan ständig kontakt med de läkare, som sköta centralerna, att de inte gärna kunna undgå att komma i beröring med de senaste rönen på detta område. De läkare, som sköta om barnavårds- och mödracentralerna, ha ju en annan ställning än de läkare, som sköta om respektive stationer och som mestadels äro provinsialläkare — de hålla sig utan minsta tvivel med den facklitteratur, som erfordras för att ständigt kunna följa med de senaste rönen. Nog få de möjlighet att med sina sköterskor, var och en på sin central, samtala om dessa nya rön. Jag vill inte säga, att detta helt skulle onödiggöra dylika utbildningskurser, inte alls, men det minskar behovet att ha dem tätt återkommande.

Utskottet har därför ansett, att även om det kan sägas att det här föreligger ett behov, så kan det inte ske någon egentlig skada, om man skjuter på dessa kurser ett eller annat år. Man kunde också tänka sig, att det blir möjligt att senare ordna dem utan de olägenheter, som sköterskornas bortovaro från den ordinarie tjänsten åstadkommer; vi ha just nu färre sköterskor än vad vi komma att ha om något antal år.

Vår inställning får inte tolkas så, att vi anse att kurser av detta slag aldrig skola komma till stånd. Det är inte något sådant, som förestavat utskottets ställningstagande. Vi ha endast ansett, att olägenheterna bli mycket lindriga om man skjuter på det hela något eller några år.

På dessa motiv, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till sexualhygienisk upplysningsverksamhet.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag skall bara tillägga några få ord.

Herr Mannerskantz säger, att det inte skulle göra någon egentlig *skada* att dröja något år. Nej, men vi vilja ju, att kursen skall bli till *nytt*. Eftersom anordnande av en kurs och icke anordnande av en kurs icke kan ske samtidigt, har man ju ingen möjlighet att bevisa, vad resultatet blir i det ena eller andra händelsen.

Sedan nämnde herr Mannerskantz nämgång om »tätt återkommande» kurser. Det har inte varit någon kurs sedan 1938. Man kan diskutera innebörden av begreppet täthet, men jag tycker sannoligen inte att man behöver frukta att de komma för tätt! Här ha ju faktiskt just under senare år gjorts en hel del nya rön och erfarenheter som böra spridas ut.

Vidare sade han, att landstingsmännen äro tillgängliga när det gäller att höra på önskemål. Ja, det vill jag gärna tro, fastän verkligheten kanske inte alltid pekar riktigt åt det hållet. Men à la bonne heure, jag skall acceptera herr Mannerskantz' syn på saken. Det kan ju dock tänkas, att sköterskor inte vilja springa till landstingsmännen och säga: »Vi känna oss inte kapabla att klara detta på bästa sätt, så var snälla att anordna kurser för oss!» De veta, att landstingsmän äro sparsamma; understundom kanske på fel ställe, de så väl som alla andra.

Så var det tal om frånvaron. Det skulle här gälla en kurs på tre veckor, och det är väl ändå med hänsyn till det resultat, som man väntar att vinna, inte så värst mycket att dra upp som ett hinder.

Det är kanske mödrarna, som i första hand önska en kompletteringskurs, och mödrar ha ju, även om det gäller deras spädbarn, en viss känsla av att de inte böra vara så värst framfusiga. Men som herr Mannerskantz kanske kommer ihåg framhöll mycket starkt den ende närvarande läkaren i statsutskottet just vikten av att en kurs av detta slag kom till stånd, och om jag nu minns rätt betonade han mycket kraftigt, att läkarna

inte hinna att så handleda sköterskorna som de skulle önska. Jag tror — jag reserverar mig för minnesfel — att han till och med tillade, att inte heller läkarna i allmänhet i önskvärd grad hinna följa framstegen på detta område, utan att det skulle behövas speciellt kunniga läkare för att trimma sköterskorna på en sådan här kurs.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 93 och 94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Anslag till sexualhygienisk upplysningsverksamhet.

Med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till folkbildningsorganisationerna för anordnande av allmän sexualhygienisk upplysningsverksamhet för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *von Heland*, *Rubbestad*, *Birke* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser, att ifrågavarande upplysningsverksamhet icke har det samhälleliga värde, att densamma bör komma i åtnjutande av bidrag av statsmedel. Med beaktande jämväl av den allmänna återhållsamhet, som på andra områden präglar årets budgetförslag, hemställer

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

utskottet, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke må av riksdagen bifallas.»

Herr MANNERSKANTZ: På denna punkt ha reservanterna inte bara tänkt sig att åstadkomma en besparing på 50 000 kronor, vilket alltid är något efter vad vi hört förut här i dag, utan de ha också menat, att det nog ordas för mycket i alla möjliga sammanhang om den sexualhygieniska upplysningsverksamheten. På denna speciella punkt är det ju meningen, att pengarna skola lämnas till olika folkbildningsorganisationer för att de skola anordna allmän upplysningsverksamhet på detta känsliga område. Vi ha menat, att så besvärlig som den frågan är, så är det inte säkert att upplysningsverksamheten alltid kommer att kunna handhas utan men om den skall spridas ut på så stora områden som det här kan bli fråga om.

Jag tror dessutom, herr talman, att hela denna sexualhygieniska upplysningsverksamhet håller på att uppfattas som om den skulle kunna vara ett substitut för det, som man förr i tiden fick lära sig i sjätte budet. Jag undrar, om det inte vore bättre att sätta det budordet mera till heders igen, så behövdes det inte så mycket av sådan här undervisningsverksamhet.

Reservationen innebär alltså på sätt och vis något av en reaktion mot att denna modernitet skall breda ut sig ännu mera, men den innebär också, att när man ändå är så hårt klämd på alla punkter beträffande anslag på statsbudgeten, så hör detta anslag till dem som saklöst kan avvaras.

Jag ber att under denna punkt få yrka bifall till reservationen, herr talman!

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Utskottsmajoriteten anser nog, att om man inte alla skulle befatta sig med upplysning i denna fråga, skulle det vara att gå liksom ett steg utanför verkligheten. När denna verksamhet handhas av skolöverstyrelsen — föreläsarna äro ofta legitimerade läkare eller andra kvalificerade krafter, som prövas av över-

styrelsen — så tror majoriteten i utskottet, att det också finns tillräckliga garantier för att åstadkomma en vederhäftig upplysning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 96.**Anslag till abortförebyggande åtgärder.**

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 kronor.

Reservationer hade anmälts

a) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 160 000 kronor;

b) av herr *von Heland*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr MANNERSKANTZ: Denna punkt berör ju i viss mån samma område som den föregående, men den är av helt annan natur. Det gäller här, anser jag, mera en statsutskottsmässig principfråga.

Vi införde ju för några år sedan abortbyråer först och främst i Stockholm, sedermera i flera andra av våra största städer. Det finns nu åtta stycken sådana byråer, och dessutom finns det en filial i Södertälje. Jag vill från början

säga ifrån att jag anser, att mycket av den verksamhet, som bedrivs vid dessa byråer, inte bara är gynnsam och nyttig utan särskilt i de största städerna kanske alldeles nödvändig, nämligen den delen av verksamheten, som går ut på att en kurator vid byrån kan få ta hand om en klient, som är alldeles uppriven och bringad till förtvivelan och vill gå till en illegal abortör för att på det sättet — som hon tror — komma ifrån alla bekymmer. Om kuratorn i ett sådant läge kan få henne på bättre tankar genom att tala vänligt och sätta henne in i att hennes problem kan lösas på andra vägar och kuratorn även har vissa medel till förfogande för att hjälpa henne ur en temporär ekonomisk svårighet, så är detta utan tvivel en god och nyttig sak.

Nu har det emellertid sagts av Kungl. Maj:t, att sedan verksamheten har varit i gång några år, skall man göra en översyn och utvärdera hur den har fungerat och hur den skall utformas i framtiden. Den utredningen är tillsatt, men icke desto mindre föreslår Kungl. Maj:t, att man redan under nästa budgetår skall utvidga rörelsen ytterligare och inrätta ännu flera byråer. Då ha vi reservanter menat, att innan man vet, hur det hela slutligen skall utformas, är det lämpligare att driva de byråer, som nu finnas, och vänta med att utvidga verksamheten ytterligare tills denna översyn har gjorts. Detta bör vara en principiellt riktigare linje, som vi så ofta ha tillämpat inom statsutskottet. Det finns säkerligen i varje utskottsutlåtande, som rör en huvudtitel, alltid något halvdussin yttranden, där utskottet uttalar sig just i den riktningen. Jag tycker man borde göra det även på denna punkt.

Därtill kommer, att de största städerna ju redan ha sina byråer klara, och enligt min mening föreligger inte samma överhängande behov så snart man kommer till städer av lägre storleksordning. Även ur den synpunkten kan det inte göra så mycken skada, om det skulle dröja någon tid innan man inrättar flera abortförebyggande byråer.

Det är dessa skäl, som äro övervä-

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

gande för oss. Sedan vet jag, att åtminstone för någon av reservanterna har den tanken funnits, att man genom dessa byråers verksamhet ibland åstadkommer legala aborter något väl rundhänt och att detta strider mot kristna synpunkter. Det anser jag också, ifall det verkligen sker, men jag har inte möjlighet att påstå att så är fallet. Man ser dock på den statistiska uppställningen över företagna legala aborter, att det inträtt en stor stegring i antalet, och det är ju möjligt, att man även på det området bättre får se sig för. Det är som sagt möjligt, men jag vill inte därom fälla några bestämda påståenden utan har endast velat omnämna det, då jag vet att en av reservanterna har ansett detta vara en mycket viktig del av hans kritiska inställning.

För min del, herr talman, är det närmast de synpunkter, som jag tidigare i anförandet har framhållit, som äro de avgörande, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag skulle beträffande denna punkt i hög grad beklaga, om kammaren följde reservanternas uppfattning.

Vad Kungl. Maj:t här har föreslagit utöver tidigare förslag under gångna år är egentligen ingenting annat än att Kungl. Maj:t begärt en höjning med 10 000 kronor av det belopp, som skall stå till abortkuratorernas förfogande för omedelbar hjälp åt kvinnor, som befina sig i en överhängande ekonomisk nöd och som se så förtvivat på sin situation, att de för den skull umgås med tanken på abort.

Detta ur social synpunkt kanske mest behjärtansvärda lilla belopp, som finns på hela elfte huvudtiteln, ha herr Mannerskantz och hans medreservanter inte velat gå med på. Jag kan inte tolka denna ståndpunkt på annat sätt än att reservanterna inte riktigt äro insatta i vad saken gäller. Staten har förbundit sig att svara för de kontantbelopp, som skola stå till kuratorernas förfogande. Varje byrå får högst 4 000 kronor om

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

året för detta ändamål. Därvid skola vi komma ihåg, att hela Stockholm ur denna synpunkt räknas som en enda byrå.

Den statistik som har förts visar, att 25 procent av alla de kvinnor, som söka en abortkurator, drivas till sin abortönskan av ekonomiska svårigheter. Ibland te sig dessa ekonomiska svårigheter ur kvinnans synpunkt så överhängande och förtvivalde, att man måste säga sig: Skall man kunna hindra henne från att sätta sin avsikt i verket, måste man utan formalia omedelbart kunna ge henne ett handtag och hjälpa henne. Det är för detta ändamål som denna höjning är föreslagen.

Jag har också gjort en statistik för att utröna, vad det är för kategorier som få denna ekonomiska hjälp, och jag har då undersökt en byrå, som under ett år betalat ut mellan 3 000 och 4 000 kronor. Byrån har på detta sätt under året bringat hjälp åt 33 kvinnor. Av de hjälpta voro bara tre ogifta kvinnor och två frånskilda kvinnor. Återstående 28 voro gifta kvinnor med ända upp till nio barn — kvinnor som alltså oaktat äktenskapet befunno sig i ett akut nödläge och i fråga om vilka kuratorn bedömde situationen så, att ett ekonomiskt handtag var oavvisligen nödvändigt.

Om man är mån om att hjälpa de kvinnor, som kanske ha det allra svårast och bekymmersammast, skall man alltså icke sätta sig emot den lilla anslagshöjning som Kungl. Maj:t här har begärt.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Efter statsrådets anförande kan jag inskränka mig till att bara yrka bifall till statsutskottets hemställan på denna punkt.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Frågan om aborterna har ju varit före i riksdagen senast år 1948 på grund av en enskild motion, som då remitterades till första lagutskottet och som där förledde mycket långvariga debatter.

Man har den allmänna känslan, att de

illegala aborterna utgöra ett gissel för det moderna kultursamhället. När man skall försöka att på något sätt nedbringa deras antal — de leda ju nämligen ofta bl. a. till stora personliga tragedier — kan man åtminstone i nuvarande läge inte finna mer än två vägar, som äro framkomliga. Den ena är, att man söker genom samtal och påverkan och genom att framhålla de utvägar, som finnas i denna nödsituation, få vederbörande att avstå från abort, och den andra är, att man söker genom ekonomisk hjälp lätta det läge, i vilket de ha råkat.

Det rådde nog allmän enighet den gången inom första lagutskottet, att man skulle försöka att ytterligare effektivisera de hjälpåtgärder, som kunna vidtagas. Inte minst stärkta i den uppfattningen blevo vi efter att ha kallat upp i lagutskottet vissa kuratorer, verksamma vid kliniker i Stockholm. Vad som slog oss var, att de ekonomiska medel, som ställ till deras förfogande, äro utomordentligt små. Det behövs alltså pengar, om vi skola kunna rå på detta onda och rädda människor undan en åtgärd, som ofta nog kan medföra kroppsligt men för hela livet och dessutom stor psykisk skada.

Jag är övertygad om att det är bristande kunskap om det sätt, på vilket dessa pengar användas, som gör att en del utskottsledamöter ha sett sig föranlåtna att yrka avslag på vad som har föreslagits i propositionen. Har man någon verklig kännedom om vad det här rör sig om, vilka djupt allvarliga fall som måste redas upp, så anser jag inte att det finns någon möjlighet att undandraga sig den skyldighet, som vi ha att här ge den hjälp som är möjlig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Göranssons yttrande instämde herrar *Lodenius, Bror Nilsson, Franzon* och *Söderquist*.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag undrar, om det inte hade varit bra med en överenskommelse mellan kam-

rarna om att inte behandla respektive huvudtitlar samtidigt, såsom skett i dag, utan kasta om ordningen, så att inte departementscheferna plötsligt behöva dyka upp och slå in öppna dörrar på grund av att de inte ha kunnat följa debatten i dess helhet.

Statsrådet talade till en början med rätt stort patos om ungefär det som jag ägnade den första tredjedelen av mitt anförande åt. Sedan sade han — vilket förvånade mig och vilket vi inte lyckades få fram vid avdelningens behandling av detta ärende, vilken dock inte kan anses vara nonchalant — att höjningen av här ifrågakarande anslag skulle användas för att öka det antal kronor, som varje byrås kurator förfogade över för att hjälpa de förtvivlade blivande mödrarna. Hela saken måste väl utläsas så och har också framställts så vid föredragningen i avdelningen, att det är fråga om att utöka antalet byråer med två stycken. Det enda vi reseranter ha sagt är, att man bör vänta något därmed i avvaktan på resultatet av den översyn, som departementschefen anser att man skall sätta i gång.

Det är inte riktigt snällt att vända resonemanget därhän, som statsrådet gjorde, att vi inte vilja vara med om att kuratorerna skola få en liten slant att ge till förtvivlade mödrar. Det ligger inte så till — den skildringen är oriktig. Det är därför jag undrar, om statsrådet hade uttryckt sig som han gjorde om han hade varit inne i kammaren från första början.

Det är i själva verket på det sättet, att man bör söka få de byråer, som finnas, att fungera så bra som möjligt, innan man anser sig ha råd att upprätta ytterligare byråer i nya städer. Såsom jag sade tidigare tror jag, att frågan om byråer är mest aktuell i de största städerna. De städer, som komma närmast efter de åtta som nu ha byråer, kunna nog delvis få dessa angelägenheter ordnade på andra vägar i avvaktan på att man undersöker, hur man bör lägga upp hela denna sak.

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa beriktiganden.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Det är riktigt, som herr Mannerskantz säger, att det är beklagligt, att debatterna skola pågå samtidigt i båda kamrarna och man alltså kan råka ut för att inte höra första delen av en talares anförande. Om jag begått någon orättvisa när det gäller herr Mannerskantz' inställning till denna mycket angelägna hjälpverksamhet, är ingen gladare än jag över att kunna konstatera, att våra uppfattningar äro mera sammanfallande än jag först trodde.

Men jag har, herr Mannerskantz, byggt mitt anförande på den omständigheten, att ett bifall till herr Mannerskantz' reservation leder till att vi icke få någon möjlighet att lämna den förstärkning på 10 000 kronor, som jag talade om. Detta belopp är nämligen avsett att — utöver det maximala bidrag som nu kan utgå per byrå — ställas till medicinalstyrelsens förfogande för att förbättra hjälpmöjligheterna. Om alltså herr Mannerskantz delar min uppfattning om att det är angeläget, att vi få en sådan förstärkning till stånd, då måste herr Mannerskantz dra konsekvensen av detta och inte yrka bifall till sin reservation.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det beror på hur många byråer det finns.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 97—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 160.***Anslag till civilförsvansområdenas administration.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i personalförteckningen för civilförsvansområdenas administration, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för administrationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51, dels ock till Civilförsvansområdenas administration: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 2 420 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* m. fl. (I: 198) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 266), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit till Civilförsvansområdenas administration: Avlöningar anvisa ett anslag av 350 000 kronor för tillfällig personal.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 198 och II: 266, i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för civilförsvansområdenas administration vidtaga de ändringar, som angivits i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 januari 1950;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för civilförsvansområdenas administration, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

c) till Civilförsvansområdenas administration: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 420 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen

måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 198 och II: 266, i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för civilförsvansområdenas administration vidtaga de ändringar, som angivits i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 januari 1950;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för civilförsvansområdenas administration, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

c) till Civilförsvansområdenas administration: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 770 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Vi ha nu en stund varit inne på det avsnitt av huvudtiteln som rör civilförsvaret. Där ha vissa motionärer framställt krav på en tidigare punkt, nr 158, vidare på den nu föredragna punkten och slutligen också på punkt 165.

Vid granskningen av denna del av huvudtiteln har vår grupp funnit, att de önskemål, som ha framställts av den ansvariga myndigheten på detta område, alltså civilförsvarsstyrelsen, ha beskurets så avsevärt, att man åtminstone i några av de fall, som man kan anse vara viktigast, måste försöka nå fram till ett bättre resultat än propositionen ger. Jag är fullt medveten om att det allmänt betryckta statsfinansiella läget naturligtvis gjort sig gällande även på civilförsvarets område — jag tror, att man kan läsa sig till det här och där i departementschefens skrivning. Jag vet ju också, att departementschefen har ägnat stort intresse åt civilförsvaret och dess uppbyggnad. Men man behöver därför inte säga som min vän Gustaf Karlsson här tidigare har sagt, att när regeringen har bedömt en sak, är naturligtvis dess uppfattning den riktiga. Det tro också alla katoliker om påven i Rom! Men det finns också andra möjligheter än dem regeringen anvisat att fördela anslagen inom den givna ramen. Dessutom kan man inte, herr talman, säga

Anslag till civilförsvarsområdenas administration.

att ett parti, som har varit i minoritet i så många år, kan ha så stort medansvar för den ekonomiska misär, som vi ha råkat i.

Vi ha funnit, att det på civilförsvarets område skulle behövas två befattningshavare i själva den centrala styrelsen för att vaka över två speciella områden. Dels gäller det sjukvårdsanordningarna — alltså åtgärderna för att hjälpa civilbefolkningen vid den allmänna röra, som uppstår om det blir fråga om attacker från robotbaserna på den baltiska kusten eller med flyg eller genom andra krigshandlingar — dels behövs det också, att någon följer utvecklingen på gasskyddsområdet. Vi hade begärt detta i en motion, men när vi slutligen skulle bestämma oss för vad vi skulle ta med som yrkanden i reservationer, släppte vi den tanken. Det skulle nämligen inte vara så roligt att be att få två nya befattningar i Ce 29, när man — såsom jag själv — envist försökt att få bort så många som möjligt under årens lopp.

Då återstå de två andra punkterna, som beröra civilförsvarets lokala organisation.

Det har många gånger uttalats inom vår avdelning i statsutskottet, att de centrala organen kräva för mycket personal och för mycket pengar och att det egentligen är på fältarbetet som man bör lägga ned pengarna. Här gäller det just fältarbetet. På många håll äro de lokala civilförsvarsorganisationerna mycket svaga. Civilförsvarscheferna, som ofta äro landsfiskaler och ha händerna fulla med annat, ha inte ens hunnit med den planläggning, som skall ske enligt civilförsvarsstyrelsens intentioner. Inte heller har det funnits resurser att ordna med övningar överallt. Man kan också här tänka sig samma situation som den jag skildrade, när vi behandlade efterutbildningsövningarna för den militära personalen. Den kan inträffa var som helst i orterna. Allting kan bli virrvarr och förhållandena bli hemska. Ingen har ens under övningar varit i den situation som — blott mycket förvärrad — skulle inträffa, om det

gällde allvar. Därför är det nödvändigt, att man noga övat och planlagt, så att man verkligen vet vad man skall göra och på så sätt får mera självförtroende. Man kan nog knappast beskriva det elände som just civilbefolkningen kommer att råka ut för vid ett framtida krig. Det är därför av vikt, att man vidtar bland annat de åtgärder, som förordas i reservationen.

I utskottet och särskilt inom avdelningen ha vi talat om att vad man här vill kräva i mycket beror på i vad mån man tror, att det skall kunna bli krig. Det finns de som äro säkra på att det inte kan bli krig inom tio år. Det tors jag inte säga, herr talman! Det kan bli krig om en vecka, och det kanske dröjer längre än tio år. Men säkert är, att krigsriskan är alltför stor för att man skall kunna nonchalera den. Därför måste man ibland göra saker, som man annars tycker äro bortkastade. Att öva folk i hur man skall bära sig åt under krigsförhållanden kan ju vara besvärligt, och att hålla på att planlägga och göra upp skisser för hur det skall bli i olika fall kan anses vara meningslöst. Men jag tror att man här måste resonera precis på samma sätt som när man brandförsäkrar sitt hus och när man skaffar sig brandstegar och sprutor och sådant.

För att slippa yttra mig en gång till skall jag, om herr talmannen tillåter, också säga ett par ord om brandmaterielen — det gäller punkten 165.

Vi ha övervägt, om man skulle kunna flytta över medel från punkten om gasskyddsmateriel till denna punkt. Brandmaterielen torde, efter vad man kan bedöma, vara viktigare. Men efter vissa föredragningar inom utskottet befanns det omöjligt att minska någonting på gasskyddsmaterielen. Annars tycker jag nog, att man vet för litet om hur gaskriget, särskilt mot civilbefolkningen, kommer att utveckla sig. Däremot vet man, att det i ett framtida krig kommer att bli eldsvådor utan all ände och att det då inte går att skaffa materiel. Den måste finnas förut. Till skillnad mot gasskyddsmaterielen har brandmaterie-

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

len — särskilt brandslangarna — också den fördelen, att den ju kan omsättas hela tiden, och så har även skett. Efter en viss tids lagring kan brandmaterielen överlåtas på brandkårerna i orterna, och vad som då skaffas nytt kan läggas in i civiltjänstens förråd. Därför behöver man inte riskera förstörelse genom lagring i samma grad som i fråga om gasskyddsmaterielen.

Herr talman! Även om vi redan ha hunnit rätt långt på föredragningslistan, kanske vi ändå inte skola dra ut på anförandena. Jag anser mig nu ha åtminstone i någon mån motiverat yrkandet om bifall till reservationerna vid punkterna 160 och 165.

Jag hemställer om bifall till reservationen under den föredragna punkten 160.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Gent emot herr Mannerskantz' tal om att man inte skulle våga frångå Kungl. Maj:ts förslag ber jag att få säga, att jag minst av allt är katolik. Jag skulle inte tveka att göra det, om jag funne det skäligt att gå emot Kungl. Maj:t. Men i förevarande ärende vill jag först hänvisa till att utskottsmajoriteten i sin motivering erinrar om att riksdagen så sent som under fjolåret behandlade just botteninstansen i civiltjänstens organisation, och jag vill minnas, att vi år 1948 behandlade topporganisationen. Vidare har jag i egenskap av kommunalman kommit i kontakt med civiltjänstverket, och jag har ett starkt intryck av att om det finns intresse, så kan man effektivisera civiltjänstverket i den lokala organisationen även inom den nuvarande ramen för statens utgifter.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den

förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 161—163.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 164.***Anslag till gasskyddsmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Engångsanskaffning av materiel för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 4 626 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Den tyngst vägande utgiftsposten under förevarande anslag avser anskaffning och förnyelse av gasskyddsmateriel. Civiltjänststyrelsen räknar med ett nyanskaffningsbehov under fem år uppgående till 5 107 092 kronor per år. Härtill kommer den ersättningsanskaffning, som erfordras för omsättning av materielen och som enligt styrelsens beräkningar skulle draga en årlig kostnad av 5 122 300 kronor. Tillhoppa med visst medelsbehov för impregnering av gasmasker m. m. skulle enligt dessa beräkningar för gasskyddsmateriel erfordras sammanlagt 10 912 392 kronor för nästkommande budgetår. Departementschefen har tillstyrkt en till 3 miljoner kronor begränsad anvisning för ifrågavarande ändamål.

Kostnaderna för anskaffning och förnyelse av gasskyddsmateriel äro i hög grad betungande. Särskilt i belysning av de av civiltjänststyrelsen gjorda beräkningarna rörande medelsbehovet under de närmaste åren borde det enligt utskottets mening finnas anledning att överväga möjligheterna att minska anskaffningarna. Med hänsyn till vad utskottet under ärendets behandling inhämtat rörande behovet av att täcka de nuvarande bristerna på detta område, vill utskottet emellertid icke motsätta sig att medel anvisas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Då de för övriga ändamål beräknade beloppen under anslaget icke föranleda erinran från utskottets sida, hemställer

utskottet, att riksdagen må till Engångsanskaffning av materiel för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 4 626 000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Karl Andersson* och *von Heland*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr von **HELAND**: Herr talman! Det är med en viss tveksamhet som jag har begärt ordet vid denna punkt, detta därför att jag inte tillhör den avdelning av statsutskottet som behandlat ärendet. Jag har emellertid redan uttalat min tveksamhet i utskottet, och då jag nu ser att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet är närvarande, skulle jag gärna vilja få framföra mina betänkligheter mot det anslag som det här gäller.

Vid åtskilliga tillfällen har det anförts kritik över att penningmedel, som anvisas för försvaret, ej alltid användas på det sätt som är lämpligast ur effektivitetssynpunkt. Samma anmärkning dristar jag mig att framföra vid detta tillfälle, då ett anslag ur elfte huvudtiteln avses för skydd åt civilbefolkningen under krig. Kan det verkligen vara förnuftigt att anslå medel till gasskyddsmateriel, och kunna dessa miljoner inte få bättre användning vid försvaret av civilbefolkningen?

Mina frågor föranledas av att jag har den uppfattningen, att den förrådshållning av gasmasker, som avses, är föga lämplig. Vid ett nytt världskrig uppkommer givetvis den allvarliga frågan, om någon av de krigförande med hänsyn till repressalieriska vågar sätta i gång ett gaskrig. Om gaskriget uteblir, då äro givetvis gasmaskerna överflödiga. Det sannolika är emellertid att ett nytt krig blir ett förintelsekrig, ty uppladdningen med atombomber och kemiska stridsmedel kommer väl att få till följd att någon av de krigförande försöker att hastigt få övertaget genom tillgripande av dessa stridsmedel, som ha förödande verkan. Atombombanfall, kemisk krigföring och bakteriologisk krigföring torde sålunda vara ofrånkomliga om kriget kommer. Men är det därför så säkert att

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

man kommer att få någon användning av de påtänkta gasmaskerna? Vid ett gaskrig komma givetvis de nya, infernaliska gaserna att användas och inte de gaser mot vilka man nu uppfunnit dessa gasmasker.

Vid världskrigets slut blev det ju bekant att man såväl på den ryska sidan som på västmaktssidan kommit att besätta fabriker och stora förråd, där tyskarna hade en ny, fruktansvärd gas, som kallades tabun, och man vet också att Hitler i sista minuten hade reflekterat på att använda Tysklands stora förråd av denna gas. Det är likaledes bekant att man nu på bägge sidor — både på östsidan och på västsidan — har full kännedom om tillverknings sättet för denna gas och att det på bägge sidor också finns tyska vetenskapsmän, som ha sysslat med dessa gaser. Det är vidare känt att de gasmasker och gasskyddskläder, som vi ha, inte skydda mot tabun, som är en mycket farlig gas, inte bara genom att vi inte ha något skyddsmedel emot den utan också genom gasens verkningar över huvud taget.

Vi veta också en del om den biologiska och bakteriologiska krigföringens möjligheter; inte heller mot dessa kunna ju gasmaskerna hjälpa.

Jag skall inte heller bli långrandig, herr talman, och gå närmare in på denna krigföring. Jag har emellertid med dessa ord velat ställa den frågan under diskussion, om det verkligen är lämpligt att använda alla dessa miljoner för att anskaffa gasskyddsmedel, som inte bara äro dyrbara, utan även måste omsättas och vårdas och därigenom draga ytterligare kostnader, om dessa gasskyddsmedel, såsom jag här sökt klarlägga, i verkligheten aldrig få den verkan som man har hoppats på.

Med den hänsynsfullhet som kännetecknar mig, herr talman, yrkade jag inte avslag på framställningen i statsutskottet. Jag funderade ett tag på att begära återremiss, men med kännedom om frågornas normala behandling här i riksdagen avstod jag även från detta och jag hoppades i stället att herr statsrådet skulle vara närvarande vid frå-

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

gans avgörande i kammaren och att jag för honom skulle få framlägga mina betänkligheter i denna del. Jag har med mitt anförande endast hoppats kunna komma därefter, att herr statsrådet ytterligare måtte överväga, om man inte kan använda de penningmedel som här anslås på ett ur försvarssynpunkt bättre sätt. Om inte civilförsvaret har annan, angelägnare användning för pengarna, så finns det ju inom försvarsmakten ett behov, vars tillgodoseende enligt min uppfattning skulle kunna skydda civilbefolkningen bättre än dessa gasmasker, nämligen behovet av förstärkning av vårt luftförsvaret.

Jag hemställer alltså vördsamt till inrikesministern, att inrikesministern måtte överväga huruvida man inte kunde nå större effekt för civilbefolkningens skydd än man når genom att anskaffa gasmasker, som antingen inte behövas alls eller, om vi utsätts för gasanfall, i alla fall inte utgöra något skydd i det moderna gaskriget.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! På en punkt är jag alldeles ense med herr von Heland, nämligen när han säger att om gaskriget uteblir är också anskaffningen av gasmasker onödig. På den punkten kunna vi fullständigt samsas. Vad herr von Heland anför gällande i motsvarande mån också om den ökade anskaffning av brandmateriel, som ligger herr Mannerskantz om hjärtat. Om i nästa krig i motsats till det föregående brandbomber och liknande förstörelsemedel icke komma att spela någon roll, blir också anskaffningen av brandmateriel överflödig. Det är den risk som man får taga när man håller sig med ett försvar, att man på det ena området liksom på det andra kan göra en felinvestering. Och detta gäller inte bara civilförsvaret, utan det gäller i lika hög grad det militära försvaret.

Om jag nu för ett ögonblick skall se på det militära försvaret, kan jag nämna att jag under budgetarbetet efterhörde, huruvida man på den militära sidan hade någon tanke på att inför den ut-

veckling, som man förutser, nedbringa gasskyddsberedskapen. Det förklarades då från militärt håll, att man inom krigsmakten ämnar uppehålla gasskyddet på så hög nivå som möjligt, därför att man räknar med att en krigsföring i framtiden kan taga karaktären av gaskrig.

Om man hör sig för med våra experter på kemisk krigsföring, konstaterar man att de äro eniga om att risken för ett framtida gaskrig är allvarligare än vad vi i allmänhet tro. Det är alldeles riktigt, att gas icke kom till användning under det senaste kriget, men, som herr von Heland sade, båda parterna hade vidtagit omfattande rustningar för en gaskrigsföring, och det fanns på båda sidor stora lager av giftgaser upplagda för användning. Kriget tog emellertid den vändningen, att detta vapen inte kom i bruk. Vår främste gasskyddsexpert, som vi ha samrått med, är för sin del absolut övertygad om att inga slutsatser för framtiden kunna dragas av det förhållandet, att gaskrigsföring inte förekommit under det senaste kriget. Han säger tvärtom, att den kemiska krigsföringen har fått en högre potential än förut och blivit en allvarligare fara än vad man tidigare trott, att nya gaser med otäckare verkningar än vad man tidigare har kunnat åstadkomma nu kunna framställas o. s. v. Allt detta är riktigt.

Sedan uppkommer frågan om vad det är för balans som råder mellan anfallsvapnet och försvarsmedlen. Det pågår här en ständig utveckling, och det gäller att följa med i denna. De gasmasker, som vi anskaffade under förra kriget och som ännu äro i det skick att de skulle kunna användas, ha vi med nya metoder kunnat regenerera, så att de nu skydda för helt andra gaser än de utgjorde skydd för när de en gång anskaffades.

Om man sedan ser på vad som göres i utlandet på det här området, kan man konstatera att gasskyddsberedskapen för civilbefolkningen där icke är ställd på avskrivning. Där vidtagas tvärtom ganska omfattande åtgärder för anskaffande av gasskyddsmateriel. Och det är givet att de gasmasker, som vi komma att an-

skaffa för den summa Kungl. Maj:t nu har begärt, komma att så långt det är möjligt befinna sig på samma nivå i fråga om effektivitet som de gasmasker, vilka tillverkas i andra länder.

När jag alltså har konstaterat, hur man inom det ena landet efter det andra har börjat rusta upp sitt gasskydd igen, har jag sagt mig, att vi icke kunna ha en så allvarlig blotta i vår försvarsberedskap som det skulle innebära om vi inte gjorde någonting för att säkra oss ett skydd på detta område. Därtill kommer att gjorda undersökningar ha visat, att vi ha ungefär tre gånger så lång leveranstid på gasskyddsmateriel som vid anskaffning av brandskyddsmateriel. Skall man göra någonting får man alltså räkna med att det tar mycket lång tid innan ett anslag resulterar i ökad materielanskaffning.

Jag har alltså kommit till den slutsatsen — liksom all den expertis jag har samrått med — att gasskyddet är en av de viktigaste punkterna när det gäller att skydda vår civilbefolkning.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Vid den föredragning vi hade på tredje avdelningen i det här ärendet fingo vi en rätt klar bild av hur det står till på detta viktiga område, och jag beklagar att herr von Heland inte hade tillfälle att övervara denna föredragning. Om jag inte minns fel hade inte heller herr Mannerskantz tid att närvara.

Jag fick vid föredragningen ett starkt intryck av att vederbörande inom civilförsvaret väl följa med utvecklingen.

Beträffande det av herr von Heland berörda spörsmålet vill jag erinra om det förhållandet, som inrikesministern nyss har omnämnt, nämligen att man i utlandet är i färd med att förnya sin gasskyddsmateriel. Det är ju möjligt att herr von Helands resonemang är riktigt. Skulle man emellertid draga ut den strängt logiska konsekvensen av hans resonemang om att knappast något skydd i detta hänseende är möjligt att åstadkomma, borde man ju helt slopa allt skydd. Och så långt vill väl inte heller herr von Heland gå.

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr von HELAND: Herr talman! Redan i mitt första anförande deklarerade jag den uppfattningen, att också jag tror att gaskrig kommer att tillgripas om det blir ett nytt världskrig. Men min fråga är ännu inte besvarad, trots att statsrådet var mycket vänlig att ge en del förklaringar.

Min huvudsakliga frågeställning är denna: Skydda verkligen gasmasker av nuvarande högsta kvalitet mot de fruktansvärda nu kända gaserna? Jag har den uppfattningen att de icke göra det. Om man allttjämt skaffar sig gasmasker inom andra länder, gör man enligt min uppfattning detta därför att man där upprustar mer än vi och alltså även bereder sig för gaser som icke äro så farliga.

Min fråga är alltså denna: Skydda verkligen de bästa gasmasker, som vi för dagen kunna åstadkomma, mot alla de gaser, vilkas existens man redan vet om? Om så inte är fallet, då sätter min kritik in. Jag tycker det är betänkligt om vi i så fall skaffa gasmasker i stället för att använda pengarna på *effektivare* skydd åt civilbefolkningen.

Nu vet jag ju inte vad man inom civilförsvaret ytterligare har funderat på för skyddsåtgärder. Man kan ju tänka sig utspridning av befolkningen och neutralisering av gasbelagda områden, som jag tror vara effektivare åtgärder. Och man kan ju vidare sätta in större kraft för att hindra främmande flygplan från att komma in över vårt land med dessa gaser.

Jag har alltså, herr talman, trots statsrådets vänlighet att komma med nya förklaringar, inte blivit övertygad om att detta anslag är väl använda pengar, utan jag tror fortfarande att man skulle kunna använda pengarna på ett effektivare sätt för civilbefolkningens skydd.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Även jag tillhör dem som ställa sig skeptiska till detta anslag i vad det gäller nytillverkning av gasmasker.

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

Det är klart att detta är ett område där vi endast kunna göra gissningar; vi veta ju ingenting om hur ett framtida krig kommer att te sig. Den enda erfarenhet vi hittills ha fått är ju den, att under förra kriget, trots alla dess ohyggligheter, giftgaser dock icke kommo till användning, och vidare att giftgaser icke under något av de två världskrigen ha använts mot civilbefolkningen. Detta är alltså de fakta man har att hålla sig till, och i övrigt rör man sig endast med gissningar.

Jag vill erinra om att det i Sverige tillverkades gasmasker för betydande belopp omedelbart före och i början av det senaste kriget. Jag kan inte här ange hur stora belopp det rörde sig om, men det var åtskilliga miljoner kronor.

Nu vill jag här fråga statsrådet, huruvida de gasmasker, som tillverkades i början av 1940-talet, ännu ha något värde. Det upplystes i utskottet, att en gasmasks lagringstid skulle vara fem å sex år. Om detta är riktigt, innebär det att hela den väldiga produktionen av gasmasker från krigets början nu är värdelös. Det är bortkastade pengar, och man kan befara att även det anslag, som vi nu skola fatta beslut om, och de fortsättningsanslag, som kunna komma att följa, komma att röna samma öde; om fyra, fem eller sex år kunna lagren vara värdelösa.

Jag tror nog att vi här röra oss på ett område som är så ytterligt vagt och obestämt, att man bör vara ytterligt försiktig med medlen. Enbart det förhållandet, att man i utlandet gör så och så, får inte vara avgörande för hur vi skola sköta våra finanser och använda våra pengar. Vi få givetvis också anlägga egna synpunkter på dessa frågor.

Jag har antecknat en blank reservation till utskottsutlåtandet därför att jag inte ville stå bakom ett beslut om ett anslag för denna tillverkning, men jag har inte därmed velat ställa något yrkande.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Herr von Heland har här uttalat vissa tvivel,

huruvida de nu använda gasmaskerna skydda mot de moderna stridsmedlen. Då jag tidigare har sysslat med dessa problem, kanske det kan vara befogat att jag lämnar några upplysningar utöver dem som nyss lämnades av statsrådet Mossberg.

Man kan indela de kemiska stridsmedlen på olika sätt, men en indelningsgrund innebär att man till en grupp räknar sådana medel, som verka på andningsorganen, och till en annan sådana, som verka direkt på huden. De moderna gasmaskerna skydda för de stridsgaser, som verka på andningsorganen, men däremot kunna de ju icke skydda mot de stridsgaser som verka direkt medelst resorption genom huden. Exempel på sådana gaser ha vi haft tidigare — jag kan nämna senapsgasen — och nu ha vi mycket mer effektiva stridsgaser än man tidigare kände till, stridsgaser av vilka det endast fordras en mycket liten kvantitet för att döda en person. Alltså kan man säga, att gasmaskerna skydda andningsorganen men inte övriga delar av kroppen.

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar, herr talman.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som det sades här av herr Karl Andersson, att det förekom en betydande anskaffning av gasmasker omedelbart före och i början av det senaste kriget. Det är också riktigt som han anförde, att eftersom gasmaskerna tillverkas av gummi ha de icke en obegränsad lagringstid, utan materiel av detta slag måste efter någon tid omsättas med ny materiel. Detta gäller naturligen även den gasskyddsmateriel som ingår i krigsmaktens utrustning.

Nu förhåller det sig så, att vissa partier av de gasmasker, som skaffades i slutet av 1930-talet och omkring 1940, börja bli för gamla och måste ersättas, under det att andra och stora partier kunna vara användbara ännu någon tid framåt. Den större delen av de gasmasker, som fortfarande ha ett värde, ha med anslag, som riksdagen tidigare be-

viljat, nu regenererats, så att dessa gasmasker såsom jag nyss sade numera skydda för helt andra gaser än när de tillverkades. Den regenerering som har ägt rum har varit så högklassig, att vi i dessa gamla masker faktiskt ha ett skydd för alla kända gaser, mot vilka en mask för ansiktet kan ge skydd. På samma sätt kommer naturligtvis den nyanskaffning, som nu sker, att hållas på toppen av vad som är möjligt att åstadkomma.

Sedan kan man naturligtvis alltid diskutera den gamla frågan om civilförsvarets behövlighet. Om riksdagen bestämmer sig för att vi inte skola uppehålla någon gasskyddsberedskap här i landet, är det kort och gott endast att säga, att på denna punkt kommer det att finnas en lucka i våra försvarsanstalter. Det betyder alltså, att redan ett i ett kritiskt läge framställt hot från en annan makt om stridsåtgärder i form av ett gasanfall skulle bli mycket svårt att motstå för den svenska statsledningen.

Jag tror att det ligger mycket i den karakteristik, som herr von Heland gav i början av debatten, när han sade att nästa krig kommer att bli ett förintelsekrig. Arten av de åtgärder, som nu förberedas ute i världen, tyder på att nästa krig kanske i ännu högre grad än det förra kommer att sätta in med åtgärder direkt mot civilbefolkning och bebyggelsecentra. Det finns enligt min mening ingenting som talar för att man då skall väja undan för ett gaskrig. När vi av uppgifterna utifrån världen veta, att man rustar sig med atombomber, när det ena uttalandet efter det andra göres om att man förbereder en bakteriologisk krigföring, som också i främsta rummet skulle komma att riktas mot samhällen och bebyggelsecentra — är det då någonting som talar för att man av något slags känsla för humanitet skulle komma att undvika just gaskrig?

Jag har sagt mig, att det är nödvändigt att bygga upp det civila försvaret på det sättet, att vi icke här få en lucka, där vi skulle komma att stå alldeles sårbara mot åtgärder från fiendens sida. Jag anser det vara lika naturligt att de

Anslag till gasskyddsmateriel m. m.

människor, som under ett krig framleva sitt liv i städer och tätorter — emedan de måste vara kvar där — skola ha gasskyddsmedel till sitt förfogande som att den stridande personalen i krigsmakten är utrustad med sådant skydd.

Därför tror jag att åtgärder på detta område äro nödvändiga, och den kritik, som i kammaren har riktats mot detta anslag, har icke kunnat förmå mig att personligen ändra uppfattning på den punkten. Jag tror inte att vi kunna komma undan anskaffning av gasskyddsmateriel.

Herr von HELAND: Herr talman! Jag märker att jag har samma uppfattning som herr statsrådet i praktiskt taget allt utom på en punkt, och den är mycket viktig.

Herr statsrådet säger, att om man inte skaffar denna gasskyddsmateriel, blir det en lucka i försvaret. Min uppfattning är emellertid, att den luckan stänger man inte genom att anskaffa gasmasker. Man bör i stället stänga den genom att utsprida befolkningen, neutralisera gaserna och stoppa fientliga flygmaskiner etc. Jag tror nämligen inte — jag vänder mig då mot herr Lundgren — att man om det blir ett gaskrig kan hoppas på att fienden använder gaser, som man vet att gasmasker skydda emot. Jag tror tvärtom att han kommer att tillgripa de värsta han har, och det är väl sådana gaser, som nu tillverkas hos stormakterna.

Jag kan som exempel nämna den gas, som jag talade om förut, nämligen tabun. Den är luktlös och ligger kvar inom området. Det är inte lätt för civilbefolkningen att veta, när man skall ta på sig gasmasken. Inandas man bara det minsta av tabun medför det genast döden. Och därtill komma gaser, som gasmaskerna inte skydda emot emedan de tränga in genom porerna. De gaser, som gå in genom porerna, tränga in i nervsystemet o. s. v. och förorsaka mycket svåra lidanden innan den angripne dör.

Därför menar jag, herr talman, fortfarande att luckan inte stänges genom att

Anslag till inköp av brandmateriel. — Anslag till barnmorskeläroanstalterna.

man anskaffar gasmasker. Den luckan borde stängas på ett annat sätt — om det över huvud taget går att stänga den fullständigt, vilket jag inte tror.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

*Punkten 165.***Anslag till inköp av brandmateriel.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Inköp av brandmateriel för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* m. fl. (I: 198) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 266), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit till Inköp av brandmateriel anvisa 1 670 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 198 och II: 266, i vad de berörde förevarande anslag, till Inköp av brandmateriel för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 198 och II: 266, i vad de berörde förevarande anslag, till Inköp av brandmateriel för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 2 170 000 kronor.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr *ANDERSON, IWAR*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkande propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 166—190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till barnmorskeläroanstalterna.

*Punkten 1.***Anslag till barnmorskeläroanstalterna.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för barnmorskeläroanstalterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

b) till Barnmorskeläroanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 157 600 kronor.

I motiveringen hade utskottet anført bland annat:

»I likhet med departementschefen finner utskottet det lämpligt, att såväl barnmorskeleverna som de barnmorskor, vilka genomgå repetitionskurs, erhålla undervisning i förebyggande födelsekontroll.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Rubbestad* och *Staxäng* ansett,

dels att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser icke den föreslagna undervisningen i förebyggande födelsekontroll fylla något sådant ändamål, att särskilda medel härför böra anvisas. Med hänsyn härtill böra anslagsposter till arvoden åt tillfälliga lärare vid envar av anstalterna minskas med 600 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag.»

dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för barnmorskeläroanstalterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

b) till Barnmorskeläroanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 156 400 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen, som går ut på att man icke vid barnmorskeläroanstalterna skall såsom särskilt läromne ha förebyggande födelsekontroll. Jag tycker att barnmorskorna skola vara till för att hjälpa barnen att komma till världen — icke för att hindra dem att komma till!

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den för-

Anslag till lantbruksnämnderna.

ra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckt motion om tillgodoseende av beredskapssjukhusens utrustningsbehov, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Anslag till lantbruksnämnderna.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att — förutom att medgiva vissa ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna och godkänna ändrad avlöningsstat — till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 6 275 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 254 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. samt II: 221 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Larsson* i Karlstad, likalydande;

2) I: 257 av herr *Gränebo* m. fl. och II: 316 av herr *Ericsson* i Näs m. fl., likalydande;

3) I: 255 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 325 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl., likalydande, vari hemställt, att sju egenhemsdirektörer hos lantbruksnämnderna måtte från och med den 1 juli 1950 överföras på indragningsstat samt att för detta ändamål måtte beviljas ett

Anslag till lantbruksnämnderna.

anslag av 103 000 kronor för nästa budgetår.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 255 och II: 325 ävensom med avslag å motionerna I: 254 och II: 221, såvitt nu vore i fråga, samt I: 257 och II: 316,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna som under punkten angivits;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 6 275 000 kronor;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1950 i enlighet med av utskottet angivna riktlinjer överföra sju egnahemsdirektörer å indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet.

Herr NORLING: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna punkt med anledning av utskottets enligt min mening alltför välvilliga förslag under punkten d), där utskottet föreslår att riksdagen skall bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1950 i enlighet med av utskottet angivna riktlinjer överföra sju egnahemsdirektörer å indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet.

Såsom motivering för detta utskottets ställningstagande har utskottet åberopat motioner i ämnet, där man bland annat har påpekat, att egnahemsdirektörernas nuvarande tjänstgöring hos lantbruksnämnderna innebär stark psykisk och fysisk påfrestning, emedan denna för både dem själva, deras omgivning och befolkningen i orten kommit att framstå som en degradering.

Man anser således från såväl motionärernas som utskottets sida, att det skulle vara förnedrande för en högre tjänsteman vid en omorganisation, som

göres av staten och som medför att hans befattning indrages, att han överföres till en befattning av lägre rang.

Man hör alltid sägas då det gäller högre tjänstemän, i synnerhet på chefsposter, att dessa poster äro mycket betungande för dessa tjänstemän. Nu är det fråga om sådana tjänstemän, som fått en lägre befattning. Då tar man det förhållandet som utgångspunkt för att säga, att tjänstgöringen på den lägre befattningen är så starkt påfrestande psykiskt och fysiskt för dessa f. d. direktörer, att de inte stå ut med arbetet under lantbruksdirektören.

Vid 1948 års riksdag förelågo liknande krav, som hade framförts motionsledes och som inneburo, att man skulle redan då överföra dessa tjänstemän till indragningsstat. Riksdagen hade emellertid en annan inställning vid det tillfället, men nu har tydligen utskottet låtit medömkans känslor tala, och nu föreslår man att man skall överföra dem på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet. Således skulle man här offra omkring 103 000 kronor årligen på dessa tjänstemän för att de inte skola vantrivas i det arbete, som de nu ha, och det enda arbete, de skulle få, skulle bestå i att utkvittera lönen. Jag anser för min del att även en f. d. egnahemsdirektör bör få finna sig i att bli placerad på en annan befattning vid en omorganisation, även om man skulle få en högre tjänsteman över sig.

Föregående års riksdag beslöt i ett liknande fall att bevilja tjänstemän, som voro på indragningsstat, löneökningar på upp till 3 800 kronor om året. Man gick således på den linjen, att man skulle öka lönen för tjänstemän, som inte hade något arbete utan hade helt arbetsfri inkomst. Jag anser att såväl i det fallet som i det av utskottet nu föreslagna fallet rimmar inställningen dåligt mot den stränga lönestoppspolitik, som enligt regeringens och riksdagens beslut tillämpas mot samhällets bebyggare i övrigt. Samtidigt strider det mot den propaganda, som man bedriver för att arbetare och tjänstemän skola anstränga sig för att fylla sin plats inom samhället. Det

kan inte sägas, att man i fråga om detta förslag följer den propagandan.

Med vad jag sagt vill jag, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Det var en viss överraskning att herr Norling skulle ingripa på denna punkt. Med den inställning, som han eljest brukar ha i sådana här frågor, hade jag knappast väntat det.

Jag tror inte att det är nödvändigt att från utskottets sida spilla många ord på den här punkten. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att utskottet såsom en förutsättning för att de f. d. egnahemsdirektörer, det här är fråga om, skola komma på indragningsstat i stället för övergångsstat uppställt, att de uppnått en ålder av 62 år. Förslaget innebär inte heller att man rubbar deras möjligheter att ta annan statstjänst. Det blir också bara fråga om en jämförelsevis liten merkostnad för staten.

I övrigt nöjer jag mig med att hänvisa till vad utskottet sagt i utlåtandet, och med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7—83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Anslag till hushållningssällskapen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssäll-

Anslag till hushållningssällskapen.
skapen: Omkostnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 3 100 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Persson, Helmer*, samt II: 121 av herr *Holmberg*, likalydande, vari hemstälts, att riksdagen måtte, i avvaktan på eventuell utredning rörande andra fördelningsgrunder än de nu gällande, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor; samt

2) I: 181 av herr *Näslund m. fl.* samt II: 222 av herr *Östlund m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemstälts, att riksdagen måtte besluta att som tilläggsanslag för bestridande av rese- och trakamentskostnader för hos Norrbottens och Västerbottens läns hushållningssällskap anställda befattningshavare under innevarande år anvisa ett belopp av 130 000 kronor att fördelas med 70 000 kronor till Norrbottens läns samt 60 000 kronor till Västerbottens läns hushållningssällskap.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser angående fördelning av anslagsmedel till bestridande av hushållningssällskapens omkostnader, varefter utskottet anförde:

»Såsom departementschefen framhål- lit äro verkningarna av dessa bestämmelser icke fullt tillfredsställande. Sålunda torde den del av anslaget, som enligt de nu gällande fördelningsgrunderna tillfaller Norrbottens och Västerbottens läns hushållningssällskap, icke stå i skälig proportion till de synnerligen stora omkostnader, som dessa sällskap måste vidkännas för reseersättningar till befattningshavarna på grund av de avsevärda avstånden inom länen och det i förhållande till övriga sällskap stora antalet konsulenter och instruktörer. En snar översyn av fördelningsgrunderna synes därför vara påkallad.

Anslag till hushållningssällskapen.

De båda nyssnämnda hushållningssällskapens ställning synes emellertid, såsom framhållits i motionerna I: 181 och II: 222, vara sådana att viktiga arbetsuppgifter löpa fara att hämmas av brist på medel till resor och traktement. I likhet med motionärerna anser utskottet därför, att dessa sällskap redan under budgetåret 1950/51 böra erhålla förstärkning av de för rese- och traktementskostnader avsedda medlen. Utskottet vill emellertid erinra om att under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område brukar beräknas ett särskilt belopp — hittills å 900 000 kronor — till produktionsfrämjande åtgärder på jordbrukets område i Norrland samt de delar av Kopparbergs och Värmlands län, där jordbrukets ställning är i stort sett likartad med dess ställning i Norrland. Denna post har under innevarande år disponerats med 500 000 kronor till hushållningssällskapen i dessa områden, därav 100 000 kronor till vardera av sällskapen i Norrbottens och Västerbottens län, samt med återstoden i huvudsak till ett antal mejeriföreningar. Enligt utskottets mening torde möjlighet finnas att tillgodose det ökade medelsbehovet för de båda sistnämnda hushållningssällskapen ur denna anslagspost, varför medelsanvisning för ändamålet icke torde behövas under den nu ifrågakvarande anslagspunkten.

Någon generell höjning av anslaget på sätt yrkats i motionerna I: 102 och II: 121 kan utskottet icke förorda.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt anfört under förevarande anslagspunkt föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 102 och II: 121, likalydande, samt motionerna I: 181 och II: 222, likalydande, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 3 100 000 kronor.»

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Utskottet har i sitt yttrande fram-

hållit, att det är motståndare till en generell höjning av omkostnadsanslaget till hushållningssällskapen, men likväl har utskottet inte kunnat komma ifrån att det är högst nödvändigt, att hushållningssällskapen i de län, som äro styvmoderligt behandlade i detta hänseende, redan under budgetåret 1950/51 böra erhålla förstärkning av de för rese- och traktementskostnader avsedda medlen.

Som jag sade vill utskottet inte vara med om en generell förhöjning av omkostnadsanslaget. I stället förutsätter utskottet, att nödvändiga medel skola erhållas från anslaget till produktionsfrämjande åtgärder inom angivna delar av vårt land. Den i och för sig positiva syn på saken, som utskottet här anlagt, är ju högst tacknämlig, och det är också sannerligen på tiden, att hushållningssällskapen i de områden, det här gäller, bli befriade från bekymren, hur de ekonomiskt skola göra det möjligt för de anställda tjänstemännen att fullfölja sina uppgifter.

Men vilka garantier finnas för att problemet provisoriskt skall kunna lösas i enlighet med vad utskottet här förutsätter? Naturligtvis kan det bara vara fråga om en provisorisk lösning, intill dess rättvisare fördelningsgrunder utarbetats, och jag skulle därför hemställa, att utskottets ordförande närmare preciserade möjligheterna för hushållningssällskapen att provisoriskt verkligen lösa frågan i enlighet med utskottets intentioner.

Med hänsyn till den positiva behandling, som denna fråga har fått inom utskottet, och då det betyder, att frågan löses i positiv riktning, yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Eftersom herr Persson inte gjorde något yrkande, skulle det kanske vara överflödigt att säga någonting utöver vad som är anfört i utskottets motivering. Jag vill emellertid framhålla, att motionärerna faktiskt ha fått sin vilja fram; de ha blivit tillgodosedda på det sätt som de ha önskat i sin motion. Det är bara

Anslag till ersättning för mistad fiskerätt m. m.

den skillnaden, att de ökade omkostnaderna enligt utskottets förslag skola bestridas med medel från anslaget till produktionsfrämjande åtgärder, som i flera år utgått till vissa hushållningssällskap. Under sådana förhållanden tycker jag sannerligen, att motionärerna kunde vara nöjda.

När nu utskottet gått in för att tillgodose motionärernas önsksningar, har utskottet utgått från att Kungl. Maj:t i en proposition, som kommer att föreläggas riksdagen med det snaraste i samband med den s. k. jordbruksregleringen, skall öka anslaget till produktionsfrämjande åtgärder från 900 000 till en miljon kronor, varigenom det inte göres någon inskränkning i detta senare anslag.

Jag tror inte att det är nödvändigt att ytterligare utveckla utskottets syn på frågan, utan jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 85—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121 och 122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 135.***Anslag till ersättning för mistad fiskerätt m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 54 600 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 176 av herr *Petersson, Emil*, och II: 213 av herr *Johnsson i Kastanjegården m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen under ifrågavarande anslagspunkt måtte bevilja ett skäligt ersättningsbelopp till förutvarande ägaren av ön Tjärö i Åryds socken för mistad fiskerätt och intrång.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 176 och II: 213, till Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 56 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Johnsson i Kastanjegården*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 176 och II: 213, till Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 61 100 kronor.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Det förefaller mig som om den förutvarande ägaren av ön Tjärö i Åryds socken inte kunnat tillräckligt hävda sin rätt. Vid närmare betraktande av hans papper finna nämligen åtminstone vi motionärer, att han tycks ha en viss rätt till ersättning för mistad fiskerätt. Då sådan ersättning utbetalats på andra håll, tycker jag att det kunde vara riktigt, att även denne man kunde få det.

Eftersom vi inte i dag ha tid till några långa motiveringar och vad jag nu anfört i korthet är vad vi vilja säga, ber jag att med hänvisning till den motivering, som lämnats av min medmotionär herr *Johnsson i Kastanjegården* i hans reservation, få yrka bifall till densamma.

Anslag till ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Vid behandlingen av ärendet hade utskottet tillgängliga de akter, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts framställning under ifrågavarande punkt. När det gällde förre ägaren av ön Tjärö i Åryds socken, Axel Andersson, ansåg utskottet, att det i det fallet inte kunde bli fråga om annat än ersättning för mistad rätt till strömmingsfiske — det var vissa bestämmelser som lågo till grund för detta uttalande — och på skäl som anföras i utskottsutlåtandet fann utskottet, att någon sådan ersättning ej kunde utgå till Andersson.

I fråga om gottgörelsen till Ruth Kjellberg ansåg utskottet i likhet med kammarkollegiet, att omständigheterna voro sådana, att hon på samma sätt som övriga delägare i ifrågavarande fiskevatten borde erhålla ersättning för mistad fiskerätt med ett såsom skäligt ansett belopp av 1 500 kronor. På grund därav borde enligt utskottets mening anslaget under punkten uppräknas till 56 100 kronor.

Då jag förutsätter att herr Petersson har läst handlingarna i det här målet, kan det väl inte vara nödvändigt att närmare omtala eller utveckla innehållet däri, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSSON, EMIL: Jag har läst vad jordbruksutskottets majoritet sagt, och jag får medge, att formellt är det naturligtvis riktigt. Men jag upprepar vad jag sade för en stund sedan: jag tror inte att Axel Andersson har kunnat med den kraft, situationen krävt, hävda sin rätt. Jag tycker då att man kan bortse från formaliteter och ge mannen dessa 5 000 riksdaler på samma sätt som en hel del andra medbröder i landet ha fått ersättning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr TJÄLLGREN: Jag kan hålla med herr Petersson om att man inte behöver alltför mycket hålla på formaliteter, och jag tror att vi kunna säga, att i jordbruksutskottet äro vi inte heller av den me-

ningen, att man bör göra det. Men i det här fallet hade ett frångående av formaliteterna faktiskt inneburit en viss risk för konsekvenser, som hade kunnat bli besvärliga för både utskottet och riksdagen. Det var av den anledningen som vi valde utvägen att inte tillstyrka någon ersättning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Emil*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 135, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 184, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.;

nr 187, angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen, m. m.;

nr 189, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 190, angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden; och

nr 193, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till barnmorskeläroanstalterna.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 96, till Konungen i anledning av väckta motioner om rätt för de i riksdagen representerade partierna att stämpelfritt erhålla ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

För att delta i Interparlamentariska unionens förestående sammanträde i Monaco får undertecknad härmed an-

hålla om ledighet från riksdagsgörömlen under tiden 29 mars—18 april.

Stockholm den 29 mars 1950.

A. Holmbäck.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 412, av herrar *Holmbäck* och *Nerman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 413, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 414, av herrar *Aman* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 415, av herrar *Sten* och *Sandler*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.;

nr 416, av herr *Norling* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 417, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 418, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 419, av herr *De Geer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken, m. m.;

nr 420, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 421, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltig-

het av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 422, av herr *Svedberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter, m. m.;

nr 423, av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Persson, Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen;

nr 424, av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande

av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen; ävensom

nr 425, av herr *Fahländer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.06 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 mars eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 136—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Anslag till väg- och flottledsbyggnader.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 268 av herr *Gränebo* m. fl. och II: 326 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., vari hemställt, att ifrågasvarande anslag måtte för budgetåret

1950/51 anvisas med ett till 4 000 000 kronor förhöjt belopp.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 268 och II: 326, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herr *Carl Sundberg*, som dock ej antytt sin mening;

b) av herrar *Tjällgren, Bror Nilsson* och *Norup* vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 268 och II: 326, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Under denna punkt har från bondeförbundets sida väckts motioner i båda kamrarna om en höjning av anslaget till bidrag för byggande av skogsvägar å enskild mark från det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 2,2 miljoner kronor till 4 miljoner kronor.

Skogen har ju numera en oerhört stor betydelse för vårt lands ekonomiska ställning och likaså för vårt folks försörjning och för uppehållet av vår levnadsstandard. Skogsprodukterna äro vad kvantiteten beträffar de värdefullaste exportprodukter vi ha här i landet. Det är därför nödvändigt att vi göra allt vi kunna för att tillvarata dessa värden och för att hålla skogens avkastning vid makt. För ett rationellt skogsbruk är det emellertid nödvändigt att det finns vägar och att dessa vägar underhållas och förbättras, så att vi kunna utnyttja skogen på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.

Det belopp, 2,2 miljoner kronor, som av Kungl. Maj:t äskats för ifrågavarande ändamål, är därför inte tillräckligt. Det erfordras ett betydligt högre anslag. Detta har också understrukits såväl av Kungl. Maj:t som utskottet, men man har i nuvarande läge tydligen inte ansett sig kunna gå längre än som här föreslagits.

1936 års skogsutredning, som i sitt år 1943 avgivna betänkande utredde behovet av såväl vägar som åtgärder över huvud taget för tillvaratagande av skogens avkastning, ansåg att det för den närmaste tioårsperioden skulle behövas ett årligt anslag från staten av 4 miljoner kronor såsom bidrag till byggande av skogsvägar. Skogsstyrelsen har också i sina anslagsäskanden till innevarande års riksdag hemställt om ett belopp av 4 miljoner kronor för ifrågavarande ändamål. Av ekonomiska skäl har emellertid statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet begränsat sig till 2,2 miljoner kronor, vilket belopp av utskottsmajoriteten tillstyrkes. Jag anser likväl, att ett större belopp skulle komma till god användning. Vi veta ju, att skogsarbetarna ha ett i stor utsträckning

Anslag till väg- och flottledsbyggnader.

säsongbetonat arbete, särskilt i de norra delarna av landet, och det kan därför vara mycket lämpligt att man har arbetsmöjligheter för dem under den tid av året, då de inte äro upptagna med skogsavverkning och andra skogsarbeten. Om konjunkturerna skulle växla, är det vidare av vikt, att man har möjlighet att bedriva dessa vägbyggen i något raskare takt än vad de statsbidrag, som nu föreslagits av utskottet, ge möjlighet till.

Detta är anledningen till att vi inom det parti jag tillhör ansett det nödvändigt att göra framställning om ett något högre belopp under förevarande punkt. Till utskottets utlåtande har fogats en reservation, undertecknad av herrar Tjällgren, Bror Nilsson och Norup, i vilken yrkas, att anslaget skulle sättas till 4 miljoner kronor. Reservanterna ha däri understrukit de motiv, som kunna anföras för denna höjning, även om det skett i koncentrerad form, och jag behöver inte upprepa dessa.

Med vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till nämnda reservation.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! När den skogligt inriktade allmänheten fick del av årets statsverksproposition i vad den avser anslaget till skogsvägbyggnader och därvid kunde konstatera, att departementschefen föreslagit en höjning av detta anslag med närmare 50 procent i förhållande till anslaget för innevarande budgetår, eller från 1,5 till 2,2 miljoner kronor, väckte detta inom nämnda kretsar stor tillfredsställelse. Visserligen är det faktiska behovet för detta ändamål väsentligt mycket större, större till och med än det behov, som redovisats av motionärerna och sedan av reservanterna i den reservation, för vilken herr förste vice talmannen har gjort sig till talesman, men när man vet att geddesyxan på grund av det beträngda ekonomiska läget gått synnerligen hårt fram även över mycket legitima och välmotiverade anslagsäskanden, får man vara glad över att den inte gått fram även

Anslag till väg- och flottledsbyggnader.

över skogsväganslaget, utan till och med tillåtitt en välbehörlig förstärkning av detsamma.

Det är av denna anledning, herr talman, som vi inom högern inte ansett oss böra väcka någon motion om en ytterligare förhöjning av anslaget. Annars är jag den förste att vilja vitsorda den stora betydelsen, inte minst ur nationalekonomisk synpunkt, av att skogsvägar anläggas för att möjliggöra avverkning även av klenare dimensioner i avlägset belägna skogstrakter. Särskilt har detta stor betydelse för Norrland, vars industri därigenom skulle kunna förse med ytterligare råvaror, när nu dessa allmera börjat sina inom de områden, där man med hittillsvarande transportmöjligheter kunnat verkställa avverkningar.

Jag kan i övrigt helt instämma i den motivering och de synpunkter, som här framförts dels av herr förste vice talmannen, dels i motionen, men på grund av de skäl, som jag angivit, anser jag mig, herr talman, inte kunna biträda reservationen, utan ansluter mig till utskottet och yrkar bifall till dess förslag.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Även utskottsmajoriteten är ju intresserad av att vi få största möjliga anslag för ifrågakvarande ändamål, men utskottet har likväl stannat för Kungl. Maj:ts förslag, eftersom detta ändå, såsom herr Sundberg sade, innebär en höjning av anslaget för innevarande budgetår med 700 000 kronor. Vi ha ansett, att med den arbetskraft, som står till buds, och med den återhållsamhet, som man fått lov att iakttaga på alla områden, med påföljd att man i budgeten fått vara restriktiv även på mycket viktiga områden, är detta belopp på 2,2 miljoner kronor det mesta man kan våga sig på.

När nu herr Sundberg såsom den intresserade skogsrepresentant han är ändå har kunnat stanna för det förslag, som utskottsmajoriteten kommit med, är jag övertygad om att vi äro på säker mark. Om vi kunna utnyttja detta anslag och tillvarataga alla möjligheter till ett vidare utbyggande kommande år, är

jag också övertygad om att vi skola kunna fortsätta på det sätt varpå det hela lades upp i den utredning, som ligger till grund för detta anslag.

Det är klart att man från olika håll söker få största möjliga anslag och att man har sina hjärteangelägenheter, som man försöker få tillgodosedda, men vi måste ju också räkna med det ansträngda ekonomiska läget. Vi ha av den anledningen inte vågat föreslå ett högre belopp. Jag trodde också utskottet skulle bli enigt på denna punkt, då det ju inte var så stora stridigheter inom utskottet i denna fråga. Det var först i sista stund som denna reservation kastades fram, där man begärde en höjning av anslaget till 4 miljoner kronor mot de 2,2 miljoner kronor, som departementschefen föreslagit.

Jag har inte trott att reservationen var så allvarligt menad, ty då hade man väl kämpat litet mera kraftigt för den i utskottet. Det förelåg emellertid en motion i frågan. Och nu märker jag i dag — särskilt när gruppordföranden för bondeförbundet här träder fram och talar för en höjning av anslaget — att det var litet mera allvarligt menat. Men jag anser, att man i utskottet gärna kunde ha fört fram detta krav något kraftigare, så att man fått det bättre genomdiskuterat.

Jag har i övrigt inte någonting att tillägga, utan yrkar bifall till jordbruksutskottets utlåtande på denna punkt.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Herr förste vice talmannen har ju redan utvecklat de skäl, som legat till grund för reservanternas ståndpunkt, och det är därför kanske onödigt att jag tar till orda, men eftersom jag står som reservant skulle jag vilja säga några ord.

Det är med en viss förvåning jag konstaterar, att herr Sundberg, som eljest brukar yrka på höjning av de anslag, som gälla skogen och skogsvårdande åtgärder i allmänhet, i detta fall ställt sig på den motsatta sidan, men herr Sundberg har väl haft sina skäl för det, och jag skall inte kritisera honom därför.

Anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser.

Vad sedan beträffar herr Anderbergs uttalande, att inte vårt förslag framfördes med tillräcklig styrka i utskottet, vill jag säga, att det ju förelåg en motion i frågan, vilket också herr Anderberg nämnde, och denna hade naturligtvis lästs av alla utskottsledamöter. Vi ansågo det därför inte nödvändigt att närmare gå in på denna motion, till vilken vi i alla fall yrkade bifall redan på ett tidigt stadium. Därför tror jag det är ett misstag av herr Anderberg att säga, att det var på ett senare stadium som dessa synpunkter framfördes. Det vill jag rätta till.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på att skogsstyrelsen i sina anslagsäskanden begärt, att anslaget skulle höjas till 4 miljoner kronor, därvid styrelsen åberopat, att 1936 års skogsutredning i ett avgivet betänkande uppskattat det årliga behovet för detta ändamål under en tioårsperiod till 4 miljoner kronor. Erfarenheterna ha emellertid visat, säger skogsstyrelsen, att detta belopp inte har varit tillräckligt.

Sedan vill jag såsom ett tillägg till herr förste vice talmannens yttrande framhålla, att byggandet av skogsvägar ju utgör ett mycket viktigt led i skogsbrukets rationalisering, som det i dessa tider talas så mycket om. Därigenom minskas nämligen arbetskraftsbehovet vid virkets utdrivning samtidigt som transportkostnaderna sänkas. Jag vågar också säga, att dessa skogsvägar ofta ha stor betydelse även i andra avseenden än när det gäller själva framforslingen av virke. När en skogsväg har byggts blir det en hel del människor som få nytta av vägen, människor som bo långt inne i skogarna på avlägsna orter och som sakna andra vägar. I många fall kommer således en skogsväg att ersätta en ödebygdsväg eller en enskild utfartsväg, och det måste vara till nytta för denna befolkning.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna fråga, utan instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som

därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 174.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 175.

Anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionen I: 182, till Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 265 000 kronor.

I motionen I: 182, av herr *Persson, Helmer*, hade hemställts, att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 436 250 kronor ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt omarbetning av nuvarande statsbidragsbestämmelser för skogsbrukskurser.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Under den nu föredragna punkten upptas frågan om bidrag till skogsbrukskurser.

Utskottet anser i likhet med skogsstyrelsen, att skogsbrukskursernas verksamhet har försökskaraktär och att sedan erfarenhet numera vunnits på området medel böra beräknas till en ökad sådan verksamhet. Departementschefen är i stort sett av samma uppfattning, och därmed önskar man väl understryka 1949 års riksdagsbesluts betonande av försökskaraktären hos den skogliga yrkesundervisningen.

Skogsvårdsstyrelserna däremot räkna redan nu med en betydlig utökning av

Anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser.

verksamheten och äska för den skull ett anslag av i runt tal 436 000 kronor, vilket belopp även jag upptagit i min motion. Skogsstyrelsen anser emellertid, att en anslagstilldelning av 375 000 kronor är tillräcklig för denna verksamhet. Man får väl dock utgå från att skogsvårdsstyrelserna bäst känna till vilka behov som föreligger för ett framgångsrikt bedrivande av dessa skogsbrukskurser.

Ur det statliga anslag, som utgår, får icke ersättning utbetalas till kursdeltagarna för inkvartering och utspisning, vilket givetvis skapar stora svårigheter för denna kursverksamhet. Skogsvårdsstyrelserna — i varje fall en del av dem — ha därför försökt ordna verksamheten genom lokala bidrag, och 1949 års riksdagsbeslut räknar tydligen med dessa lokala bidrag såsom nödvändiga för bestridande av kursdeltagarnas kostnader för logi och kost. I varje fall hade skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län till 1949 års landsting hemställt om ett anslag på 38 000 kronor för denna verksamhet, men med hänsyn till landstingets ansträngda ekonomi kunde endast 10 000 kronor beviljas. Jag är av den uppfattningen, att skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län för att framgångsrikt kunna bedriva denna verksamhet skulle ha varit i behov av dessa 38 000 kronor.

Det heter att vi bedriva försöksverksamhet och att det blir riktningsgivande för storleken av de framtida anslagen, hur den utfaller. Ja, här erinrar jag mig en tämligen bekant historia om en bonde, som skulle vänja sin häst av med att dricka och äta. Först skulle han vänja av hästen att dricka och sedan att äta. Efter fyra dagar utan någonting att dricka var hans häst död, och bonden gjorde sorgmodigt den reflexionen: »Min Brunte, hade jag anat, att du skulle dö, så hade jag också lärt dig sluta upp med att äta.» Konsekvensen i fråga om skogsbrukskurserna kan bli densamma. Verksamheten måhända misslyckas av brist på nödiga medel, och då kommer väl utskottet att säga: »Hade vi anat detta, skulle vi över huvud taget inte ha föreslagit några medel till skogsbrukskurserna.»

Man säger, att lokala bidrag måste till för att deltagarna i skogsbrukskurserna skola kunna komma i åtnjutande av inkvartering och utspisning, men är det riktigt att under sådana förhållanden ålägga exempelvis landstingen att satsa pengar på denna verksamhet? Enligt min uppfattning är det fel. Ur den svenska skogen hämtas det största kapitalet. Vinsterna stanna i regel icke i de områden av landet, som främst svara för den svenska exporten. Sett från den synpunkten och med hänsyn till det förhållandet, att de norrländska landstingen äro oerhört ekonomiskt pressade, är det ett rättvisekrav av första ordningen, att staten helt bekostar de skogsbrukskurser som här avses.

Med hänsyn till vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig avgivna motionen i ärendet.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra någon invändning mot vad herr Persson anfört beträffande behovet och nyttan av dessa skogsbrukskurser. Tvärtom tror jag mig kunna säga, att alla inom utskottet voro av den uppfattningen, att dessa kurser äro synnerligen välbehöfliga och nyttiga.

Denna verksamhet fick emellertid sin utformning så sent som vid 1949 års riksdag, och i samband därmed betonades — vilket också utskottet framhåller — att verksamheten till en början skulle ha försökskaraktär och att, sedan någon erfarenhet på området vunnits, medel borde beräknas till en ökad sådan verksamhet. Med hänsyn till att tillräcklig erfarenhet ännu saknas i fråga om denna verksamhet har utskottet ansett det för tidigt att nu höja anslaget i enlighet med yrkandet i motionen.

Det är huvudsakligen de skäl jag här angivit som legat till grund för utskottets ståndpunktstagande i denna fråga, och med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag vill helt kort replikera herr Tjällgren och säga, att försökskaraktären hos denna kursverksamhet inte står i någon motsättning till kravet på att staten skulle helt bekosta densamma, så att exempelvis de ungdomar i Norrbotten och Västerbotten, för att inte säga hela Norrland, som önska bevista kurserna, verkligen få de ekonomiska möjligheterna att göra det. Nu har man helt bekvämt — för övrigt i gammal känd stil — lastat över det hela på landstingen, men förr eller senare måste det ta en ända med förskräckelse, att riksdagen fattar beslut om reformer, men samtidigt lastar huvudbördan på landstingen.

Herr **GRYM**: Herr talman! Jag skall endast säga några få ord.

Jag är i många stycken överens med herr Helmer Persson. Vi sitta ju i samma landsting och äro för övrigt medlemmar av det utskott, där dessa ärenden om den skogliga yrkesundervisningen behandlas.

Jag fäste mig vid att herr Helmer Persson sade, att landstinget blir ålagt av statsmakterna att bidraga till kostnaderna för den skogliga yrkesundervisningen. Detta är nog inte riktigt, utan landstinget har ju fullkomlig frihet att bevilja medel eller att avstå därifrån.

Det är riktigt, som herr Helmer Persson säger, att skogsvårdsstyrelsen i vårt län hade begärt 38 000 kronor och att utskottet tillstyrkte 10 000 kronor, vilket förslag enhälligt antogs av landstinget. Men nu såg jag alldeles nyss i jordbruksutskottets utlåtande — och herr Helmer Persson kan lätt kontrollera det själv — att utskottet inte på något sätt söker göra gällande, att landstingen böra åtaga sig uppgifter av detta slag. Utskottet säger: »Därvid synes dock kostnaden för verksamheten i nuvarande läge skäligen böra hållas inom gränserna för den av Kungl. Maj:ts föreslagna medelsanvisningen.» Detta är en ganska bra fingervisning för oss, herr Persson. När vi nästa år sammanträda i landstinget och

i utskottet där, skulle vi ju kunna åberopa detta jordbruksutskottets yttrande och kanske till och med avstyrka skogsvårdsstyrelsens anslagsäskande. Nu är det ju inte så säkert att vi göra det, men vi skulle i det fallet kunna åberopa jordbruksutskottets yttrande.

Jag vill alltså ha sagt, att det kanske vore lika gott att vi i landstingen när det gäller sådana här saker försökte hålla oss inom den ram, som statsmakterna utstaka. I det långa loppet kan det inte vara lämpligt att till exempel vi i Norrbottens läns landsting, med vårt ekonomiskt synnerligen beträngda läge, utöka de av statsmakterna anvisade beloppen, hur behjärtansvärda ändamål det än gäller. Jag tror att det kunde vara skäl i, herr Persson, att vi i vårt landsting visade litet större fasthet när det gäller att ta ställning till anslagsäskanden av detta slag.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Endast en kort replik till herr Grym!

Herr Grym menade att jag sagt, att landstinget blir ålagt att bidraga till den skogliga yrkesundervisningen. Reellt — om också kanske inte formellt — blir det så. Herr Grym torde erinra sig, att när skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län begärde anslag av landstinget till denna verksamhet, sades det ganska uttryckligt ifrån att det lokala bidraget egentligen var en grundförutsättning för att man skulle kunna bedriva denna kursverksamhet. Detta säger ju ganska tydligt vem som har rätt, herr Grym eller jag.

Det förvånar mig, att herr Grym vill liksom bryta udden av vad jag här har sagt, ty det resonemanget plägar ju inte herr Grym föra eljest i landstinget, när han talar om nödvändigheten av att statsmakterna påtaga sig större ansvar och inte lägga det hela på landstingen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation. — Om nöjesskattens förstatligande. den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 176—185.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 186.

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

I förevarande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 274 och II: 317,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantmäteriets distriktsorganisation, som under punkten angivits;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantmäteriets distriktsorganisation, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Lantmäteriets distriktsorganisation: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 9 475 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 274 av herr *Sundberg, Carl*, m. fl., samt II: 317 av herr *Ericsson* i Näs m. fl., hade yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om upprättandet av en speciell skiftesorganisation för Kalmar län.

Vid punkten hade reservation anmälts av herr *Carl Sundberg*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! De skäl lantmäteristyrelsen har anfört för inrättandet av en särskild skiftesorganisation i Kalmar län — redovisade i de motioner, som äro väckta i andra kammaren av herr *Gunnar Ericsson* i Näs m. fl. och i första kammaren av mig — synas mig så övertygande, jag skulle nästan vilja säga ovederläggliga, att knappast någon — statskontoret naturligtvis dock undantaget — borde kunna

känna sig manad att försöka bestrida dem. Det må vara nog att erinra om att det i Kalmar län finns byar om en sammanlagd areal av inte mindre än 44 000 hektar, som ännu i dag inte blivit föremål för skifte.

Departementschefen har insett och erkänt svårigheterna i detta fall för oss i Kalmar län, men han har inte ansett sig kunna framlägga proposition om en särskild skiftesorganisation för detta län, eftersom han i år föreslagit en sådan organisation för Kopparbergs län. När emellertid detta län nu får sin särskilda skiftesorganisation — som uppenbarligen är ytterst välbehövlig — vill jag hoppas att Kalmar län nästa år inte blir bortglömt, utan att departementschefen då är vänlig att ha detta län i åtanke och framlägger en proposition om inrättande där av en särskild skiftesorganisation.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 187—215.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 216.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion om avdragsrätt vid taxering för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om nöjesskattens förstatligande.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om nöjesskattens omändring till en helt statlig skatt.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 92 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 63 av herr *Hansson* i Skegrie

m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att nöjesskatten skulle helt förstättligas från och med den 1 juli 1950, samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att föranstalta om skyndsamt utredning angående de praktiska angelägenheter beträffande redovisning, kontroll m. m., som därvid bleve aktuella.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 92 av herr Bengtson m. fl. och II: 63 av herr Hansson i Skegrie m. fl. om nöjesskattens omändring till en helt statlig skatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Vigelsbo*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr BENGTON: Herr talman! I vår kommunala skattelagstiftning ha vi strävat efter att ordna det så, att skatten tillfaller den kommun, där den beskattade är bosatt, och den nu ifrågakvarande motionen syftar till att fullfölja denna linje.

Enligt den nuvarande ordningen är det mera en tillfällighet, var nöjesskatten kommer att hamna. Finns ett nöjesetablissemang inom en kommun, får den tillgodogöra sig nöjesskatt inte bara från den egna kommunens medlemmar utan också från kringliggande kommuners. Man kan dock urskilja en rätt bestämd olikhet när det gäller vilka delar av landet som gynnas genom den nuvarande nöjesskattelagstiftningen. Nöjesetablissemangen finnas i regel i tätorterna, och det framgår av Svenska stadsförbundets yttrande, att städernas inkomst av nöjesskatt under år 1949 preliminärt beräknas till 14,6 miljoner kronor. De egentliga landskommunernas inkomst av nöjesskatt var år 1946, enligt de uppgifter jag erhållit från Svenska landskommunernas förbund, 2,4 miljoner kronor, och köpingarnas inkomst av nöjesskatt var 602 000 kronor. Det är mot denna principiellt oriktiga fördelning till landsbygdens nackdel som vi ha vänt oss.

Om nöjesskattens förstättligande.

Mot tanken att förstättliga nöjesskatten har man invänt, att kommunerna ha räknat med denna inkomst och att det därför är svårt att genomföra en ändring. Vi hade därför tänkt oss att det just nu, när man genomför den nya kommunindelningen, hade varit lämpligt att ändra nöjesskatten och göra den helt statlig. Det kan i viss mån vara riktigt vad utskottet säger, att den nya kommunindelningen leder till en utjämning, men detta gäller dock endast för begränsade områden. Felet med den oriktiga fördelningen mellan huvudgrupperna — tätorterna och den rena landsbygden — kvarstår i alla fall. Kunde man få nöjesskattemedlen i sin helhet förstättligade, såsom vi ha föreslagit, och sedan överförda till en kulturfond, hade möjligheterna till en riktigare fördelning blivit helt andra.

Jag framställer inte något yrkande, herr talman, men jag har med dessa ord ytterligare velat understryka, att fördelningen av nöjesskattemedlen enligt min uppfattning är oriktig.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Trots att den föregående talaren inte ställde något yrkande, vill jag inte underlåta att i någon mån belysa de synpunkter han anlägger på denna fråga.

Herr Bengtson säger, att motionen, för vilken han uppenbarligen har starka sympatier, skulle innebära en förbättring av det nuvarande förhållandet så till vida, att nöjesskatten skulle komma att tillfalla den kommun, där de skattebetalande medborgarna äro bosatta. Jag har den uppfattningen, att motionens yrkande i stället skulle innebära en försämring härvidlag. Ett bifall till motionen skulle ju medföra, att inte heller de kommuner, som nu få uppbära den andel av nöjesskatten som nu tillkommer dem, skulle få behålla den, utan deras del av nöjesskatten skulle eventuellt fördelas också på kommuner, som inte på något sätt lämnat sitt bidrag till den influtna nöjesskatten.

Herr Bengtson tror att man skulle kunna tillgodose kommunernas intres-

Om nöjesskattens förstatligande.

sen genom att överföra nöjesskattemedlen till en kulturfond, ur vilken sedan anslag skulle lämnas till de olika kommunerna, vare sig nöjesskatt där hade uppburits eller icke. Vi ha för närvarande en dylik kulturfond i detta land — den till vilken vissa delar av lotteri-medlen ansås — och jag föreställer mig att herr Bengtson inte är alldeles okunnig om det utomordentliga missnöje, som tidigare inte utan skäl har rått och som alltjämt råder med fördelningen av dessa lotterimedel till de kommuner, som skulle kunna vara i behov av sådana medel men som inte ha samma möjligheter att hålla sig framme som de större tätorterna och städerna. Jag är rädd att fördelningen av medel från den i motionen föreslagna kulturfonden skulle bli föremål för missnöje på ungefär samma sätt.

Jag tror vidare, att herr Bengtson underskattar den betydelse nöjesskattemedlen nu ha även för landsbygdskommunerna. Jag har roat mig med att göra en undersökning av hur det förhåller sig i några av de kommuner, som gränsa intill den stad där jag är bosatt. Under år 1949 utgjorde sålunda i Alfta kommunens behållna andel av nöjeskatten mellan 13 000 och 14 000 kronor. Dessa pengar gå till den allmänna kommunalkassan, och det betyder ungefär 15 öre per skattekrona. I en annan kommun, Ovanåker, rörde det sig om en summa av 12 000 kronor, och i en tredje kommun, Arbrå, om 10 000 kronor, o. s. v. Jag har en mycket stark känsla av att nöjesskattemedlen i varje fall för dessa landskommuner ha så pass stor betydelse, att man mycket ogärna skulle se ett förstatligande.

Det är alltså en överdrift, då man gör gällande att landskommunerna inte ha något intresse av att behålla nöjesskatten. Den har betydelse för kommunernas ekonomi, och det förhållandet kommer att framträda så mycket klarare då kommunerna, på grund av det förslag om ändrade Ortsavdrag som riksdagen har att vänta, komma att utsättas för påfrestningar i fråga om sitt skatteunderlag, som i vissa avseenden

torde bli ganska kännbara för kommunerna. Att under sådana förhållanden föreslå åtgärder, som ytterligare skulle försvaga kommunernas ekonomi, ha vi inom utskottet ansett vara oriktigt, och det konstaterar för övrigt också Svenska landskommunernas förbund i sitt yttrande.

Jag har velat påpeka detta, herr talman, och ber att med hänvisning till det anförda och till utskottets motivering få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON: Herr talman! Man kan visserligen säga som utskottets ärade vice ordförande, att kommunerna inte skulle få dessa nöjesskattemedel om man toge in dem till en fond, men jag vill å andra sidan framhålla, att alla kommuner skulle ha möjlighet att få medel ur denna fond, och därför kan man i alla fall tänka sig att det skulle bli en rättvisare fördelning. Som det nu är, finns det ingen möjlighet för en kommun att gå till en annan och begära att få någon del av nöjesskatten där.

Det är klart att man kan dra fram enstaka exempel på kommuner, som ha fördel av nöjesskatten nu, men sådana fall ändra inte förhållandet i stort, som jag här har belyst med siffror, nämligen att städerna haft 14,6 miljoner kronor i nöjesskatt mot 2,4 miljoner kronor för landskommunerna. Dessa siffror måste ändå betyda, att städerna ha den största fördelen av den nuvarande ordningen, och det är särskilt detta vi ha velat komma till rätta med.

Vad beträffar fördelningen av lotteri-medlen har inte minst mitt parti ständigt haft anledning att uttrycka missnöje, men inte heller detta är något skäl som särskilt talar för att man inte skulle söka åstadkomma en rättelse just i det här fallet.

Jag tror inte man kan komma ifrån det faktum, som jag här särskilt har velat understryka, nämligen att fördelningen för närvarande inte är bra utan ger ett sämre utgångsläge för landsbygden. Detta faktum rubbas inte av att man drar

fram strödda exempel från socknar, som haft någon fördel av den nuvarande ordningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 6, angående användande av riksbankens vinst för år 1949 m. m.; och

nr 7, i anledning av väckt motion angående viss ändring av riksbankens sedeltyper.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande persontaxor på statens järnvägar;

nr 13, i anledning av väckt motion angående kompetensbestämmelser för dem som handhåva enskilda vårdhem för sinnessjuka; och

nr 14, i anledning av väckt motion om popularisering av den officiella statistiken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om kommunala investeringsliggare.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående prövning av frågan om kommunala investeringsliggare.

Om kommunala investeringsliggare.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 344, hade herr *Lundqvist* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att 1946 års kommunallagstiftningskommitté måtte upptaga till prövning frågan om kommunala investeringsliggare i anslutning till i motionen skisserade linjer.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motion nr 344 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Lundqvist*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! I sina yttranden över motionen vitsorda såväl Svenska stadsförbundet som Svenska landstingsförbundet värdet av åtgärder i den riktning, som motionen åsyftar. Förbunden anse emellertid, att redan nu gällande lagstiftning gör det möjligt för kommunerna att vidtaga dessa åtgärder. Stadsförbundets styrelse förklarar sig också komma att ta initiativ för att animera kommunerna att genomföra de åtgärder, som ha berörts i motionen.

Under sådana förhållandena har ju syftet med denna motion redan uppnåtts, även om riksdagen nu i enlighet med beredningsutskottets förslag kommer att avslå motionen. Jag kan bara beklaga, att inte Stadsförbundet tidigare har tagit något initiativ i denna riktning. Hade så skett, skulle denna motion aldrig ha behövt väckas.

Jag har inte något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om beredande av skydd åt beteckningen sjukgymnast, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om viss utvidgning av nyetableringssakkunnigas uppdrag.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete;

nr 18, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.; och

nr 19, i anledning av väckt motion om utredning angående levnadsbetingelserna för befolkningen i vissa samhällen i Arjeplogs kommun.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen dessa beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om viss utvidgning av nyetableringssakkunnigas uppdrag.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av de s. k. nyetableringssakkunnigas uppdrag.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 191, hade herr *Petrén* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att de s. k. nyetableringssakkunniga måtte erhålla i uppdrag att verkställa utredning rörande möjligheterna att vid planering av nya bostadsområden i städer och andra samhällen tillgodose önskemålet, att butikshandel kunde ske under fri konkurrens, samt att inkomma med de förslag till åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat:

»Nyetableringssakkunniga ha i enlighet med sina direktiv till behandling upptagit jämväl de i motionen berörda spörsmålen och ha förklarat sig ha för avsikt att, om de finna anledning därtill, framlägga förslag till åtgärder. Utskot-

tet, som anser det vara av vikt att hit hörande problem bli allsidigt belysta, utgår ifrån att så kommer att ske genom den sålunda pågående utredningen.

Utskottet finner därför särskild skrivelse med hemställen i enlighet med motionen överflödigt och hemställer, att motion nr 191 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Reservation hade anförts av herr *Lundqvist*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Jag delar helt naturligt utskottets uppfattning, att det är av stor vikt att få en allsidig belysning av de problem, som det här gäller. Ingen lär kunna förneka, att man för närvarande från de kommunala myndigheternas sida på många håll i landet driver en politik, då det gäller fördelningen av affärslokaler mellan de olika företagsformerna, som inte bygger på den opartiskhet som man har rätt att fordra. Jag finner det angeläget, att möjligheterna till en verkligt fri konkurrens på detta område upprätthållas. På den vägen beredes allmänheten de största utsikterna att få sina intressen bäst tillgodosedda. Jag är inte heller alldeles övertygad om att det är enbart lyckligt att skapa alltför stora affärer och alltför stora affärsområden. Flera mindre affärer kunna säkerligen många gånger vara till större fördel för allmänheten.

Under den ingående överläggningen i utskottet i denna fråga har det framkommit, att man åtminstone på vissa håll inom landet har lyckats ordna frivilliga överenskommelser mellan konsumtionsföretag och privata företag på ett, som det vill förefalla, både smidigt och ändamålsenligt sätt, samtidigt som också befolkningens intressen blivit vederbörligen tillgodosedda av de kommunala myndigheterna. Enligt mitt förmenande vore det synnerligen glädjande, om man i större utsträckning kunde ordna dessa frågor på samma sätt som här har skett. Tvångsingripanden från de kommunala myndigheternas sida på detta område förefalla mig vara en styggel-

Om viss utvidgning av nyetablerings-sakkunnigas uppdrag.

se, som man fortast möjligt bör söka bli kvitt.

Jag hoppas därför att nyetablerings-sakkunniga utan onödig tidsutdräkt ta sig an denna viktiga fråga och att en god och snar lösning också skall kunna vinnas. I den förhoppningen yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Mig synes det som om både motionären och en av remissinstanserna, nämligen Sveriges köpmannaförbund, här ha gjort en mycket stor sak av någon enstaka händelse, som möjligen kan ha inträffat i landet.

Mig veterligt försöker man allmänt vid fördelningen av affärslokaler i de nya bostadsområdena att skapa möjligheter för de olika företagsformerna att bedriva sin verksamhet. Jag är övertygad om att man söker upprätthålla den fria konkurrens, som väl alla äro bestämda anhängare av. Det har så vitt jag vet någon gång förekommit, att en av företagsformerna ansett sig otillbörligt gynnad på den fria företagsamhetens bekostnad. Detta har då varit dikterat av omständigheter, som man nog i och för sig kan diskutera.

Men sådana enstaka exempel äro någonting helt annat än de generella omdömen, som man har fällt inte bara i motionen utan också i Köpmannaförbundets yttrande, där det rent av göres gällande, att man inom den allmännyttiga bostadsföretagsverksamheten, som ju i regel bedrivs i kommunal regi, skulle ha systematiskt undanträngt en viss företagsform inom köpenskapen. Jag bestrider att de kommunala myndigheterna skulle ha någon tendens att upphäva den fria konkurrensen. Ännu mindre kan man enligt min mening påstå, att någon sådan strävan skulle vara satt i system. Jag vet att varken företrädarna för den bostadsproduktiva företagsform, som det här är fråga om, eller representanterna för konsumentkooperationen ha någon som helst åstundan att försöka på sådana vägar upphäva en konkurrens, som framför allt konsumenterna äro betjänta av.

Jag har alltså med dessa ord velat framhålla, herr talman, att uppgifterna både i motionen och i Sveriges köpmannaförbunds yttrande äro oriktiga och att man på detta område väl har tillgodosett den fria konkurrens, som vi äro angelägna om att upprätthålla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDQVIST: Det är väl så, herr talman, att man kan se på denna fråga på olika sätt beroende närmast på vilken erfarenhet man själv har. Jag kan förstå, att herr Eriksson har den syn på saken, som han här gett uttryck åt, eftersom han just bor i den stad, som jag närmast hade i tankarna, då jag talade om att man på vissa håll i landet hade på ett lyckligt sätt kunnat lösa denna nyetableringsfråga.

Jag tror emellertid det är fel, då herr Eriksson vill göra gällande, att det andra systemet bara skulle förekomma rent tillfälligt eller sporadiskt på någon enstaka plats. Tidningarna ha ju ändå haft att berätta många exempel på sådana »undantag» — för att använda herr Erikssons terminologi — och den erfarenhet jag har från min egen kommun vittnar om samma förhållande.

Jag tror alltså för min del, att det systemet är utbrett i mycket högre grad än vad herr Eriksson vill göra gällande, och det är därför jag anser det vara utomordentligt angeläget att man söker att så fort ske kan komma till rätta med det.

Det är ju faktiskt också så, att samtliga de olika organisationerna inom köpmanvärlden — alltså inte bara den privata köpenskapens organisationer utan även Kooperativa förbundet — äro eniga om att man här skall söka, så långt det över huvud taget är möjligt, åstadkomma fri konkurrens. Det väsentliga är ju, att man är enig därom, och då tycker jag också det är angeläget, att riksdagen här säger ifrån, att den anser denna uppfattning vara riktig och att man bör försöka komma fram till en sådan utveckling.

Om viss utvidgning av nyetableringssakkunnigas uppdrag.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Utskottet har varit enigt om förslaget att motionen icke borde föranleda till någon första kammarens åtgärd, och eftersom de talare, som uppträtt, ha varit överens på den punkten, är det alltså inte fråga om något positivt beslut här i dag.

Jag vill bara stryka under, att nyetableringssakkunniga i enlighet med sina direktiv ha denna fråga till behandling och att vi kunna vänta oss att den kommer att bli allsidigt belyst.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANNESSON: Herr talman! Jag har i likhet med övriga ledamöter av utskottet ansett det vara mycket angeläget att få denna fråga allsidigt belyst, och jag har också inom utskottet varit med om att uttrycka den förhoppningen att nyetableringssakkunniga skola ge oss en klar belysning av hithörande frågor. Men jag har nog närmast, herr talman, varit intresserad av att de klagomål, som på ett eller annat sätt riktats emot förhållandena i Stockholm och som ha framskyttat i Stockholms handelskammarens remisskrivelse, skulle få den belysning, som de förtjäna, och att det därmed skulle fastslås, att man i denna skrivelse i själva verket varit ute i ogjort väder.

I skrivelsen från Stockholms handelskammare säger man sig önska, att den fria konkurrens, som tidigare varit rådande emellan den privata handeln och konsumentkooperationen i Stockholm, åter skulle införas. Om den saken vill jag säga ett par ord.

Det kan klart bevisas, att det under gångna tider inte alls har rått någon verkligt fri konkurrens på detta område, ty det har lagts mycket bestämda hinder i vägen för konsumentkooperationens strävan att bereda sig plats i den till övervägande delen enskilda fastighetsägare tillhöriga bebyggelsen i Stockholm. Detta har alltså tidigare tvingat konsumentkooperationen, för att den skulle få någon möjlighet att öppna livsmedelsbutiker, att antingen söka sig till det fåtal allmänägda fastigheter,

som funnos, eller också förvärva bostadsfastigheter för att i dem kunna inrymma livsmedelsbutiker. Därom skulle från kooperativens i Stockholm sida kunna framdragas bestämda vittnesmål.

I den nyssnämnda skrivelsen säger handelskammaren vidare, att när det nu gäller ytterområdenas bebyggelse, har det genom utvecklingen på bostadsbyggnadsområdet gått dithän, att i stället för att byggnationen förr bedrivits av ett flertal privata bostadsbyggare utföres den nu av stora kooperativa eller kommunala företag, och därför skulle det ha blivit ett oriktigt gynnande av konsumentkooperationen och dess detaljhandel, medan den privata livsmedelshandeln hade ställts inför hart när oöverkomliga svårigheter.

Handelskammaren säger visserligen själv, att vad det gäller två av de tre kommunala företag, som bedriva sådan byggnadsproduktion i Stockholm, har man där fördelat gracerna ungefär jämnt. Men beträffande det tredje framhåller man, att det ifrågavarande företaget, sedan det blev kommunalägt, bara upplåtit butiklokaler åt konsumentkooperationen.

Låt mig en smula uppehålla mig vid det senaste påståendet. Detta påstående måste nämligen belysas, om man inte skall få en alldeles snedvriden uppfattning om saken.

Det äger sin riktighet, att det i det lilla område, som bebyggt sedan det ifrågavarande företaget blev kommunalägt, finnes en modern kooperativ snabbköpsbutik. Men det förhåller sig också på det sättet — jag vill säga det i samma andedrag — att precis tvärs över den öppna plats, som skiljer detta lilla bostadsområde från ett annat, närbeläget bostadsområde, ligger i detta andra kommunalägda bostadsområde en stor privatbutik. Man har då ansett, att det på detta sätt sörjts för att de inom områdena boende skola kunna fritt få välja, på vilket sätt de önska göra sina inköp.

Det har vidare sagts, att kooperativens till antalet har fått betydligt fler butiker i de nya bostadsområdena än

Om viss utvidgning av nyetableringssakkunnigas uppdrag.

den tidigare hade. Detta är inte riktigt, inte ens om man bara tar hänsyn till antalet av vad man kallar speciella livsmedelsbutiker. Tar man dessutom hänsyn till sådana butiker, som sälja fisk och grönsaker, samt bagerier med öppen försäljning av bröd, måste jag säga, att övervikten till den privata handelns sida är så dominant att det sannerligen inte ur den synpunkten finnes anledning att tala om att det här skulle ha blivit någon konkurrensbegränsning.

Jag har här, herr talman, de remissvar, som dessa kommunala bolag ha avgivit, men jag skall inte trötta kammaren med att ingående citera dem. Jag vill bara in summa säga, att dessa remissvar, som äro offentliga handlingar, klart ge vid handen, att det åtminstone vad gäller Stockholm inte föreligger någon sådan konkurrensbegränsning från de kommunala instansernas sida, som handelskammaren anser sig vilja påvisa i sitt remissyttrande.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag vill endast som motionär säga, att jag är tacksam för det intresse som denna fråga samlat och för att utskottet har skrivit på sådant sätt, att man nu kan räkna med att denna fråga blir allsidigt belyst i nyetableringssakkunnigas utredning. Det gläder mig, emedan det är viktiga konsumentintressen det gäller.

Herr **ERIKSSON, EINAR**: Herr talman! Herr Lundqvist anförde i en replik till mig, att han inte ansåg det vara någon enstaka företeelse, som hade givit upphov till motionen och till det skrivsätt som Sveriges köpmannaförbund använt i sitt remissyttrande. Ja, herr Lundqvist, när man gör dels en så pass allvarlig anklagelse mot kommunala myndigheter och en kommunal produktionsform och dels en mycket allvarlig anklagelse mot konsumentkooperationen, som till hela sitt väsen är så uppfylld av sann liberal anda som man kan tänka sig, då kräver man att bevisföringen skall vara något annat än synnerligen allmänna och jag måste säga rätt otyd-

liga talesätt. Jag bestrider därför, herr talman, att det här skulle finnas något sådant system, som man talat om.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Herr Johannesson sade här, att det inte funnits någon fri konkurrens tidigare utan att kooperationen varit hindrad att etablera sig och att det skulle vara felaktigt att tala om att gå tillbaka till fri konkurrens. Jag vill då påpeka för honom, att under den tid som Konsumtionsföreningen Stockholm vuxit ut, har den i utomordentligt hög grad fått sina butiker inrymda i enskilda fastigheter. Den har ju många hundra butiker, ingalunda helt inrymda i egna fastigheter. Det har funnits möjligheter för dem i mycket stor utsträckning, och det har således verkligen tidigare existerat en fri konkurrens såtillvida, att både kooperationen och de enskilda ha haft möjligheter att i privatägda fastigheter få sina butiker inrymda. Det är det tillståndet som vi här ha syftat på i handelskammarens skrivelse, när vi ha talat om att man ville gå tillbaka till ett system som tidigare existerat. Vad som nu påtalats är det förhållandet, att i de hus som uppförts på senare tiden av företag, som delvis stå direkt i kommunal regi, delvis stå de kommunala myndigheterna nära, har man i regel upplåtit ett relativt begränsat antal utrymmen till butiker, och de ha i mycket stor omfattning erbjudits åt kooperationen, så att när de enskilda velat hyra, har det inte funnits några möjligheter, utan det har förklarats, att alla butiker redan vore belagda. Det är på den grunden man gjort gällande att en förmån lämnats de kooperativa företagen framför de enskilda, och man har ansett att detta skett direkt eller indirekt på grund av ett inflytande från de kommunala myndigheterna. Det är detta som påtalats för att det skall bli en ökad möjlighet för de enskilda att också komma i fråga vid uthyrandet av butiker.

Saken är komplicerad. Det är alldeles klart, att man inte här kan slut-

Interpellation ang. rätten att uttaga exportavgifter.

giltigt döma i ärendet på det material som föreligger, och därför äro ju alla ense om att saken bör gå till nyetableringssakkunniga, som kunna närmare utreda den, men att handelskammarens påstående skulle vara så totalt gripet ur luften som herr Johannesson säger, det bestrider jag på det bestämdaste. Vi ha konstaterat en fortgående tendens på detta område. Nu begär man att saken skall närmare belysas, och jag anser det riktigast att detta sker genom att nyetableringssakkunniga få ta hand om den.

Herr JOHANNESSEN: Herr talman! Jag vill bara som replik till herr Nordenson säga, att Konsumtionsföreningen Stockholm i sin egen remisskrivelse till stadsplanekontoret i Stockholm med anledning av handelskammarens framställning gör följande uttalande, och jag vill inom parentes säga, att jag som gammal kooperatör har haft tillfälle att följa utvecklingen och kan vidimera detta uttalande. »Särskilt under tidigare år», säger föreningen, »har Konsum haft svårigheter att få butikslägenheter i av privata byggmästare byggda områden och därför måst lita sig till egna butiksfastigheter eller butikslokaler i kooperativa bostadsföretag.» Man fortsätter med följande dagsaktuella uttalande: »Ett fortfarande aktuellt exempel härpå är Klubbbacken i Hägersten, där Konsum genom servitutsbestämmelser förhindrats komma in på området.»

Till belysande av vad herr Nordenson i fortsättningen sade skulle jag, herr talman, vilja citera några rader av vad det största av de kommunala bostadsföretagen säger i sin remisskrivelse. Det heter där: »I Stockholms handelskammarens skrivelse till stadskollegiet säges bland annat, att Aktiebolaget Stockholmshem från fråan början ensidigt ha gynnat Konsum» — alltså ett allvarligt påstående — »sedermera beslutat lika fördela affärslokalerna på de båda företagsformerna.» Och så säger Aktiebolaget Stockholmshem: »Till detta är

bara att säga att bolaget alltid sökt tillgodose båda företagsformerna, icke av hänsyn till företagarna utan med tanke på befolkningen inom bostadsområdena. Har Konsum funnits i det omedelbara grannskapet, har enskild företagare fått företräde och tvärtom. Beträffande de första bostadsområdena kan i övrigt nämnas, att tre enskilda butiker efter någon tid överläts på Konsum.»

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Interpellation ang. rätten att uttaga exportavgifter.

Herr WEHTJE erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Statens livsmedelskommission (sektionen för utrikes- och licensärenden) har i en cirkulärskrivelse av den 24 februari 1950, nr 593, meddelat sitt beslut att från och med den 28 februari vid export av sockerhaltiga varor uttaga en exportavgift av 25 öre per kilogram å i varorna ingående socker.

Livsmedelskommissionen synes grunda sin åtgärd på 3 § kungl. kung. den 21 mars 1941 (SFS 168/1941), som lyder: »Vid meddelande av exportlicens må licensmyndigheten uppbära särskild exportavgift av sökanden, i den mån Kungl. Maj:t därom meddelar bestämmelser, så ock föreskriva de särskilda villkor för exporten, som må anses erforderliga.»

Av bestämmelsen synes framgå, att det åligger licensmyndigheten att inhämta Kungl. Maj:ts bemyndigande att vidtaga en sådan åtgärd varom här är fråga. Beträffande exportavgiften på socker har livsmedelskommissionen dock först den 28 februari ingått till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga kommissionen att besluta om uttagande av denna avgift. Trots att Kungl. Maj:t icke lämnat kommissionen detta bemyndigande, har exportörerna av sockerhaltiga varor tvingats förbinda sig att inbetala exportavgift från och med den 28 februari i år.

Interpellation ang. rätten att uttaga exportavgifter.

Detta speciella förhållande aktualiserar hela problemställningen beträffande dels olika krismyndigheters formella rätt att meddela villkor för erhållande av licenser och dels Kungl. Maj:ts rätt att utan riksdagens hörande lämna bemyndigande att avkräva enskilda särskilda avgifter. Då man närmare vill studera dessa frågor visar det sig att bestämmelserna i vissa fall äro svåröverskådliga och svårtolkade, något som också bestyrkes därav, att livsmedelskommissionen först beslutar om exportavgifts uttagande vid utförsel av sockerhaltiga varor och en tid därefter begär Kungl. Maj:ts bemyndigande att besluta om sådan avgift.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Sträng få rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet det riktigt att exportavgift för socker uttages innan Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser därom?

2. Är herr statsrådet i tillfälle lämna en redogörelse för den rättsliga grund, varpå praxis i fråga om exportavgifter uppbyggts?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 426, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 427, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 428, av fru *Svenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.; och

nr 429, av herr *Persson, Helmer*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.49 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.